

T.C.

NEVŞEHİR HACI BEKTAŞ VELİ ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI

**EBEVEYNLERİN ÇOCUKLARINA BAKMA BİÇİMLERİ İLE
YAŞLANDIKLARINDA BAKILMA BİÇİMLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN
SOSYOLOJİK İNCELENMESİ**

Yüksek Lisans Tezi

Mukadder ERDEM

Tez Danışman:

Doç. Dr. Ensar ÇETİN

Nevşehir

Şubat-2021

EBEVEYNLERİN ÇOCUKLARINA BAKMA BİÇİMLERİ İLE YAŞLANDIKLARINDA BAKILMA BİÇİMLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN SOSYOLOJİK İNCELENMESİ

Mukadder ERDEM

Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü

Sosyoloji Anabilim Dalı, Yüksek Lisans, Şubat 2021

Danışman: Doç. Dr. Ensar ÇETİN

ÖZET

Bu çalışmada yaşlı bireylerin çocuklarını yetiştirme tarzlarına bağlı olarak, yaşlandıklarında çocukları tarafından bakılma biçimleri incelenmiştir. Araştırmaya katılan bireylerin huzurevlerine yönelik algıları, aile içindeki ebeveyn ve çocuklar arasındaki ilişkiler ele alınan diğer önemli başlıklardır.

Araştırmamız farklı sosyo-ekonomik düzeye ve yerleşim yerlerine sahip, 50 ve 85 yaş arası 28 birey ile yüz yüze ve bazı koşullarda da telefon görüşmeleri ile birebir görüşmeler sağlanarak gerçekleştirilmiştir. Artan şehirleşme, kadının iş hayatına geçişi, teknolojik gelişmeler, sağlık alanındaki iyileşmeler aile hayatını geniş ailelerden çekirdek aileye doğru küçültmüştür. Yaşanan bu toplumsal dönüşüm bireylerin aile içerisindeki sorumluluklarını arttırmıştır. Modern dünya aile içinde bakılmaya ihtiyaç duyan (çocuk-hasta-yaşlı) bireyler için kurumları kurtarıcı olarak sunmaktadır. Artan huzurevleri, bakımevleri, anaokulları, özel kreş ve gündüz bakım evleri bu durumu kanıtlar niteliktedir. Araştırmamız bu bağlamda ebeveynler ve çocukları arasındaki bakma biçimlerinin analizini oluşturmaktadır.

Toplanan verilerin yorumlanıp değerlendirilmesi sonucunda, araştırmaya katılan bireylerin çocuklarına bakma biçimleri ile yaşlandıklarında bakılma biçimleri arasında anlamlı bir ilişki kurdukları tespit edilmiştir. Bu sebeple çoğu katılımcı çocuklarına kendilerinin baktığını ve bakması gerektiğini özellikle erken yaşlarda mecbur kalmadıkça çocukların kurumlara bırakılmamaları gerektiğini belirtmişlerdir. Bu noktada ebeveynler ve çocukları arasındaki ilişkinin olumsuz etkileneceği ve ebeveynlerin yaşlılık dönemlerinde ihtiyaç duydukları bakımın kurumlara devredileceği önermesi desteklenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Yaşlılık, Huzurevi, Yaşlanma, Yaşlı Sorunları, Kreş, Yaşlı Bakımı, Yaşlı İstismar

**SOCİOLOGİCAL ANALYSİS OF THE RELATİONSHİP BETWEEN THE
WAY PARENTS CARE FOR THEİR CHİLDREN AND THE WAY THEY
ARE CARED FOR WHEN THEY ARE OLDER**

Mukadder ERDEM

Nevşehir Hacı Bektaş Veli University, Institute of Social Sciences

Department of Sociology, M.A, February 2021

Supervisor: Associate Professor Ensar ÇETİN

ABSTRACT

In this study, the ways in which older people are cared for by their children when they get older, depending on the way they raise their children, were examined. The perceptions of individuals involved in the study towards nursing homes, the relationships between parents and children within the family are other important topics that are discussed.

Our research was conducted by providing face-to-face interviews with 28 individuals aged 50 and 85 with different socio-economic levels and settlements and, in some circumstances, telephone calls and one-to-one interviews. Increasing urbanization, women's transition to business life, technological developments, health improvements have reduced family life from large families to the nuclear family. This social transformation has increased the responsibilities of individuals within the family. The Modern world offers institutions as saviors for individuals who need to be cared for in the family (child-sick-old). An increase in nursing homes, kindergartens, private nurseries and day care homes is evidence of this. In this context, our research is an analysis of the ways in which parents and their children look.

As a result of interpreting and evaluating the collected data, it was found that individuals participating in the study established a significant relationship between the way they care for their children and the way they are cared for when they are older. For this reason, most participants stated that they themselves take care of and should take care of their children, especially at an early age, if they do not have to, children should not be left in institutions. At this point, the suggestion that the relationship between parents and their children will be negatively affected and that the care parents need during their old age will be transferred to institutions has been supported.

Key Words: Old Age, Nursing Home, Aging, Elderly Problems, Nursery, Elderly Care, Elder Abuse.

İÇİNDEKİLER

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK	ii
TEZ YAZIM KILAVUZUNA UYGUNLUK.....	ii
KABUL VE ONAY	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT.....	v
İÇİNDEKİLER	vi
KISALTMALAR.....	ix
TABLolar DİZİNİ.....	x
ŞEKİLLER DİZİNİ	x
GİRİŞ	1
1.Araştırma Konusu	1
2. Araştırmanın Metodolojisi	2
2.1. Araştırmanın Önemi	2
2.2. Araştırmanın Amacı	3
2.3. Araştırmanın Gerekçesi	3
2.4. Araştırma Problemi Ve Hipotezleri.....	4
2.4. Araştırmanın Sınırlılıkları	4
2.5. Evren Ve Örneklem.....	5
2.6. Araştırmanın Yöntemi	5
2.7. Veri Toplama ve Analiz	6
3. Temel Kavramlar	6
I.BÖLÜM.....	12
KURAMSAL ÇERÇEVE	12
1.1. Yaşlanma Ve Yaşlanma Sınıflandırmaları	12
1.2. Yaşlılık Döneminin Genel Özellikleri.....	13
1.3. Yaşlılık Kuramları	14
1.3.1. Yaşamdan Geri Çekilme (Disengagement) Teorisi	14
1.3.2. Aktivite (Activity) Teorisi	14
1.3.3. Süreklilik Teorisi	15

1.3.4. Rol (Role) Teorisi	15
1.3.5. Modernizasyon (Modernization) Teorisi	15
1.3.6. Politik Ekonomi (Politikal Economy) Teorisi	16
1.3.7. Alışveriş (Exchange) Teorisi	16
1.3.8. Yaşam Boyu Gelişim (Life-Course) Teorisi.....	17
1.4. Aktif Yaşlanma.....	17
1.4.1. Aktif Yaşlanmayı Belirleyen Faktörler.....	19
1.5. Fenomenolojik Yaklaşım	21
1.5.1. Kavram Olarak Fenomen.....	21
1.5.2. Fenomenoloji	22
1.5.3. Edmund Husserl.....	23
1.5.4. Fenomenolojik İndirgeme.....	24
II.BÖLÜM.....	31
TÜRKİYE’DE YAŞLANMA VE YAŞLI BAKIM HİZMETLERİ	31
2.1. Türkiye’de Yaşlı Bireylere Yönelik Algı.....	31
2.2. Dünya’da ve Türkiye’de Yaşlı Nüfus	32
2.3. İstatistiksel Olarak Yaşlı Nüfus.....	37
2.4. Huzurevi ve Yaşlı Bakım Merkezleri.....	39
2.4.1. Türkiye’deki Huzurevleri	40
III. BÖLÜM	44
ARAŞTIRMA BULGULARI VE TARTIŞMA	44
3.1. Katılımcıların Olgusal Durumları.....	44
3.2. Katılımcıların Çocuk Sayısı	45
3.3. Katılımcıların Çocuklarının Çalışma Durumu	46
3.4. Katılımcıların Çocuklarıyla İletişim Durumu	46
3.5. Katılımcıların Çocuklarına Bakma/ Baktırma Biçimi.....	47
3.6. Katılımcıların Kreş/ Özel Bakıcı Algısı	48
3.7. Katılımcıların Temel İhtiyaçlarını Karşılama Durumu.....	52
3.8. Katılımcıların Huzurevinde Kalma Nedenleri ile İlgili Görüşleri.....	60
3.9. Katılımcıların Ebeveynlerin Çocuklarına Bakma/ Baktırma Biçimleri İle Huzurevine Gitme Durumları Arasındaki İlişki İle İlgili Görüşleri.....	64
SONUÇ VE DEĞERLENDİRME.....	68
ÖNERİLER.....	71

KAYNAKÇA.....	72
Ekler.....	79
ÖZGEÇMİŞ.....	80

KISALTMALAR

AÇSHB: Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı

ADNKS: Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi

COVID-19: Korona Virüs Hastalığı

DSÖ: Dünya Sağlık Örgütü

MEB: Milli Eğitim Bakanlığı

NCEA: Ulusal Yaşlı İstismarı Merkezi

s: Sayfa Numarası

TÜİK: Türkiye İstatistik Kurumu

UNFPA: Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu

WHO: Dünya Sağlık Örgütü

TABLolar DİZİNİ

Tablo 1: Huzurelerine yerleşme nedenlerine ilişkin dağılımlar	11
Tablo:2:Toplumsal Dünyanın Alanları	28
Tablo:3: Küresel Yaşam Belirleyicileri	33
Tablo:4: Türkiye’de Yıllara Göre Nüfus Dağılımı, Yıllık Artış Oranı ve 65+ Yaş Grubundakilerin Oranı	33
Tablo:5 Bakanlığa Bağlı Huzurevi Sayısı, kapasitesi ve huzurelerinde bakılan yaşlı sayısının yıllara göre dağılımı.....	41
Tablo:6: Kamu, özel ve diğer kamu kuruluşlarının huzurevi sayısı, kapasitesi ve bakılan yaşlı birey sayısı	42
Tablo:7: Katılımcıların ikamet ettikleri şehirler ve kişi sayısı.....	44
Tablo:8: Çocuk sayıları	45

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1:Dünya Nüfusu	18
Şekil 2: Türkiye Nüfusu	35
Şekil 3: Cinsiyete göre ortanca yaş, 2007-2019 (TÜİK,2019).....	36
Şekil 4: Yaş Bağımlılık Oranları, 2015-2019 (TÜİK,2019)	36
Şekil 5: TÜİK, Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi, 2014, 2019	38
Şekil:6: TÜİK, Genel Nüfus Sayımları,1935, 1975 (TÜİK, Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi, 2019)	39

GİRİŞ

1.Araştırma Konusu

Araştırmada, huzurevi dışında yaşayan yaşlı bireylerin çocuklarına bakma biçimleri ve yaşlandıklarında karşılaştıkları tavırlar incelenecektir. Değişen demografik yapı ile birlikte toplumsal hayatta hızlı bir nüfus dönüşümü yaşanmıştır. Ailenin küçülmesi, göçler, kadının aktif olarak iş hayatına katılması bu dönüşümü hızlandırmıştır. Hemen hemen her alanda karşımıza çıkan rasyonellik, bilimsellik ve her şeyi standart bir kalıp içerisinde sunan modernite tüm bu değişimlerin temelinde yer almaktadır. Sürekli olarak ilerlemeyi hedefleyen modern yapı kurumlar tarafından desteklenmektedir. Özellikle geçiş dönemlerinde eski ve yeninin algılanmasında kurumlar hayati bir öneme sahiptir (Işık, 2002. s.11). Toplumun temel taşı niteliğinde olan aile kurumu bireylerin sosyalizasyon sürecinde hayati bir role sahiptir. Aile kurumu her toplumda var olan ve toplumun sağlıklı bir şekilde devamı için hayati olan bir kurumdur. Bu kurumu oluşturan her bir ailenin kurulması ise toplumun adetlerine ve yasa koyucuların koyduğu yasalarda belirtilen şartlara uygun olarak kurulmaktadır. Bu şekilde kurulan ailenin hem toplumun adetlerine hem de ilgili yasalara uyması beklenir. Tarıma dayalı geleneksel toplumlar geniş ailelerden oluşmaktadır. Geleneksel ailede yetişen çocuklar aile büyükleri tarafından verilen eğitimle büyütülmektedir. Geleneğin aktarıcısı olarak görülen aile büyükleri, bu anlamda toplumda önemli bir statü sahibidirler. Geleneksel toplumların yaşlı bireylere bakış açısı yaşlı merkezli bir aile tanımlanmasına sebep olmaktadır. Bu bağlamda geleneksel toplumlarda yaşlı bireylerin sorun olarak algılanmasından söz edilmemektedir (Işık, 2002. s.28). Toplumun adetleri ve yasalarda göreceli olarak bir süreklilik olsa da bu adetler ve yasal düzenlemeler süreç içinde değişebilmektedir. 19. yy'da Batı'da başlayan ve zamanla dünyanın diğer yerlerine yayılan, modern (devamında post modern dönem) dönemde insan gücüne dayalı üretimin yerini sanayiye dayalı üretim biçimi almıştır. Üretim biçimindeki bu değişiklik toplum hayatının diğer birçok alanında olduğu gibi aile yapısında da birçok değişikliğin yaşanmasına neden olmuştur.

Geleneksel ailedeki işlevlerin çoğu modern toplumlarda kurumlara devredilmiştir. Azalan aile fertleri ile birlikte geleneksel toplumlarda ayrıcalıklı konumda olan yaşlı bireyler modern toplumlarda sorun teşkil etmeye başlamışlardır.

Saygınlıklarını yitiren yaşlılar (Bauman, akt. Işık, 2002,s.28) modern toplumlarda yalnızlaştırılmıştır ve topluma yabancılaşmıştır. Modernleşme ile ortaya çıkan bu otorite kaybı ve bakıma muhtaç olma durumu yine modern toplumların gereksiniminden kaynaklanan huzurevlerini meydana getirecektir (Şenol, 2017. s.36). Bu durum yaşlılık alanının bilimsel çalışmalara konu edilmesini zorunlu kılmıştır. Araştırmamız da değişen bu dinamiklerle modern aile yapısı içerisinde yer edinmeye çalışan yaşlı bireylerin sosyal yaşamlarında takındıkları tavır incelenmiştir. Aynı zamanda araştırmamızda toplumdaki huzurevi algısını, ailenin küçülmesiyle ailedeki yaşlının rolünü ve aile içerisindeki ebeveyn ve çocuk ilişkileri anlaşılmaya çalışılmıştır. Buna ek olarak huzurevi dışında yaşayan yaşlı bireylerin çocuklarına bakma biçimlerini, çocuklarıyla iletişimleri ve huzurevleri ile ilgili düşünceleri de araştırmanın bir diğer kısmını oluşturmaktadır. Huzurevi dışında yaşayan bireylerin çocuklarına bakma biçimleriyle yaşlandıklarında bakılma biçimleri arasında anlamlı ilişkiler olup olmadığı incelenecektir. Toplumsal hayatın hızlı değişiminden etkilenen yalnızca yaşlılar değildir. Ailenin küçülmesi ve kadının iş hayatında aktif bir rol üstlenmesiyle birlikte çocukların bakılma biçimlerinde de çeşitlenmeler meydana gelmiştir. Modern dünya çocukların sosyalleşme sürecine katılmaları için kurumları zorunlu hale getirmiştir. Bu bağlamda kreşler-anaokulları çocukların bakımını üstlenen yegâne kurumlar olarak kabul edilmektedir. Çocukların aile kurumu dışında şekillenen bu gelişim süreçlerinin ileride sürecekleri yaşamlarına etkileri ve bu bağlamda geliştirecekleri yeni aile algısı ile ebeveynlerine yaklaşımları araştırmamızın konusunu oluşturmaktadır.

2. Araştırmanın Metodolojisi

2.1. Araştırmanın Önemi

İnsan yaşamının önemli bir süreci olan yaşlılık, bireylerin hem fiziksel hem psikolojik olarak kayıplar yaşadığı bir dönemdir. Yaşlılık kavramı içinde yaşanan topluma göre şekillenmektedir. Günümüzde çekirdek ailenin benimsenmesi, modernleşme ile birlikte bireylerin yalnız kalma arzusu, kadının iş yaşamındaki aktif rolü ve artan şehirleşme yaşlı bireylerin aile içindeki rolünü de etkilemiştir. Gelişen teknolojiler ve yenilenen sağlık hizmetlerinin de yaşlı nüfusun artmasındaki rolü önemlidir. Devletlerin belirleyecekleri politikalar ile yaşlı nüfusun karşılaşıacağı problemler engellenebilir ve yaşlı bireyler için sağlıklı ortamlar oluşturulabilir. Dünya

genelinde özellikle gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde görülen yaşlı nüfus artışı araştırmacıların bu alana yoğunlaşmalarını adeta zorunlu kılmıştır. Bu durum ülkemiz içinde son derece önemli bir çalışma alanını zorunlu kılmaktadır. Artan yaşlı nüfus ile paralel olarak artan yaşlı sorunları disiplinlerin kendi uzmanlık alanları içerisinde yaşlılık konusunun irdelenmesini gerekli kılmaktadır. Ülkemizde yaşlılık konusu genel olarak sağlık alanında yapılan çalışmalarla başlamış ve devam etmektedir. Ancak disiplinlerarası bir konu olma özelliği taşıyan yaşlılık, sosyal bilimler alanlarında da yer edinmelidir. Araştırmamızın sosyal bilimler alanındaki çalışmalara ve katkı sağlaması ve bu bağlamda ilgili literatürde fikir oluşturması açısından önemlidir. Araştırma günümüzde ebeveynlerin ve çocuklarının karşılıklı davranış ilişkilerinin anlaşılması açısından da önemlidir.

2.2. Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı, yaşlı ebeveynlerin çocuk yetiştirme biçimleri çerçevesinde ebeveyn çocuk ilişkisinin nasıl bir anlam dünyası inşa ettiğini anlamaktır.

2.3. Araştırmanın Gerekeçesi

Ülkemizde yaşlanma ve yaşlılık olgusu ile ilgili kongre ve konferanslar ilk defa 2001 yılında kurulan Türk Geriatri Vakfı'nın öncülüğünde düzenlemiştir. Bu kongre ve konferanslarla daha çok sağlık alanı perspektifinden hareketle yaşlanma ve yaşlılık olgusu konusu irdelenmiş ve çözüm önerileri sunulmuştur. Konunun sadece tıbbi alan ile sınırlandırılmayacağı anlaşıldıktan sonra sosyal bilimlerin ilgi odağı olmuştur. Türkiye'de de dünyadaki gelişmelere paralel olarak hızlı kentleşme ve sosyo-kültürel değişme süreçlerinin sonucu olarak, toplumsal yapıda ve aile yapısında önemli değişiklikler meydana gelmiştir. Bununla birlikte, özellikle kentlerde yaşayan yaşlılar birçok sorunla iç içe yaşamak zorunda kalmışlardır (Kurt, 2008, s. 118). Yaşlı bireylerin yüz yüze kaldıkları problemlerin bilimsel bir bakış açısıyla ele alınıp çözüm yolları üretilmesi gerekmektedir. Yaşlanan bir toplum olma potansiyeli taşıyan ülkemizde de sosyolojik anlamda çalışmaların gerekliliğine dikkat çekilmek istenmektedir. Bu çalışmanın söz konusu çözüm yollarına yönelik sosyal politikaların üretimine katkı sağlaması beklenmektedir.

2.4. Araştırma Problemi ve Alt Araştırma Soruları

Araştırma problemi: Huzurevi dışında yaşayan bireylerin çocuklarına bakma biçimlerinin, yaşlandıklarında çocukları tarafından onlara karşı gösterilen tavır ile ilgisinin olup olmadığıdır.

Araştırmanın temel araştırma sorusu: Yaşlılar çocuk bakımı ve yaşlı bakımı konusunda nasıl bir anlam dünyasına sahiptir?

Bu bağlamda çocukların bakılma biçimleri ile ileride ebeveynlerine bakma biçimleri arasında bir ilişki var mıdır? Bunun aksine hem çocuğunu bakıcıya kreşe bırakan hem de ebeveynlerini huzur evine bıraktıran üçüncü bir neden var mıdır?

Bu iki sonucun arkasındaki neden araştırmamızın amacını oluşturan önemli sorulardandır. Araştırma verilerinin yaşlılık literatürüne ebeveyn ve çocuk ilişkisini anlama bağlamında katkıda bulunması beklenmektedir.

Alt araştırma soruları

1. Yaşlıların kendi çocuklarına bakma biçimlerini nasıl anlamlandırmaktadır?
2. Yaşlılar çocukların anaokulu, kreş gibi formel kurumlarda ya da bakıcılar tarafından bakılmasını nasıl anlamlandırmaktadır.
3. Yaşlılar, yaşlıların çocukları tarafından bakılmasını nasıl anlamlandırmaktadır?
4. Yaşlılar, yaşlıların huzur evlerinde bakılmasını nasıl anlamlandırmaktadır?
5. Yaşlılar, ebeveynlerin çocuklarına bakma biçimleri ile çocukların ebeveynlerine bakma biçimleri arasında nasıl bir ilişki kurmaktadır?

2.4. Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırma 2020 yılının mart nisan ve mayıs ayı dönemlerinde (sahaya çıkılması planlanan dönemlerinde) küresel bir salgın olan Covid-19 virüsü nedeniyle çeşitli alanlarda sınırlanmıştır. Ülkemizde salgının başlangıcı olarak kabul edilen 2020 Mart ayı içerisinde çeşitli kısıtlamalar yapılarak virüsün yayılması kontrol altına alınmak istenmiştir. Bu süreçte ve sonrasında düzenlenen kısıtlamalar araştırmamızın evreni olan yaşlı bireylere ulaşımı ciddi derecede kısıtlamıştır. 65 yaş ve üzeri için uygulanan sokağa çıkma yasağı 21.03.2020 de başlayarak 01.06.2020 ye kadar devam etmiştir (<https://www.icisleri.gov.tr>). Kısıtlamalar kısmi olarak kaldırılmış ve yaşlı bireylerle görüşmek için hem onların hem de görüşmecinin sağlığı açısından uygun zaman

beklenilmiştir. Yaşanan bu aksilikler sebebiyle örneklem seçiminde değişikliğe gidilmiştir. Bu süreçte araştırmacı için erişilmesi kolay olan ve araştırmaya hız kazandıran elverişli ve uygun örnekleme yöntemi kullanılmıştır (Kılıç, 2012b, s.44). Araştırma İstanbul, Ankara, Nevşehir, Sakarya, Ağrı, Mardin, Adana, Kahramanmaraş, Batman, Kastamonu ve Giresun illerinde yaşayan 50 ve 85 yaş aralığında 28 birey önceden hazırlanmış 14 soruluk görüşme formu uygulanarak tamamlanmıştır.

2.5. Örnekleme Yöntemi

Araştırmanın örnekleme toplumsal değişimin aile hayatını yoğun olarak etkilediği İstanbul, Ankara, illeri başta olmak üzere bireylere ulaşılabilirlik açısından elverişli olan Adana, Sakarya, Nevşehir, Ağrı, Mardin, Kahramanmaraş, Batman, Kastamonu ve Giresun illerinde ikamet eden 28 birey oluşturmaktadır. Görüşme formunda ebeveynlerin çocuklarına bakma biçimleri ile yaşlandıklarında bakılma biçimleri arasındaki ilişkinin anlaşılmasına yönelik sorular hazırlanmıştır.

2.6. Araştırmanın Yöntemi

Araştırmamızda nitel araştırma yöntemi ve analiz teknikleri kullanılmıştır. Yorumlayıcı yaklaşıma dayanan nitel araştırmalar olgu ve olayları doğal ortamı içerisinde bütüncül olarak ele alır. Nitel araştırmalarda birden çok doğru olabilir, gerçeklik bireyin katılımıyla oluşur. İnsanların davranışları buldukları çevre ve kültüre göre farklılık gösterir, bu nedenle genellemeler yerine gerçekliğin olduğu gibi açıklanması araştırma açısından büyük önem taşır (Şimşek,2012,s.89). Alman felsefeci Edmund Husserl'in geliştirdiği fenomenolojik yöntem bir olgunun birey tarafından nasıl algılandığı ve nasıl yorumlandığıyla ilgilenir. Fenomenolojik yaklaşıma göre toplumları, kültürleri anlamak için bireyin topluma bizzat katılması gerekmektedir (Çetin,2017,s.88). Deneyimlerin gerçek hayatta ne ifade ettiğiyle ilgilenen fenomenoloji (öze ulaşma çabası) anlam ile sosyal hayatta her gün karşılaştığımız fakat ilgimizi çekmeyen konuları anlamamız noktasında farklı bir bakış açısı sunacaktır (Şimşek,2012,s.97). Bu bağlamda, çalışmamızın hedef kitlesi olan yaşlı bireylerin toplumsal hayatta karşılaştıkları her türlü durumu onların gözünden anlamak için fenomenolojik yaklaşım kullanılacaktır.

2.7. Veri Toplama ve Analiz

Araştırmamızda görüşme öncesinde hazırlanan soruların yer aldığı görüşme formu ile katılımcılardan aynı türde bilgilerin alınması amacıyla yapılan yarı yapılandırılmış görüşme yöntemi kullanılmıştır. Görüşme formundaki soruların tamamı açık uçlu olarak hazırlanmıştır. 10 görüşmeci ile yüz yüze görüşme yapılmıştır. Görüşmeler katılımcıların evlerinde gerçekleşmiştir. 18 görüşmeci ile telefonda izin alındıktan sonra yardımcı bir uygulayıcı tarafından ses kayıt cihazı kullanılarak görüşmeler uygulanmış ve kayıt altına alınmıştır. Görüşmeler sırasında ileri yaştaki bireylerin yaşadıkları sağlık sorunları nedeniyle (işitme, baş ağrısı, tedirgin hissetme) sorularda zaman zaman kısaltmalara gidilip, zaman zaman da sorular ile ilgili ek bilgiler verilerek görüşmede derinlik sağlanmaya çalışılmıştır. Görüşmecilerin bazıları sorulara Kürtçe cevap vermiştir. Ses kayıtları analiz edilirken bu görüşmeler Türkçeye çevrilerek metinleştirilmiştir. Yaşa ve cinsiyete bağlı olarak yapılan ilk kategorileştirmeden sonra sorulara verilen benzer cevaplardan yola çıkılarak temalar oluşturulmuştur. Verilen cevaplar doğrultusunda oluşturulan temalar bulgular kısmında aktarılmıştır.

3. Temel Kavramlar

Yaşlı, psikolojisi, sosyal statüsü, fonksiyonları ve biyolojik yapısı daha önceki dönemlerinden farklı olan varlıktır (Baran, 1996,s.19).

Yaşlılık: Yaşlılık ile ilgili tanımlar değişen ve gelişen durumlarla birlikte çeşitlilik göstermektedir. Dünya Sağlık Örgütü'nün (DSÖ) tanımına göre yaşamın diğer süreçleri gibi gerçekleşmesi kaçınılmaz olan bu dönem çevresel faktörlere ayak uydurma kabiliyetinin giderek azalması olarak kabul edilir (Walton, C. G. vd.1991,s.166). Bir tanımda yaşamın son evresi olarak görülen kaçınılmaz bir süreçtir. Bu dönemde bireyler ruhsal ve fizyolojik olarak geri dönülmez kayıplar yaşar (Durgun, 1999,s. 15).

Huzurevi: Kurumlar, toplumda beliren ihtiyaçları karşılamaya yönelik var olurlar. Huzurevleri de yaşlıların bakımı, sağlığı ve barınma görevini üstlenmiş toplumsal bir kurumdur (Atila, 2006,s.67).

Yaşlı Bakımı: Yaşlı bireylerin özel ihtiyaçlarının karşılanmasıdır. Bu ihtiyaçların karşılanması için gündüz bakım evleri, huzurevleri, bakımevleri ve evde bakım hizmetleri gibi kuruluşlar hizmet vermektedir.

Kreş: Bebek bakımevi olarak da bilinen kreşler 0-36 yaş aralığındaki çocukların bakımlarının yapıldığı resmi ve özel olarak hizmet verilen kurumlardır.

Okul öncesi eğitim: İsteğe bağlı olarak zorunlu ilköğretim çağına gelmemiş 36–72 ay grubundaki çocukların eğitimini kapsar (Baran, Yılmaz & Yıldırım, 2007,s.28).

Modernite: Latince modernus kelimesinden türeyen kavram çağdaş formların gelenekselin yerini alması anlamına gelmektedir (Çetin,2018,s.307).

Yaşlı İstismarı: Günümüz dünyasında artan teknolojik gelişmeler ve sağlık alanında yapılan iyileşmeler ölüm hızında azalmayı ve yaşam süresinde artışı beraberinde getirmiştir. Yaşlı bireylerin artan yaşam süresi ile birlikte toplumsal çevrelerinde karşı karşıya kaldıkları problemlerde artmıştır. Ulusal Yaşlı İstismarı Merkezine (NCEA) göre 60 yaş ve üzeri her 10 Amerikalı yaşlıdan biri istismara maruz kalmaktadır (<https://www.nursinghomeabusecenter.com>). Dünya sağlık örgütünün tanımına göre yaşlı istismarı; yaşlı bireyin karşılıklı bir güven beklentisi olduğu kişi veya kişiler tarafından, yaşlı bireye zarar veren ya da zarar verme riski taşıyan eylemlerin tümüdür (<https://www.who.int>). Yaşlı istismarına bakış yaşanan toplumdaki ahlaki ve kültürel formların farklılığından kaynaklanan görüş ayrılıklarına rağmen Ulusal Yaşlı İstismarı Merkezine (<https://www.nursinghomeabusecenter.com>) göre yedi kategoride değerlendirilir.

- Fiziksel istismar
- Duygusal veya psikolojik istismar
- Cinsel istismar
- İhmal
- Ekonomik istismar (mali taciz)
- Kendini ihmal etme: Yaşlı bireyin kendi ihtiyaçlarını karşılayamadığı durumlardır.
- Vazgeçme: Yaşlı bireye bakan kişinin onu terk etmesi veya bakmayı bırakması halidir.

İstismarın türünün ne olduğundan daha önemli olan şey bu tür durumlarda yaşlı bireylerin geri dönülmez yıkımlar ve psikolojik bozukluklar yaşayacak olmasıdır. Bu tür durumların en aza indirilmesi bireylerin istismar türleri hakkında bilgi sahibi olmaları ve çevrelerindeki yaşlı bireyleri anlamaya çalışmaları olacaktır. Yaşlı istismarına sebep olabilecek çeşitli risk faktörleri bulunmaktadır. Bu faktörleri bireysel ve kurumsal olarak iki kategoride ele alacak olursak;

Yaşlı bireylerin özellikleri ve sosyal etkenler

- Kadın olmak
- 75 yaş ve üzeri olmak
- Dul ve boşanmış olmak
- Alzheimer vb. hastalıkları olmak
- Fiziksel ve bilişsel bozukluklar
- Kronik hastalıkları olmak
- Günlük yaşam aktivitelerinde güçlükler yaşamak
- Sorunlarla başa çıkmada yetersizlik
- Yakınlarıyla birlikte yaşama
- Maddi olarak yetersiz imkânlarla sahip olmak
- Sosyal olarak yalnız hissetme
- Düşük geliri olmak
- Toplumsal destek kaynaklarının yetersizliği
- Güvensiz semt mahalle ve konutta ikamet ediyor olmak
- Aile ilişkilerinin zayıf olması
- Sağlık ve bakım hizmetlerinin eksikliği

Bunlara ek olarak istismar eden bireylerin özelliklerine bakacak olursak:

- İstismar edilen yaşlı bireyden daha genç olmak
- Aile üyelerinden biri olmak
- Kişilik problemleri olmak
- Alkol ve ilaç bağımlılığı olmak
- Şiddete yatkınlığı olma
- Yaşlı bakımını üstlenememe

- Psikiyatrik problemler yaşıyor olmak
- Aile ve iş stresi yaşıyor olmak
- Maddi olarak yaşlıya bağımlı olma (Kısal & Beşer, 2009, s.359 & Fadiloğlu & Şenuzun, 2012, s.72).

Fiziksel İstismar: Yaşlı bireye bakan kişiler tarafından, yaşlının bedeninde fiziksel ağrı ve acıya sebep olan kasıtlı güç kullanımınıdır. Fiziksel istismarın bazı belirtileri şunlardır;

- Vurma
- Yakma
- İtme
- Kırık kemikler
- Diş kaybı
- Aşırı dozda veya yanlış ilaç kullanımı
- Yatağa bağlama
- Çıkık eklemler
- Burkulmadır (<https://www.nursinghomeabusecenter.com>).

Toplumda en çok karşılaşılan fiziksel istismarcı yetişkin erkek çocuktur. Alkol ve madde bağımlılığı olan bu bireyler fiziksel istismarı ile birlikte, yaşlı bireylere karşı ihmal ve psikolojik şiddet uygulamaktadırlar (Artan, 1996, s.25).

Psikolojik İstismar: Yaşlı bireylere duygusal ve zihinsel korku, acı ve sıkıntı vermeyi amaçlayan kasıtlı eylemlerdir. Psikolojik istismarın bazı belirtileri şunlardır;

- Lakap takma
- Aşağılama
- Yok sayma
- Azarlama
- Tehdit etme
- Yalnız bırakmadır.

Psikolojik olarak istismara maruz kalan bireyler çevreleri tarafından içine kapanık ve depresif olarak algılanırlar. Böylece çoğu zaman yaşlı bireyler suçlanır ancak yaşlı

bireylerin aile bireylerinden uzaklaşmalarının ve kendilerine güvensiz tavırlarının en bariz belirtisi psikolojik istismara maruz kalmış olmalarıdır (Artan,1996, s.24)

Cinsel istismar: Yaşlı bireyin kendi rızası olmadan her türlü cinsel etkileşime zorlanmasıdır.

Cinsel istismarın bazı belirtileri şunlardır;

- Anüsten veya cinsel organdan gelen kanama
- Cinsel yolla bulaşan hastalıklara yakalanma
- Yırtılmış, kanlı ve lekeli kıyafetler
- Panik ataklar
- Yürüme ve oturma sorunları
- Göğüslerde morluk ve ısırıklar
- İntihara teşebbüs (<http://file.atuder.org.tr/atuder.org>).

İhmal: Yaşlı bireylerin fiziksel ve duygusal ihtiyaçlarının bazen kasti bazı durumlarda da farkında olmadan karşılanmaması durumudur. Pasif ihmal olarak adlandırılan kasti olmadan yaşlı bireylerin ihtiyaçlarının karşılanmaması durumuna, yaşlı bireyin bakıcısının yeme içme ve ilaç alma saatlerinin önemini farkında olmaması örnek verilebilir (Artan,1996,s.26). İhmal basit bir dikkatsizlik durumu değildir. Bireyin ciddi bir şekilde ihmali ve sağlığının göz ardı edilmesi durumudur. İhmalin bazı belirtileri şunlardır:

- Düşme ve çarpma gibi yaralanmalar
- Beslenmenin göz ardı edilmesi
- Hijyen ortamının olmaması
- Yaşlı bireyin kıyafet ve yatak bakımı
- Günlük yaşam aktivitelerinde kısıtlılık
- Aşırı kilo kaybı (<https://www.nursinghomeabusecenter.com>).

Ekonomik istismar (mali taciz): Yaşlı bireyin güvendiği bir kişi tarafından mallarının veya parasının yasadışı bir şekilde elinden alınması, çalınması veya kullanılmasına izin verilmemesi halidir. (Fadıloğlu& Şenuzun, 2012, s.72) En yaygın olarak bilinen istismar türüdür.

- Ekonomik istismarın bazı belirtileri şunlardır:

- Yaşlıların yapamayacağı bazı işlemleri yaparak (ATM'den para çekmek gibi) parasını eksik vermek
- Mallarını almak için zorla vekalet ve imza alma
- Para veya malları karşılığında bakım vermeyi kabul etme ve sonra uygulamama. (<https://www.nursinghomeabusecenter.com>).

Türkiye'de Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'na bağlı olarak 2013 ve 2014 yıllarında yapılan durum tespit çalışmalarına bakıldığında yaşlı bireylerin huzurevlerinde kalmayı tercih etmelerindeki etkenler arasında günlük hayatlarında ihmal ve istismara maruz kalmaları da yer almıştır.

Tablo 1: Huzurevlerine yerleşme nedenlerine ilişkin dağılımlar

Kendi isteği ile yerleşen	İstismar sebebiyle yerleşen	İhmal sebebiyle yerleşen
%84,2	%5,8	%10,0
4118 kişi	286 kişi	486 kişi
Toplam kişi sayısı: 4892		

Kaynak: ASPB durum tespit çalışması 2013-2014 Sonuç Raporu

I.BÖLÜM

KURAMSAL ÇERÇEVE

1.1. Yaşlanma Ve Yaşlanma Sınıflandırmaları

Yaşlanma; kronolojik, biyolojik, fizyolojik, psikolojik, sosyo-kültürel, ekonomik ve toplumsal olmak üzere farklı boyutlar ile tanımlanarak değerlendirilmektedir. Doğum ile başlayan ve yaşamın ilerlemesi ile geçen zaman **kronolojik yaşlanma** olarak adlandırılmaktadır. Dünya Sağlık Örgütü'ne (WHO) göre 65 yaş ve üzeri kronolojik olarak yaşlı kabul edilmektedir. Bu tanıma göre 65-74 yaş genç-yaşlılık, 75-84 yaş ileri yaşlılık, 85 yaş ve üstü ise çok-ileri-yaşlılık olarak adlandırılmaktadır.(Yerli, 2017,s.1279).

Biyolojik yaşlanma, bireylerin yaşamları boyunca anatomik ve fizyolojik yapısında meydana gelen değişimlerdir. Bununla birlikte bireylerin üretkenliklerinde azalma vücut sistemlerinde ise kaçınılmaz olarak işlevsel bir gerileme yaşanmaktadır. **Psikolojik yaşlanma**, bireylerin davranışsal uyum yeteneklerinde azalma ile birlikte ortaya çıkan değişimleri ifade eder. Bireylerin yaşadıkları toplum tarafından maruz bırakıldıkları çeşitli faktörler de(sağlık ve ekonomik yetersizlikler, duygusal zayıflık, sevgisizlik ve ait olmama, güvende hissetmeme, depresyon) psikolojik yaşlanmaya sebep olmaktadır.

Sosyo-kültürel yaşlanma, bireyin yaşadığı toplum içerisinde karşılaştığı tüm ilişkileri ile şekillenen yaşlanmadır. Toplumsal algıya göre emekli olmak, torun sahibi olmak, kişinin eşini ya da arkadaşlarını kaybetmesi bireyin yaşlı olduğunu ve ölüme daha yakın olduğunu gösterir.

Ekonomik olarak yaşlanma ise bireyin emekli olması ile başlar. Emekliliğin statü kaybı olarak düşünülmesi yaşlı bireyi toplumdan adım adım uzaklaştırır. (Hablemitoğlu ve Özmete'den akt. Akpolat,2018,s.7)

1.2. Yaşlılık Döneminin Genel Özellikleri

Yaşamın son evresi olarak kabul edilen yaşlılık döneminin genel özelliklerini tanımlamak, kültürden kültüre bireyden bireye değişmektedir. Toplumların gelişmişlik düzeyleri, gelenekleri yaşlılık dönemine yönelik olumlu veya olumsuz algının oluşmasında etkilidir. Yaşlılık tanımlamalarındaki çeşitlilik yaşlılık döneminin genel özelliklerini belirlenmesinde de etkili olacaktır. Bu bağlamda yaşlılık dönemi belirli özellikleri ile ele alınmıştır. İnsan vücudunda yaşın ilerlemesine bağlı olarak doku ve organlarda yaşlanma meydana gelir. Organlarda görülen değişimler ve zayıflamalar beraberinde hücre kayıplarını getirir. Hafıza zayıflar, saç dökülmesi artar ve deride yağlanma azalması ile vücudun kendini onarması söz konusu olmaz (Yertutan,1991). Yaşlılık döneminde bireylerin en çok etkilendiği şeylerden biri de duyu kayıplarıdır. Özellikle görme ve işitme duyularının ilerleyen yaşa bağlı olarak işlevlerinde azalma meydana gelir. Bu durum yaşlı bireylerin sosyal hayattan izole olmalarına yol açabilir. Zayıflayan göz kasları yüzünden bireyler net bir şekilde göremez ve nesnelere ayırt edemez. Görmede yaşanan netlik problemi ile birey görmek için daha fazla ışığa ihtiyaç duyar. Artan ışık bireyin değişimleri ve renkleri fark edememesine sebep olur (Zirek&Namlı,2010,s.255). Yaşın ilerlemesi ile yaşlı bireylerin denge sorunu yaşamalarındaki en önemli etken kulak içinde yaşanan yapısal değişimlerdir. Birey zamanla sesleri birbirinden ayırt edemez ve çoğu zaman kalabalık ortamlarda söyleneni duymada sıkıntı yaşar (Aging Changes in the Senses, 2017). Yaşlandıkça artan kulak içi kirlerindeki artış duyma kalitesine zarar verir. Yaşlılık döneminde görülen diğer bir duyu kaybı ise tat almadır. Yaşlanan bireylerde azalan tat almaya bağlı olarak yeme bozuklukları meydana gelir. Dişlerin çekilmesi ve güçsüzleşmesi sonucu kayıplar yaşanacaktır (Zirek&Namlı,2010,s.255). Yaşlı bireylerin sinir sistemlerinde meydana gelen değişiklikler beraberinde hafızada gerileme, uyku düzeninde değişiklik, refleks ve tepkilerde yavaşlamaya neden olur (Tereci, vd. 2016, s.88). Fiziksel ve zihinsel anlamda yaşanan bu değişimler yaşlı bireyleri psikolojik anlamda da etkilemektedir. Geçmiş yaşantıya duyulan özlemin artması ve neredeyse her gün karşılaşılan yeniliklere ayak uyduramama yaşlılığın belirtilerinden sayılabilir. Her yaşlı birey benzer problemler karşısında yaşadıkları sosyal çevre ve yaşantıya bağlı olarak farklı davranışlar geliştirecektir. Yeni nesle ayak uyduramayan yaşlı bireye göre her geçen gün bir öncekinden daha kötüdür. Bu şekilde düşünen yaşlı bireylerin değişikliklerden kaçınması olasıdır. Yaşlı bireylerin

yaşadıkları kayıplar, ölüm düşüncesi, maddi olarak yaşanan yetersizlikler, geçirilen hastalıklar, sosyal hayatta yalnızlaşma ve statü kaybı psikolojik anlamda bireyleri yıpratmaktadır (MEB, 2013,s.5).

1.3. Yaşlılık Kuramları

Sosyolojik kuramların yaşlanma alanında ortaya çıkışı iki temel dönüşüm ile tanımlanır. İlk dönüşüm Cumming ve Henry'nin kitabı *Growing Old* (1961) ile olmuştur. Bu dönüşüm ikinci ve daha sonraki dönüşümlerin de belirleyicisi olacaktır. 1970'lerin sonunda ve 80'lerin başında gerçekleşen ikinci dönüşüm gerçekliğin doğası nedir bu bağlamda yaşın doğası nedir ve nasıl tarif edilir, yaşın belli formlarda düşünülmesi kimin yararına ilgisine bağlıdır (sosyal fenomenoloji ve Marksist ilgiler) gibi sorulara odaklanır. Son zamanlarda ise gereontologlar eleştirel ve feminist teoriye yönelmişlerdir (Lynott ve Lynott, 1996, s. 749). Yaşlanma ile ilgili olarak üç temel çekilme teorisi, bunun aksine yaşlı bireylerin toplumsal hayattaki etkinliklerine dikkat çeken aktivite teorisi, geri çekilme ve etkinlik kuramlarının evrensel yaklaşımlarını sorgulayan süreklilik teorisi (Moynahan, 2015,s.5).

1.3.1. Yaşamdan Geri Çekilme (Disengagement) Teorisi

Bugün büyük ölçüde dikkate alınmasa da yaşlılık çalışmaları literatüründe önemli bir yere sahiptir (Achenbaum & Bengtson, 1994,s.756). Kurama göre birey toplumdaki uzaklaşmayı kendi isteği ile birlikte çevreden gelen bir beklenti doğrultusunda da gerçekleştirir. Yaşlılık sürecinin getirdiği fiziksel ve biyolojik kısıtlamalar bireyi geri çekilmeye zorunlu kılar (Apak, 2017,s.16). Bu geri çekilmenin hem yaşlılar için hem de iş gücü piyasası için faydalı olabileceği düşüncesi söz konusu olmuştur (Kurtkapan,2017,s.39). Yaşlı bireylerin zaman içerisinde zihinsel, ruhsal, ekonomik ve sosyal yönden yaşadığı kaybı ele alan teorinin günümüzde bilimsel bir geçerliliği kalmamıştır (Tufan.2001,s.39). Teori, aynı zamanda yaşlıların yaşadıkları coğrafya, sağlık durumu, ekonomik durumu gibi farklılıkları görmezden gelmesi yönüyle eleştirilmiştir (Moynahan, 2015, s,7).

1.3.2. Aktivite (Activity) Teorisi

Yaşamın sonuna kadar bireylerin aktifliğini, toplumsal hayattaki yararlılığını vurgulayan aktivite teorisi, yaşlı bireylerin pasiflik duygusundan dolayı yaşayacakları sorunları engellemeye çalışır ve anlamlı ilişkilere devam etmelerini savunur (Tufan,2001.s.40).

Teoriye göre bireyin hayatının her döneminde olduğu gibi yaşlılık döneminde de yaşamdan beklentileri ve istekleri vardır. Bu nedenle yaşlılık döneminde de bir takım toplumsal faaliyetler gerçekleştirilerek yaşlı bireyleri hayata bağlamak hedeflenmektedir. Aktivite teorisi, bireylerin isteklerinden bağımsız olarak sürekli olarak aktifliği vurgulaması, bütün yaşlı bireyleri eşit durumda kabul etmesi ve genç bireylerin daima aktif oldukları fikrini benimsemesi yönüyle eleştirilir (Tufan, 2001.s,40).

1.3.3. Süreklilik Teorisi

Aktivite teorisinin temel tezlerine sahip olan süreklilik teorisi, bireylerin hayatlarında değişebilen seçimler yaparak daha sonraki yaşamlarında da tutarlı bir benlik duygusunu koruyabileceklerini öne sürer. Yaşlı insanlar genellikle geçmişte kullandıkları yararlı kavramları yaşamlarının ileri dönemlerinde de kullanma eğilimindedirler (Moynahan, 2015, s,7). Bireylerin yaşadıkları değişimler, hem içsel psikolojik özelliklerinde hem de toplumsal davranış ve koşullarda sürekli üretilen geçmiş algısı ile ilgilidir. Bu nedenle süreklilik yalnızca bireysel bir tercih değil aynı zamanda sosyal onay ile de desteklenmesi gereken bir stratejidir (Atchley, 1989,s.183).

1.3.4. Rol (Role) Teorisi

Bireylerin sosyal hayatlarında üstlendikleri birçok toplumsal rolleri vardır. Bu durum çoğu zaman bireyin toplumsal hayatında üstlendiği farklı yönlerini açığa çıkarır. Farklı rollerin bütünü bireyin kişiliğini oluşturur. Rol teorisi bu bağlamda kronolojik yaş kavramına yönelmiştir. Bireylerin toplumsal hayatta üstlendikleri rollerin çeşitliliği sosyal hayatlarında toplumun onlardan beklentilerini de çeşitlendirir. Bireylerin toplumdaki tutum ve davranışları da buldukları yaşa atfedilen rollerle örtüşür. Yaşlanan birey ondan beklenenin yaparak aslında yaşından beklenen rolü uygular. Bu bağlamda yaşlanan birey yaşamda karşılaştığı rollerin değişikliğine ne kadar uyum sağlarsa o denli sağlıklı bir yaşlılık geçirecektir. (Hoyman & Kiyak'tan akt. Yuvakgil. 2020, s.112)

1.3.5. Modernizasyon (Modernization) Teorisi

Modernleşmenin yaşlı bireyler için statü kaybı ile sonuçlanacağını belirten (Cowgill,1974) yaşlı bireyin statü kaybını etkileyen etmenleri başlıklar halinde ele almıştır.

İlk olarak modern teknolojinin gelişmesi ile modern sağlık teknolojilerinin iyileşmesi sonucunda yaşam süresindeki artış ile yaşlanan bireyin iş hayatını olumsuz etkilendiğini vurgular. Yaşlı bireylerin emekli olması beklenerek iş hayatında psikolojik baskılara sebep olacaktır. Aynı zamanda ekonomik teknoloji yaşlı bireylerden çok genç nesillere iş ve meslek imkânları sunmaktadır. Genç nesillerin yaşlı bireylere oranla bu meslek dallarına ilgilerinin daha yüksek olacağını belirten Cowgill yaşlı bireylerin toplumsal hayatta statülerinin zayıflayacağını vurgulamaktadır. Yaşlı bireyin statüsüne azaltan bir diğer etmen şehirleşmedir. Kırdan kentlere doğru yaşanan göçler yaşlı bireylerin aile içerisindeki saygınlığını azaltmıştır. Son olarak gençlerin eğitim üzerindeki artış yaşlı bireylere oranla daha yüksektir bu durum yaşlı bireyin gençlerin gerisinde kalacağını göstermektedir (Cowgill,1974).

1.3.6. Politik Ekonomi (Politikal Economy) Teorisi

Yaşlılık çalışmalarına eleştirel bir bakış açısı kazandıran politik ekonomik teori yaşlı bireylerin ait oldukları çevrede gerçekleşen ekonomik politik sosyal ve benzeri tüm faktörlerin eylemlerine karşı duyarsız olmadıklarını belirtir. Yaşlı statüsündeki bir birey tüm bu sosyal etmenleri içindedir. Bu bağlamda teori ekonomik eğilimlerinin incelenmesi sonucunda yaşlılık politikalarının belirlenmesini vurgular (Bengtson et al 'dan akt. Yuvakgil, 2020,s.114).

1.3.7. Alışveriş (Exchange) Teorisi

Teori kişilerin kendilerine kazanç getirecek durumlara yöneldiklerini ve kendilerine kazanç getirmeyen durumlardan kaçındıkları görüşüne dayanır. Teoriye göre bireyler yaşamlarında bu durumları göz önünde bulundurarak hareket ederler. Bu bir tür karşılıklı denge halidir. Bu bağlamda yaşlı bireyin çevresine verecekleri azalmış olduğundan toplumda gerilemesi dengeyi sağlayacaktır (Altan 2020,s.42). Karşılıklı denge halinin korunmasından yola çıkarak ebeveynler ve çocukları arasındaki maddi manevi yardımın sürekliliğinden söz edinilebilir. Çocukları küçükken ona ayrılan maddi ve manevi yardım ebeveynleri yaşlandıklarında ve ihtiyaçlarını karşılayamadıklarında çocukları tarafından ebeveynlerine verilebilir (Wan & Antonucci, 2016, s. 2)Bu karşılıklılık hali araştırmamızda cevaplamaya çalıştığımız önermelerden biridir.

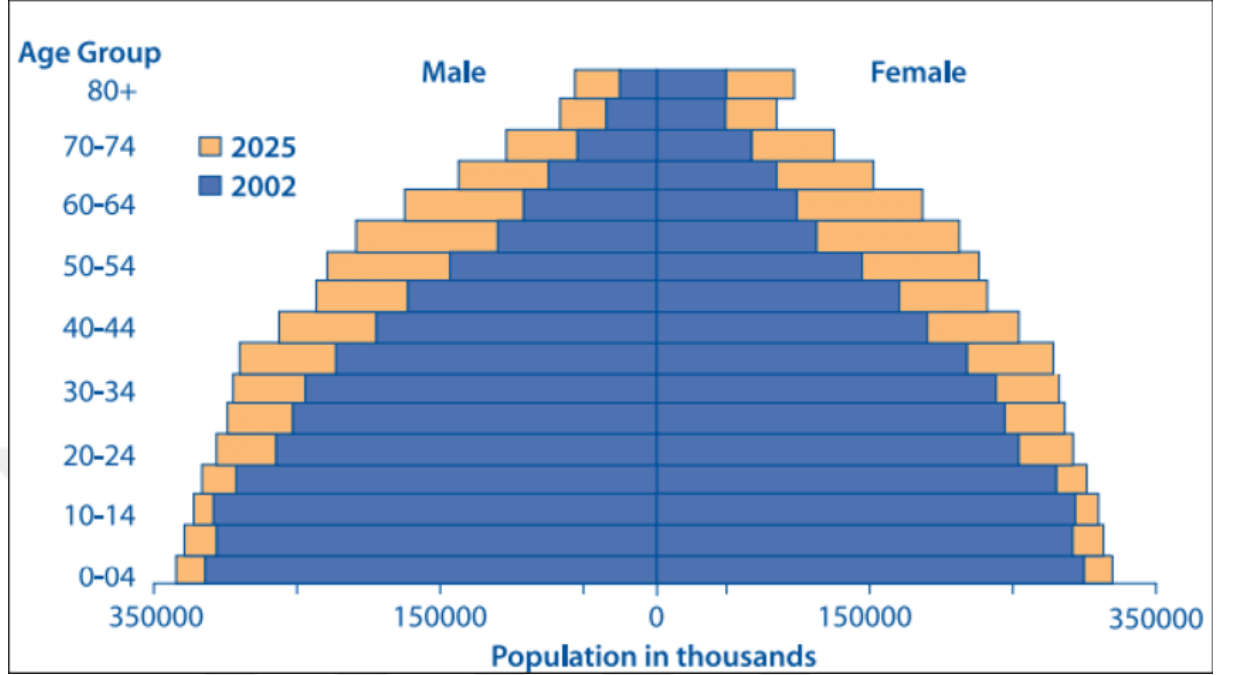
1.3.8. Yaşam Boyu Gelişim (Life-Course) Teorisi

Bireylerin doğumundan ölümüne dek devam eden yaşamını inceleyen yaşam boyu gelişim teorisi, gelişimin sürekli olduğunu ve yetişkinlik döneminde sonlanmayacağını açıklamaya çalışır (Neugarten'den akt. Eryılmaz 2011, s.50). İnsan gelişimi çoklu bir süreci kapsamaktadır. Bu sebeple yaşam boyu gelişim teorisine ilgi pek çok disiplin tarafından sürdürülmektedir. Yaş alan bireyden toplumda belirli davranış kalıplarını uyması beklenir bu davranış kalıpları toplumdaki çeşitlilik gösterir (Yuvakgil, 2020,s.117). Bireyin bu davranış kalıplarına diğerlerinden farklı olarak nasıl yaklaştığı kendi ile nasıl yeniden gerçekleştirdiği de yaşam boyu gelişim teorisinin ilgilendiği durumlardan biridir. Yaşlılık çalışmalarında yaşam boyu gelişim kuramı yaşlı bireylerin bakımının nasıl olması gerektiği sosyal izolasyondan nasıl korunacakları ve rahat bir emeklilik dönemi nasıl olmalı gibi konular ele alınmaktadır (Bee'den akt. Eryılmaz, 2011, s.58).

1.4. Aktif Yaşlanma

Yaşlılık ile ilgili çalışmalar 20. yy sonlarında bilimsel nitelik kazanmaya başlamıştır. Gereontoloji biliminin yaşlılık ile ilgili olumlu olan bu yaklaşımları çeşitli kavramlar ile belirtilmiştir. Bu kavramlardan bazıları şunlardır; iyi yaşlanma, sağlıklı, başarılı, aktif, optimal, üretken, olumlu olarak belirtilebilir (Koçak, 2020, s.21). Sağlık sistemlerindeki iyileştirmeler yaşlılığın toplumsal olarak çeşitliliği, teknolojik yenilikler ve yaşam süresinin uzaması aktif yaşlanma kavramının gündeme gelmesini kaçınılmaz kılmaktadır. Aktif yaşlanma terimi 1990'ların sonlarında Dünya Sağlık Örgütü tarafından benimsenmiştir. Yaşlılık sürecinde bireyin aktif üretken ve sağlıklı olması elbette kamu kurumlarının sunacağı imkânlardan bağımsız değildir. Yaşlı bireyler ve talep ettikleri unsurlar (emeklilik süreci ve aylığı sosyal sağlık hizmetleri teknoloji politikalar gibi) gözden geçirilmeli ve uygun hale getirilmelidir. Dünya genelinde 60 yaş ve üzeri yaşlanan bireylerin oranı diğer tüm yaş gruplarından daha hızlı bir artış göstermektedir. 1970 yılından beri devam eden bu artışın 2025 yılında 694 milyon olması beklenmektedir. 2025 yılında 60 ve üzeri yaklaşık 1,2 milyar olması beklenmektedir. 2050 yılına kadar bu insanların sayısının 2 milyar olması beklenirken neredeyse %80'nin gelişmekte olan ülkelerde olacağı söylenebilir. Nüfusun yaşlanması çocuk ve gençlerin oranında bir düşüş sebep olurken 60 ve üzeri yaş

grubunda bir artışa sebep olur. Nüfusun yaşlanması piramitlerde değişikliğe sebep olacaktır (WHO, 2002, s.7).

Şekil 1: Dünya Nüfusu

Kaynak: World Health Organization, Active Ageing: A Policy Framework, Geneva: World Health Organization; 2002, s. 7

Çocukların ve gençlerin oranı azaldıkça, 60 yaş ve üzerindeki insanların oranı arttıkça, 2002 üçgen nüfus piramidinin 2025'te daha silindirik benzeri bir yapıya geçeceği öngörülmektedir (WHO, 2002, s.7).

Dünya Sağlık Örgütü yaşlanmanın olumlu bir deneyim olarak kabul edilmesini sosyal hayata katılım, sağlıklı olma, yaşam süresinin uzaması ve güvenlik ihtiyacının giderilmesi için sunulan fırsatların varlığına bağlamaktadır bu sürecin kendisi aktif yaşlanmadır. Aktif kelime anlamı olarak da katılımı ifade eder. Aktif yaşlanma bireylerin kendi fiziki yapılarını sahip oldukları zihinsel yapıyı ve içinde buldukları sosyal çevreyi fark etmelerini sağlar. Aktif yaşlanma yaşlandıkça bakıma muhtaç hale gelen, yaşam kalitesinde düşüşler yaşayan, engelli veya bakıma muhtaç bireyin yaşam kalitesini arttırmayı ve ömrünü uzatmayı hedefler. Aktif yaşlanmadan en önemli ilkelerinden biri bireyler arasında (nesiller) karşılıklı bir alışveriş halidir. Çünkü çocuk bugünün yetişkini yarının ise büyükanne ve büyükbabası olacaktır (WHO, 2002, s.12).

1.4.1. Aktif Yaşlanmayı Belirleyen Faktörler

Aktif yaşlanma toplumsal hayatta karşılaştığımız yaşlı birey profilinden beklenilenin aksine aktif yaşlanma bireylerin kendi hayatlarından sorumlu olmalarının ve topluma ekonomiye mümkün olduğu kadar uzun süre katkıda bulunmaları anlamına gelir (<https://ec.europa.eu/>).

Aktif yaşlanma bireyleri etkileyen belirleyicilere bağlıdır. Bu belirleyiciler bireylerin tüm yaşamını etkilemektedir bireylerin yaşamlarında hayati bir role sahip olan istihdam yaşlılık dönemi için de aynı derecede hayati sayılmaktadır. Bu bağlamda yüksek kaliteli ve değerli uzun süreli bakım yaşlılık döneminde çok önemlidir (WHO, 2002, s.19).

1. Çapraz Belirleyiciler Cinsiyet ve Kültür

2. Sağlık ve Sosyal Hizmet Sistemleri

3. Davranışsal Belirleyiciler

- Tütün Kullanımı
- Fiziksel Aktiviteler
- Sağlıklı Yiyecekler
- Ağız Sağlığı
- Alkol Tüketimi
- İlaçlar
- Bağılıklar

4. Bireylere İlişkin Belirleyiciler

- Biyolojik ve Genetik
- Psikolojik

5. Fiziksel Çevreye Bağlı Belirleyiciler

- Fiziksel Çevre
- Güvenli Konut
- Düşme

6. Sosyal Çevreye Bağlı Belirleyiciler

-Sosyal Destek

-İstismar

-Şiddet

-Okuryazarlık

-Eğitim

7. Ekonomik Belirleyiciler

-Gelir

-Sosyal Koruma

-Çalışma (Özkan, 2017,s.98).

Bu belirleyicilerin tamamı bireyin sağlıklı bir yaşlılık dönemi geçirmesini vurgular. Diğer tüm belirleyicileri kapsayan kültür yaşam şeklimizi belirler. Kültürel değerler, gelenek ve görenekler yaşlı bireylerin toplumda nasıl görüldüğünü, yaşlı bireylere toplumda nasıl davranılacağını büyük ölçüde belirler. Kültürle birlikte toplumsal cinsiyet yargıları da toplumda kadın ve erkeklerin yerini belirlemede kilit noktalardan biri sayılabilir. Birçok toplumda kadınların rolleri erkeklere göre daha sınırlı ve düşük statüdedir. Ev içi hizmetle sınırlanan kadın geleneksel anlamda aile bireylerine bakıcı rolünü üstlenmektedir. Bu yüzden kadının istihdam durumu da kısıtlanmaktadır (Parlak, 2020, s.182). Bu durum yaşlandığı zaman sağlık problemlerine ve ekonomik anlamda da yoksulluğa sebep olmaktadır. Sağlık ve sosyal hizmet sistemlerinin kurulması, bireylere hizmet götürürken yaş ayrımcılığının yapılmaması ve tedavi hizmetlerinin ulaşılabilir olması aktif yaşlanmayı teşvik etmek açısından önemli bir belirleyicidir. Davranışsal belirleyicilerin başında bireylerin sağlıklı yaşam tarzını benimsemeleri gelmektedir. Bireylerin yaşam boyunca tükettikleri, fiziksel aktiviteleri, alkol ve sigara tüketimleri, bilinçli ilaç kullanımları yaşam süresini uzatacak ve sağlıklı bir yaşlanmayı beraberinde getirecektir (WHO,2002,s.25). Bireysel belirleyicilerden olan genetik ve biyoloji bireylerin yaşlarını belirlemede önemlidir. Aynı zamanda bazı bireylerin diğerlerine oranla daha sık veya daha az hastalığa yakalanması da yine genetik kodlarla açıklanabilir. Ancak bireylerin yaşadıkları fiziki çevre bu noktada gözden kaçırılmamalıdır. Çünkü çoğu zaman yetersiz beslenme, sağlıksız yaşam koşulları bireyleri genetik kodlardan daha fazla etkilemektedir (Kirkwood'dan akt. WHO, 2002,s.26). Fiziksel çevreye bağlı

belirleyiciler son derece önemlidir. Yaşlı bireyin güvende hissettiği bir konutta yaşaması, erişimi kolay ulaşım araçlarını kullanması bireylerin iyi hissetmelerini ve rahat etmelerini sağlayacaktır. Bu durumların sıkıntılı olması bireylerin fiziki çevrede düşme ve yaralanmalarla karşı karşıya kalmalarına sebep olabilir. Sosyal çevreye bağlı belirleyiciler; sivil toplum kuruluşları, mahalle grupları, sosyal hizmet uzmanları ve kurumları toplumdan izole edilmiş veya kendini toplumdan izole etmiş yaşlı bireylerin sosyalleşmelerini sağlayarak sosyal hayata katılımlarını teşvik etmeleri gerekmektedir. Yaşlı istismarı ve yaşlılara uygulanan şiddet yaşlı bireylerin dâhil oldukları toplumsal gruplar içerisinde mevcut durumlarının tehdit edilmesi, zarar verilmesidir. Sosyal hizmet kurumları, hukuki organlar ve dini kurumlar ile istismar ve şiddeti engellenebilir ve buna karşı bir bilinç uyandırılabilir. Aktif yaşlanmada en önemli rollerden biri de kaçınılmaz olarak ekonomik belirleyicilerdir. Aktif yaşlanma politikaları da özellikle yaşlı bireylerin yoksulluklarını azaltmayı ve mümkün olduğunca iş hayatında uzun süre yer almalarını sağlamaktadır (WHO, 2002, 30).

1.5. Fenomenolojik Yaklaşım

1.5.1. Kavram Olarak Fenomen

Fenomen kendini ve çevresindeki dünyayı kendine has bir bakış açısıyla algılayan, duyular aracılığıyla hisseden kişinin öznel alanıdır. Bu tanımlamaya göre fenomen dış dünyanın varlığını kabul eder ve bu alanın bireyin duygu ve yaşantıları ile kendine özgü bir gerçeklik üzerine kurulduğunu savunur. Sıradışı, henüz açıklanamayan, duyular üstü manevi bir güç veya anlayamadığımız, normal olmayan bir şey fenomen kavramının ikinci bir tanımı olarak kabul edilir. Bu tanımlamaya göre gerçekliği olmayan dış dünyayı kendi duyularımızla anlamaya çalışır ve yeniden yorumlayarak var ederiz. Bu tanımlama yorumlayıcı bir tanımdır. (Slattery,2010,s.231) Bütün bilimlerin kendine özgü bir fenomen alanı vardır. Fizik, tarih, sosyoloji, psikoloji her biri çalışma alanında fenomenleri inceler. Edmund Husserl'in fenomen kavramından önce fenomen, burada ve şimdi olan (hic etnunc) olarak kullanılırdı. Husserl'in fenomeni ise öz olan fenomenlerdir (Husserl, 1995, s.12).

1.5.2. Fenomenoloji

Fenomenoloji olgu bilimdir. Doğa bilimlerinin aksine fenomenoloji sosyal gerçekliği, bir olgu gerçekliği olarak görmez ve dolayısıyla onu bilimsel bir anlayışa sahip olmaya zorlamaz. Düşünsel fonksiyonu sebebiyle fenomenoloji, doğa bilimlerinin metodolojisinin sosyal bilimler alanına uygulanmasının mümkün olamayacağını temsil eder (Özbilen, 1977, s.226). Pozitivizm -doğa bilimlerinde olduğu- gibi bireylerin davranışlarını da önceden belirlenebilir durumlar olarak tanımlama eğilimindedir. Fenomenologlar bu görüşü tamamen reddederler. Fenomenologlara göre insanların eylemlerini belirlemek, kontrol altına almak mümkün değildir. İnsan kendi sosyal alanını kendisi inşa eder ve kontrol altında tutar (Slattery,2010, s.236) Fenomenolojinin, analitik felsefenin temsilciliğini yaptığı modern, doğalcı, bilimci anlayışa tepki olarak ortaya çıktığını vurgulayan Cevizci bu tepkinin meydana gelmesindeki fikir ayrılıklarını şu şekilde sıralamaktadır: İlk olarak her iki geleneğin doğuş noktasının farklılığından söz etmek gerekirse, temelleri İngiliz deneyciliğine dayanan analitik felsefe için zihin bütünüyle şeffaftır. Bu yönüyle zihni bir kenara bırakarak zihnin yönelimselliği ile yola çıkarak nesnel ve objeler üzerine yoğunlaşırlar. Analitik Felsefenin aksine fenomenoloji bilince bir takım özel teknikler uygulanması durumunda kişinin edimleri doğrudan kavrama imkanına sahip olacağını vurgularlar. Fenomenologlar Hegel'i temel alarak başlattıkları derinlikli bilinç araştırmaları ile zihin ve bilinci felsefenin esas konusu haline getirmeyi amaç edinirler. Analitik felsefe bilincin yönelimselliğini vurgulayarak bilincin nesnel üzerinde yoğunlaşmasını vurgularken, fenomenoloji yönelimselliğin doğrudan bilinç üzerinde olması gerektiğini vurgulamaktadır. Her iki geleneğin de dünyayı kavrayışları ve deneyimleri yorumlamaları önemli bir diğer farklılıktır. Analitik felsefenin kendine yeter ve her şeyden yalıtılmış bir evren tasavvuru fenomenologlar tarafından reddedilmiştir. Fenomenologlara göre evrende var olan her şey etkileşim halindedir. Başka bir farklılık noktası ise analitik felsefe fiziksel dünya ile insanın algı dünyası arasındaki kopukluktan ve bu kopukluğun giderilemez oluşundan söz eder. Aksine fenomenologlar felsefelerini insanın algı dünyasına dayandırırılar. Onlara göre duygu durumuna göre değişen şeyler onların deyimiyle yaşama dünyasına aittir. Fenomenologlar bilimsel olarak dayatılan şeylerin nesnelciliğine karşı çıkarlar. Dile karşı takınılan tavır, analitik ve fenomenolojik felsefenin bir diğer farklılık noktasıdır. İnsan zihni ve evrende olup bitenler arasında var olan bir engelin kabulü her iki felsefi

yaklaşım için ortaktır ancak analitik ve fenomenolojik felsefelerin bu engeli ne olarak gördükleri ve bu engelin nasıl aşılacağı konusundaki fikirleri farklılığın temelini oluşturur. Analitik felsefe aşılması gereken engel olarak dili göstermektedir. Bu kompleks yapının düzeltilmesi ve ideal bir dil yaratma arzusu söz konusudur. Fenomenologlara göre dildeki açıklığı ancak şeylere dolaysız olarak baktığımızda giderebiliriz. İnsan zihnindeki en büyük engel önyargılarımızdır (Cevizci,2009, s.650).

1.5.3. Edmund Husserl

Edmund Husserl, Fenomenolojinin kurucusudur. Husserl yaşamı boyunca kültürün tüm alanlarını kuşatacak bir felsefe anlayışı için çalışmıştır. Husserl yeni bir felsefe anlayışından söz ederken elbette doğa bilimlerine karşı bir tutum geliştirmez. Onun yapmak istediği toplumsal yaşamda ve insan aklında hissedilen doğa bilimlerinin baskısını azaltmaktır. O bilime değil onun genel geçer kabullerine karşıdır. Husserl insanların dünyayı karmaşık olmayan oldukça düzenli bir mekan olarak algıladıklarını ve bunu sürekli aynı düzen içinde tutmaya çalıştıklarını belirtmiştir ancak insanlar bunu yaparken aynı zamanda dünyayı da şekillendirdiklerinin farkında değiller. Toplumsal düzenin yaratıcısının sorgulanmadığı böyle bir ortamda eyleyenler söz konusu düzenin doğal olarak var olduğuna inanırlar. Diğer taraftan fenomenologlara göre dünyanın şekillendirilmesinde ki en büyük etken eyleyenlerdir (Ritzer, 2014, s.437).

Husserl'in bilimsel fenomenolojisinin özü bilimin temeli olan aşkın benliği kavramak ve toplumsal dünyada insanlar tarafından biçimlendirilen her olguyu anlamaktır. Aşkın benlik insan bilincinin temel ve değişmez özelliklerini yansıtır. Husserle göre fenomenoloji varoluşu değil bizzat bilincin özünü -aşkın benliği- ele alan nesnelere önceden algılamaya yönelik bilim olmayı amaçlar. Husserl'e göre bilinç hiçbir zaman metafizik bir anlam taşımadı. Husserl daima bilinci nesnelere ve eyleyenlerin arasındaki süreç olarak tanımlar. Nesnelere anlam yükleyen bir süreç olarak bu bilinç kavrayışı Husserl'in fenomenolojisinin merkezidir. Husserl'e göre deneysel verilerin istatistiksel olarak çözümlenmesi bilim demek değildir. Ona göre bilim yöntembilimsel olarak kesin, sistematik ve eleştirel bir felsefedir (Ritzer, 2014, s. 437-38). Ona göre insanların doğal tutum ve bakış açıları fenomenolojinin bilimsel olarak araştırılmasında ki en büyük engeldir. Fenomenologların öncelikle doğal tutumu bir kenara bırakmaları (paranteze almaları) gerekir ancak böyle yaptıklarında çarpıtma ve yanılgılardan kurtulup bilincin tüm yönlerini kavrayabilirler. Bu durum

gerçekleştikten sonra bilincin tüm insanlar için değişmez özellikleri incelenebilir(Ritzer,2014,s.439-40).

1.5.4. Fenomenolojik İndirgeme

Her bilimin kendine özgü bir tavrı olduğu gibi fenomenolojinin de kendine özgü bir tavır alış biçimi vardır. Fenomenolojik tavır ile doğal tavır birbirlerinden tamamen farklı alanlara yönelirler. Fenomenolojik tavrın yöneldiği alan doğal tavrın yöneldiği alan gibi hazır ve verili bir alan değildir. Husserl'e göre doğal tavır fenomenolojik alan için uygun değildir çünkü doğal tavır dogmatiktir. Oysa fenomenler alanında doğal alanda kullanılan farklı bir yöntem gereksinim vardır. Bu yöntem fenomenolojik indirgemedir (reduksiyon). Başka bir deyişle ayrıca alma, paranteze alma, dışarıda bırakma, yargılamaktan kaçınmak olarak da tanımlanabilir (Husserl, 1982. s.18).

Husserle göre özler alanına varmak için önyargılardan tamamen uzaklaşmamız gerekmektedir. Var olduğundan emin olduğumuz şeyin aslında öyle olmadığını deneyimlemiştir. Bu durum Husserl'in dış dünyadan şüphe duyduğu fikrine kapılmamıza sebep olabilir fakat Husserl bu dünyanın varlığından şüphe duymaz yalnızca yargıda bulunmaktan kaçınır. Daha önce de belirttiğimiz gibi her türlü kuramsallaştırmaya karşı çıkan Husserl günlük hayatımızda her gün takındığımız doğal tavrın bütün kuramlaştırmalardan önce olduğunu savunur. Fenomenolojik indirgemenin bir anda oluştuğunu vurgulayan Husserl indirgemenin iki düşünsel adımından söz eder. Fenomenoloji bu iki düşünsel adımdan sonra ortaya çıkan saf özü inceler. İndirgemenin ilk düşünsel adımı deneyim dünyasının paranteze alınması iken ikinci adımı ise bilincin paranteze alınmasıdır. Betimleyici bir bilim olan fenomenolojinin doğrudan ilgi alanı özler alanıdır. Bu nedenle olay örgüsünün, rastlantısal olanı kapsamaz. Paranteze alınan bütün gerçeklikler doğrudan bilinç ile alakalıdır. Her şeyin özü bilinç ile bağlıdır. Yöntem olarak fenomenoloji şeylerin ontolojik olarak varoluşlarının üzerinden geçilerek paranteze alındığı bir indirgemedir (Hühnerfeld, 2002, s.50-51). Husserl'in açıklamaya çalıştığı 'ben' Descartes'ın 'ben'inden (düşünen şey olma) farklıdır. Onun 'ben'i daha çok Kant'ın transendental bilincine benzeyen 'saf ben'dir. Başka bir deyişle saf olarak bilginin ve düşüncenin ilkesi kabul edilir (Husserl, 1982, s.20).

1.5.5. Alfred Schutz

Husserl'in fenomenoloji anlayışına uygun olarak Schutz bilimi kavramsal ve kuramsal bir çaba olarak görür. Schutz, Husserl'in fenomenolojik fikirlerini sosyoloji ile birleştirerek diğer yorumcu teorilerin temelini oluşturmuştur. Husserl'in fenomenolojik fikirlerini toplumsal ve gündelik fenomenlere uygulayan Schutz, oluşturduğu fenomenolojik sosyoloji ile bireylerin kendi bilinç akışları ile deneyimledikleri günlük yaşamları içerisinde öteki nesne veya öznelerle kurdukları ilişkiyi açıklar (Şavran, 2013, s.124). Schutz'a göre sanat din kaçıklık rüyalar ve benzerini içeren çok sayıda gerçeklik vardır. Schutz'un açıkladığı devasa gerçeklik ise gündelik yaşamın öznelerarası dünyasıdır anlamın her türlü alanı özneler arasında gerçekleşen değişiklikler olarak kabul edilir (Ritzer,2010,s.440-441). Nitel sosyal bilim metodolojisinin temellerini oluşturan Schutz, bir bilgi ve bağlantı teorisini sosyal eylem teorisine birleştirmiştir. Schutz'un bu kuramı sembolik etkileşimcilik başta olmak üzere daha birçok metodolojik perspektifin temeli kabul edilmektedir (Dreher, 2011, s.489). Schutz'un fenomenolojik sosyolojisini anlamamıza yardımcı olacak kavramları anlamaya çalışalım.

1.5.5.1. Toplumsal İlişki Kavramı

Edmund Husserl ve Max Weberin fikirlerinden yola çıkarak kendi kuramını meydana getiren Schutz'un sosyolojisinin merkezini gündelik hayat oluşturmaktadır. Ona göre gündelik olan her an yeniden oluşur. Bir bireyin eylemi sonucunda başka birinin ilerde meydana gelecek olan başka bir eylemi toplumda süreklilik halindedir. Böylece öğrenme ve bilgi edinme daima yeniden gerçekleşecektir. Schutz'un bu süreçte dikkat çekmek istediği iki önemli durum vardır. Biri ve söz konusu eylemlerin arasındaki anlam diğeri ise toplumsal hayatın devam etmesi için bireyler arasında kurulan ilişkidir. Schutz'un bakış açısı ile kurulan bu toplumsal ilişkiler aslında bütün bir toplumu meydana getiren gündelik hayatın kendisidir. Anlamlı davranışlardan oluşan eylemler, başkaları tarafından da ötekilere karşı yeniden üretilir. Eylemlerin anlamlı olması esas alınarak, bireylerin karşılıklı olarak eylemde bulunması ve öteki ile karşılaşması toplumsal ilişkinin temelidir (Kılıç, 2012, s.140).

1.5.5.2. Yaşam Dünyası

Schutz'un günlük olayların meydana geldiği dünya için Husserl'den türettiği terimdir. Yaşam dünyasının yanında ortak duyu dünyası, gündelik çalışma dünyası gibi terimler kullanılmıştır. İnsanlar bu dünya içinde yaşarlar ve herhangi bir sorunla karşılaşmadıkları sürece içerisinde buldukları durumdan rahatsız olmazlar. Schutz'a göre sosyal dünya bizim dünyamız, ilişkilerimiz ve eylemlerimizden ibarettir. Sosyal dünyayı var eden bizim algı ve anlayışlarımızdır (Slattery,2010, s.235). Schutz'un tanımlamalarında bir tek yaşam dünyası varmış hissine kapılabiliriz ancak her birimizin yaşam dünyaları farklıdır. Farklı yaşam dünyaları içinde birçok farklı kişi ile ortak alanları paylaşırız. Bu nedenle birçok başkasının bizim yaşam dünyamıza ait olduğu gibi biz de birçok başkasının yaşam dünyasına ait oluruz. Bireylerin yaşam dünyasını önceki yaşayanlardan verili bir halde aldıklarını belirten Schutz, yaşam dünyasının hem verili, katı haline tecrübe etmemizi hem de yaşadığımız dünyayı tecrübe edip yorumlamamız gerektiğini belirtir. (Ritzer,2010, 446). Ona göre yaşam dünyasında farklı rasyonaliteler vardır. En temel olanı bir topluma, topluluğa bağlı olmaktır. Eğer böyle olmasaydı toplum diye bir şey olmazdı (Slattery, 2010,s.235).

1.5.5.3. Öznelerarasılık

Başka benlikleri nasıl biliriz? Karşılıklı anlama ve iletişim nasıl mümkündür? Öznelerarasılık bu türden sorulara cevap arar. Schutz'un herkesin ortak dünyası olarak tanımladığı öznelerarasılık özel bir dünya değildir. Onun içinde biz ve başkaları vardır. Öznelerarasılıkta canlı bir şimdi vardır. Bir başkasını kendi bilinç akışım içerisinde aynı zamanda kavrarım. Bu akış içerisinde öteki de beni kavrayacaktır (Ritzer,2010, 448). Fenomenolojik bir araştırmada araştırmacı, genel geçer ve nesnel olan kabullerden sıyrılarak dünyayı diğerlerinin gördüğü gibi görmeye çalışmalıdır. Bunu yaparken kendi bilincini ve anlayışını kullanmalıdır. Diğer taraftan dışardan bir yabancı gibi baktığı insanların dünyasında nasıl hissettikleri, davrandıkları ve düşündüklerini de onların dünyasına katılarak gerçekleştirmelidir (Slattery, 2010, s.234).

1.5.5.4. Bilgi

İnsan bilincinin ve insanın ait olduğu toplumsal dünyanın araştırılmasını konu edinen fenomenoloji, Husserl'in bakış açısıyla insan bilincinin özüne ulaşmayı hedefler. Schutz ise bu kadar görelî ve değişken olan tamamen zihinle alakalı olan bu durumun nasıl olur da toplumsal hayatta ve hemen hemen her gün günlük deneyimlerimizde karşımıza çıktığını ve bizi bir arada tuttuğunu araştırır (Slattery,2010, s.223). Schutz öznelerarasılık fikrini toplumsal olanı kastetmek için kullanır. Bu bağlamda üç noktada bilginin öznelerarasılığında söz eder. Bu üç anahtar unsur gündelik sosyal yaşantımızın işleyişini belirler:

Birincisi bakış açılarının karşılıklılığıdır; başkasının yerinde olsaydık şeyleri onlar gibi görürdük.

İkincisi bilginin toplumsal kökeni; bireylerin sahip oldukları bilgilerin çoğu içerisinde var oldukları sosyal çevre(ortak bilgi stokları) ile etkileşimlerinden kaynaklanır.

Üçüncüsü bilginin toplumsal dağılımı; (Tipleştirmeler) gerçek bilgi insanların ait oldukları toplumsal konumlarına göre değişir (Ritzer,2010, s.448).

Bu üç unsur Toplumsal hayattaki düzenin sağlanmasına yardım eder. Schutz'un sosyal dünya anlayışı, genel kabuller ve yorumlamalarla bir sonuca ulaşılmış gerçeklik anlayışıdır.

1.5.5.4. Tipleştirmeler

Bireyler yaşadıkları toplumsal dünyada karşılaştıkları birçok nesne, olay veya eylemi sınıflandırır. Bu bağlamda sınıflandırdığımız şeylerin aynılıkları tipleştirme olarak kabul edilmektedir. Verili bir yaşam içinde eylemler önceki tipler aracılığı ile kurulmuştur. Tipleştirmeler bireylerin ayırt edici özelliklerini görmezden gelerek benzer ve genel özellikler üzerine odaklanır (Ritzer,2010, s.444). Günlük yaşantımızda karşılaştığımız şeylerin yabancı veya tuhaf gelmemesinin sebebi onları tipleştirmemizden kaynaklı bir bilgi birikimine sahip oluşumuzdur. Schutz'a göre toplumsal dünyayı anlamlı kıldığımız dil, tiplerin hazinesidir. Tipleştirmenin dil ile bağlantısını kurmak onun daha geniş toplumlarda var olduğunu ve insanların yaşamları boyunca kendi sosyal çevreleri içinde tipleştirmeler edindiklerini anlamamızı sağlar. Dil aracılığıyla okuyan, öğrenen, konuşan toplumun her üyesi, birbiriyle aynı tipleştirmeleri yapar. Böylece herkesin aynı gördüğü, herhangi bir

durum karşısında tepkide bulunabileceği ortak davranışlardan söz edilebilir. Bu durum karşılıklı iletişimin de kurulmasını sağlar (Şavran,2013, s.130).

Schutz, her gün karşılaştığımız günlük rutinler ile başa çıkmak için tarifleri kullanır. Tarifler sorgulanmaya gerek olmadan gerçekleşen kültürel alışkanlıklar karşısında takındığımız tavırlardır. Birisi size ‘nasılsınız’ dediğinde düşünmeden ‘iyiyim siz nasılsınız’ deriz. Günlük yaşantımızda karşılaştığımız durumların çoğu bu şekildedir. Tarifleri ancak işe yaramadıklarında terk eder ve yeni durum için yeniden düşünmeye başlarız (Ritzer, 2010, s.445).

1.5.5.5. Toplumsal Dünyanın Alanları

Schutz, toplumsal dünyayı dört ayrı alan olarak belirlemiştir. Bu alanların her biri toplumsal dünya ile ilgili soyutlamalardır.

UMWELT	Doğrudan Deneyimlenebilen Gerçekliğin Alanı
MITWELT	Dolaylı Olarak Deneyimlenebilen Gerçekliğin Alanı
FOLGEWELT	Ardılların Alanı
VORWELT	Öncellerin Alanı

Tablo:2:Toplumsal Dünyanın Alanları

Schutz’un başlıca ilgilendiği alanlar; doğrudan deneyimlenebilen gerçekliğin alanı (umwelt) ve dolaylı olarak deneyimlenebilen gerçekliğin alanıdır (mitwelt) (Ritzer, 2010, 449).

1.5.5.5.1. Folgewelt ve Vorwelt

Schutz'un eserinde önemli bir yer olarak görülmeyen folgewelt (gelecek) Marks'ın teorisinde hayati bir yer kaplayacaktır. Ancak Schutz'a göre gelecek son derece belirsiz bir alandır ve sosyal bilimcinin onunla ilgili yapacağı bütün belirlemeler varsayım şeklinde kalacaktır. Schutz'un torunların alanı olarak tanımladığı bu alanı boş bir varsayımlar alanı diye niteler (wikibooks.org). Sosyal bilimcinin kurguladığı veya varsaydığı bir gelecek modeli, bireyler tarafından takip edilmesi pek mümkün olmayan bir yoldur. Bu sebeple Schutz fenomenoloji gibi bir bilimin temellerinin bu alanda kurulmasını uygun bulmaz. Schutz'un açıkladığı diğer bir alan olan vorwelt (geçmiş) ise tümüyle yaşanmış ve bitmiştir. Ataların alanı olarak da tanımladığı bu alan bireylerin gelenek ve göreneklerinin bilgisinin olduğu alandır (wikibooks.org). Sosyal bilimler için çalışılması uygun bir alan olarak görülen vorwelt yanlış anlaşılmalara da son derece açıktır. Geçmiş yorumlayan sosyal bilimci tüm yorumlamalarını yaşadığı dönemin standartları ile düşünen, öğrenen bir birey olarak yapacaktır. Bu nedenle yaşadığı dünyadaki eyleyenlerin yorumlamalarına dayalı bir sosyoloji oluşturmaya çalışan Schutz, geleceğin belirsizliği ve geçmişin yanlış yorumlanması ve bilinmesinin tam olarak mümkün olmaması sebebiyle bu alanları uygun bir çalışma alanı olarak görmez (Ritzer, 2010, 449).

1.5.5.5.2. Toplumsal Gerçekliğin Alanı (Umwelt) ve Biz İlişkileri

Schutz, biz ilişkilerini birbirleriyle yüz yüze ilişkide bulunanlar veya ortaklık kuranlar olarak tanımlamaktadır. Toplumsal gerçekliğin bir parçası olabilmek için yüz yüze temasta bulunmak önemlidir. Ortaklık kuran kişiler birbirlerinin yaşamına karşılıklı olarak dahil olurlar. Omların yaşadığı ilişki biz ilişkisidir. Kişilerin birbirlerinin yaşamlarını bilmeleriyle birlikte, aralarında kurdukları yakınlığın derecesini biz ilişkileri tanımlar. Biz ilişkileri kişisel ve dolaysızdır. İnsanlar biz ilişkilerinde yalnızca günlük yaşamda ihtiyaç duydukları tarifleri öğrenmezler aynı zamanda onları ne zaman kullanacaklarını ve ne zaman değiştireceklerini de öğrenirler.

Schutz'a göre insanlar biz ilişkilerinde birbirleri üzerinde eylemin farklı boyutlarını denerler. Böylece biz ilişkilerinde sürekli eylemde buldukları insanlara göre eylemlerini düzenlerler. Bireylerin günlük yaşantılarındaki ilişkilerin çoğunda tarifler yol göstericidir. Bu yüzden insanlar kendi yaptıkları eylemleri de başkalarının yaptıkları eylemleri derinlemesine düşünmezler. Aynı mekanı paylaşan kişiler

birbirlerinin jest ve mimiklerine şahit olup yorumlayabilirler. Biz ilişkisinde bireyler birbirlerinin kişiliklerine yalnızca paylaştıkları zaman dilimi boyunca katılabilirler. Mesela tren yolculuğundaki bireylerin yalnızca seyahat etme durumları üzerinden bu ortaklık kurulabilir. Schutz, kendinden başka birini kavramayı ‘sen yönelimlilik’ olarak tanımlar. Ona göre başka bir bilinçli varlığın doğrudan deneyimlenmesi ve ona yönelme durumu olan sen yönelimlilik yalnızca varlığın var olup olmama durumundan söz eder. Aksi takdirde sen yönelimlilik başka bir bilinçli varlığın zihninden geçenleri kavrayabilmek değildir. Schutz, bunun tamamen varoluşsal bir kavrama olduğunu vurgular. Schutz’un en önemli kavramlarından olan toplumsal etkileşimde sen yönelimlilik söz konusudur. Bu durumun toplumsal ilişki boyutunu alması için bireylerin karşılıklı olarak birbirlerinin farkında olmaları gerekmektedir (Kılıç, 2012, s.142).

Biz ilişkilerini eyleyenlerin özgürlükleri sebebiyle bilimsel açıdan ele almak oldukça zordur. Biz ilişkilerinde eylemler çoğunlukla rasyonel değildir. Ancak toplumbilimciler rasyonel olmayan bu dünyanın rasyonel modellerini yeniden inşa edebilirler (Ritzer, 2010, s.450-51).

1.5.5.5.3. Gerçekliğin Alanı (Mitwelt) ve Onlar İlişkisi

Mitwelt, insanların tipleriyle ve kapsayıcı toplumsal yapıları kapsar. Onlar ilişkilerinde insanların gerçek eylemleri dikkate alınmaz. Schutz doğrudan deneyimlenemeyen bu alanı çağdaşların dünyası olarak niteler. Biz ilişkilerinde insanların var olmasının temelini oluşturan aynı zaman ve aynı mekanı paylaşma algısıdır. Onlar ilişkilerinde mekânsal anlamda söz konusu olan uzaklıklar yüz yüze ve yakın iletişimi mümkün kılmamaktadır. Biz ilişkisi kurduğumuz kişilerden uzaklaştığımız zaman mekânsal olarak farklılaşırız. Bunun sonucunda biz ilişkisinden onlar ilişkisine geçmiş olup onlar ilişkisinin bir parçası oluruz (Ritzer, 2010, s.452).

Onlar ilişkileri insanların birbirleriyle yüz yüze iletişimleri olmadığı için oldukça kişilik dışı ve anonimdir. Etkileşim olmadığı için birbirlerinin ne düşündükleri hakkında da en ufak bir bilgileri yoktur. Bu nedenle onlar yalnızca öznel deneyimin genel olan tipleri ile ilgili bilgiye sahiptir (Schutz, 1932-1967, akt. Ritzer, 2010, s.453).

II.BÖLÜM

TÜRKİYE’DE YAŞLANMA VE YAŞLI BAKIM HİZMETLERİ

Tarih boyunca yaşlı bakım hizmetleri toplumların kültürel ve tarihsel yapılarına göre şekillenmiştir. Türk toplumunda yaşlı bireylerin her dönemde koruma altına alındıkları bilinmektedir. Selçuklular döneminde ilk defa yaşlı bakım hizmeti veren bir kurum oluşturulmuştur. Sonraki dönemlerde Anadolu’da Darülreha, Mısır’da Gökbörü Tesisleri, Kahire’de Seyfettin Kalavun Hastanesi ve tesisleri kurulmuştur. Osmanlı Devletinde çeşitli vakıf ve aşevleri tarafından ihtiyaçları karşılanan yaşlı, dul ve muhtaç bireyler için 19. yüzyılda günümüzde hala varlığını sürdüren Kızılay Derneği (1868) ve Darülaceze (1895) gibi kamu kuruluşları kurulmuştur. Cumhuriyet döneminde ise belediyelere verilen yükümlülükler ile yaşlıların korunması ve bakımı için çeşitli illere huzurevleri açılmıştır. İlk huzurevi 1966 yılında Konya’da kurulmuştur. (Türkiye’de Yaşlıların Durumu ve Yaşlanma Ulusal Eylem Planı,2013).

2.1. Türkiye’de Yaşlı Bireylere Yönelik Algı

Dünyada ve ülkemizde yaşanan modernleşme süreci ile birlikte her alanda yaşanan değişimler aile yaşantısında da etkisini göstermektedir. Toplumsal hayatta meydana gelen demografik, ekonomik, teknolojik, sosyal ve kültürel gelişmeler yaşlı bireylerin ailedeki rolünü dönüştürmüştür. Önceleri geleneksel aile yapısı içerisinde otorite olarak görülen yaşlı bireyler ailenin çözülmesiyle, yalnızlaşan aile bireyleri arasında yer bulamamakta ve ailenin dışına itilmektedir (Şentürk & Ceylan, 2015,s.49).

Geleneksel aile yapısı içinde önemli toplumsal rolleri üstlenen yaşlı bireyler kültürün aktarımında adeta bekçi konumundayken modern toplumlarda bakımı kurumlara verilmek istenen, pasif ve ölümü beklenen bireylere dönüşmüştür. Bu dönüşüme sebep olan durumlar kişiden kişiye farklılık gösterebilir ancak genel anlamda yaşlı bireylerin toplumdan izole edilmesine sebep olan kalıp yargılar şu şekilde sıralanabilir:

Yaşlı bireyler sürekli hasta ve güçsüzdür.

Yaşlı bireyler üretici olmaktan çok tüketici konumundadır.

Yaşlı bireyler yeniliklere kapalıdır.

Yaşlı bireyler zihinsel anlamda yetersizdir.

Yaşlı bireyler yaşlılık sürecinde huzura kavuşurlar, herhangi bir sıkıntıları yoktur.

Emekli olmak sosyal hayattan ayrılmak demektir.

Yaşlı bireyler sürekli huysuz ve agresiftir (MEB, 2013,s.7).

2.2. Dünya’da ve Türkiye’de Yaşlı Nüfus

Küresel bir olgu olan nüfus yaşlanması dünyadaki neredeyse her ülkede artış göstermiştir. 2019 yılında 703 milyon olan 65 yaş üzeri yaşlı birey sayısının 2050 yılında 1,5 milyara çıkması tahmin edilmektedir. 1990 yılında %6 olan oran 2019 da % 9’a çıkmıştır. 2050 yılında %16 olması beklenen bu oranın daha da artması beklenmektedir (U.N. Population Division, 2019,s.1). Dünya nüfusu içerisinde artan yaşlı birey oranına paralel olarak ülkemizde de doğuştan beklenen yaşam süresindeki artış ile nüfusun yaşlanması devam etmektedir. 2016 yılı itibariyle dünya nüfusu 7.323.187.457 olarak belirlenmiştir. Bu nüfusun 635.747.010’unu yaşlı nüfus oluşturmaktadır (TÜİK,2013).

Dünya küresel yaşlanma belirleyicileri verilerine göre gelişmekte olan ülkelerde 60 ve üzeri yaştaki bireylerin yaşam süresi beklentisinin sürekli bir artış göstermesi öngörülmektedir. Aşağıdaki verilere bakıldığında 80 yaş ve üzeri ve 100 yaşını aşmış bireylerin sayısı da her geçen gün artmaktadır.

Tablo:3: Küresel Yaşam Belirleyicileri

Yaşam Süresi Beklentisi	2011-2012		2050 projeksiyonu	
	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek
Doğumda	71,6	67,1	78,0	73,2
60 yaşında	21,6	18,5	24,2	20,9
80 yaşında	8,5	7,1	9,8	8,3

	Sayı		Yüzde	
	2011-2012	2050	2011-2012	2050
Nüfus Oranları				
60 yaş ve üstü	809.742.889	2.031.337.100	11,5	21,8
80 yaş ve üstü	114.479.616	402.467.303	1,6	4,3
100 yaş ve üstü	316.600	3.224.400		
Cinsiyet oranı: 60 yaşındaki erkeklerin 60 yaşındaki her 100 kadına oranı			83,7	86,4

Kaynak: UNFPA,2012

Türkiye’de yıllara göre nüfus oranlarına bakıldığında 1935 yılında 16.158.385 olan toplam nüfus, 2007 yılına gelene kadar düzenli olarak artış göstermiştir. Toplam nüfus içindeki 65 yaş ve üzeri yaşlı nüfus oranı da 2000’li yılların başları itibariyle artış göstermektedir.

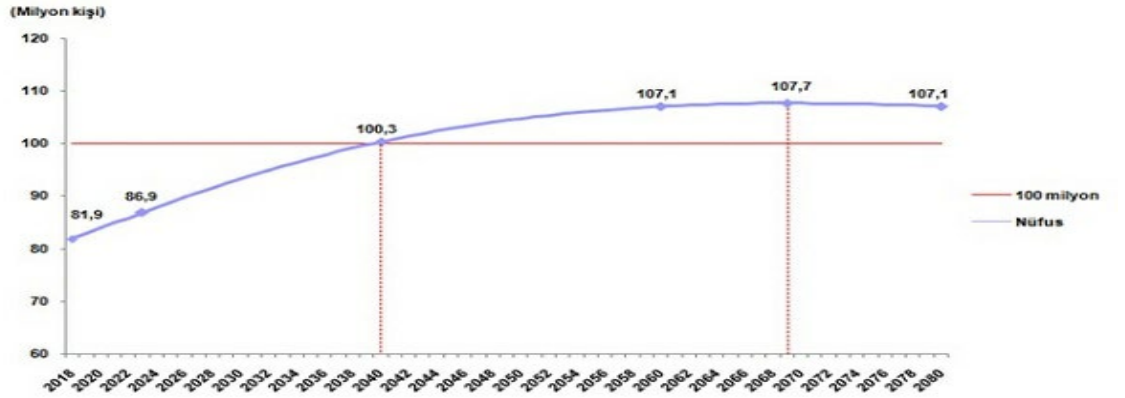
Tablo:4: Türkiye’de Yıllara Göre Nüfus Dağılımı, Yıllık Artış Oranı ve 65+ Yaş Grubundakilerin Oranı

Türkiye –Demografi			
Yıl	Nüfus	Yıllık Nüfus Artış Oranı	65 yaş ve üzeri Nüfus Oranı (%)
1927	13.648.987	-	-
1935	16.158.567	2.29	3.9
1945	18.790.987	1.08	3.3
1955	24.065.543	2.97	3.4
1965	31.391.651	2.62	4.0
1975	40.348.789	2.66	4.6
1985	50.664.654	2.64	4.2
1990	56.473.653	2.29	4.3
2000	67.804.543	2.00	5.7
2007	70.586.256	0.58	7.1
2011	74.724.269	1.35	7.3
2012	75.627.384	1.20	7.5
2013	76.667.864	1.37	7.7
2014	77.695.904	1.33	8.0
2015	78.741.53	1.34	8.2

Kaynak: Yaşlı Bakım Hizmetleri Raporu Avrupa'dan En İyi Uygulama Örnekleri ve Türkiye İçin Bir Model Tasarımı (Özmete&Hussein,2017).

Türkiye’ de nüfus artış oranında ki artış 1985 yılında %2.64 iken azalmaya başlayan bu oran 2015 yılında %1.34 olmuştur. Diğer bir taraftan yaşlı nüfus oranında ise 1985 yılından 2015 yılına kadar %4.2 olan oran iki katı artarak %8.2 oranına ulaşmıştır. Yaşlı nüfus oranını 2000 yılına kadar ciddi bir artış görülmesine de 2000’li yılların devamında düzenli bir şekilde artış göstermiştir. (Tablo,4)

2017 yılı Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi (ADNKS) sonuçlarından yola çıkılarak yapılan tahminler sonucunda ise: 80 milyon 810 bin 525 kişi olan Türkiye nüfusunun, 2023 yılında 86 milyon 907 bin 367 kişiye, 2040 yılında ise 100 milyon 331 bin 233 kişiye ulaşması beklenmektedir. Nüfusumuz 2069 yılına kadar artarak 107 milyon 664 bin 79 kişiyle en yüksek değerine ulaşacaktır. Bu yıldan itibaren azalışa geçmesi öngörülen ülke nüfusu 2080 yılında 107 milyon 100 bin 904 kişi olacaktır (TÜİK,2018).

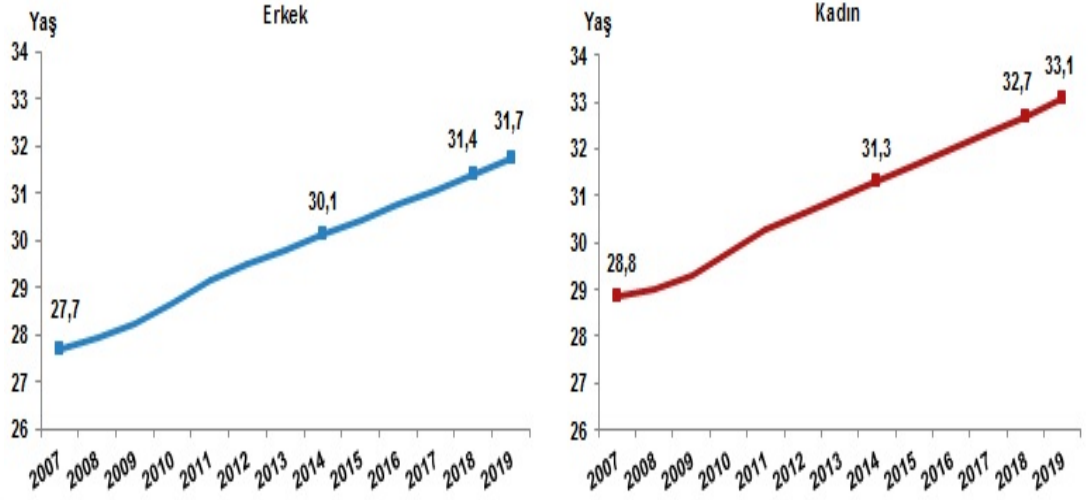

Şekil 2: Türkiye Nüfusu

Bununla birlikte ‘ortanca yaşın 2018 yılında 32, 2023'te 33,5, 2040'da 38,5, 2060'ta 42,3, 2080'de ise 45 olması beklenmektedir. 65 yaş ve üzerindeki yaşlı nüfus oranının 2018 yılında %8,7, 2023'te %10,2, 2040'da %16,3, 2060'ta %22,6 ve 2080'de %25,6 olacağı öngörülmektedir (TÜİK,2018).

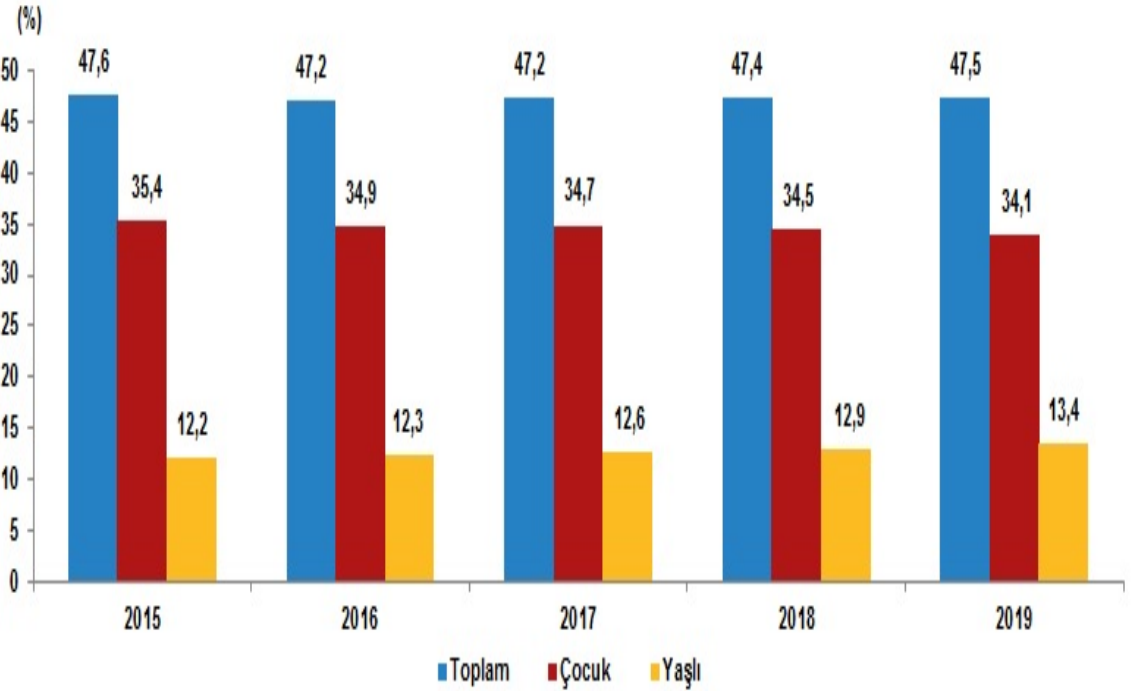
Nüfusun yaş yapısını gösteren ortanca yaş 2018 yılında 32 iken 2019 yılında 32,4'e yükselmiştir. 2018 yılında erkeklerde 31,4 olarak belirlenen ortanca yaş 2019 yılında 31,7'e yükselmiştir. Kadınlar için bu oranın daha hızlı yükseldiği görülmektedir. 2018

yılında 32,7 olan ortalama yaş, 2019 yılında 33,1'e yükselmiştir. (Şekil,2)

Şekil 3: Cinsiyete göre ortalama yaş, 2007-2019 (TÜİK,2019)

2019 yılı Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi (ADNKS) sonuçlarına göre toplam yaş bağımlılık oranı arttı. Çocuk bağımlılık oranı %34,5'ten, %34,1'e düşerken, yaşlı bağımlılık oranı %12,9'dan %13,4' yükselmiştir. 2015 yılından 2019 yılına kadar elde edilen verilere göre toplam bağımlı yaş oranı düzenli bir artış göstermiştir (Şekil,4).

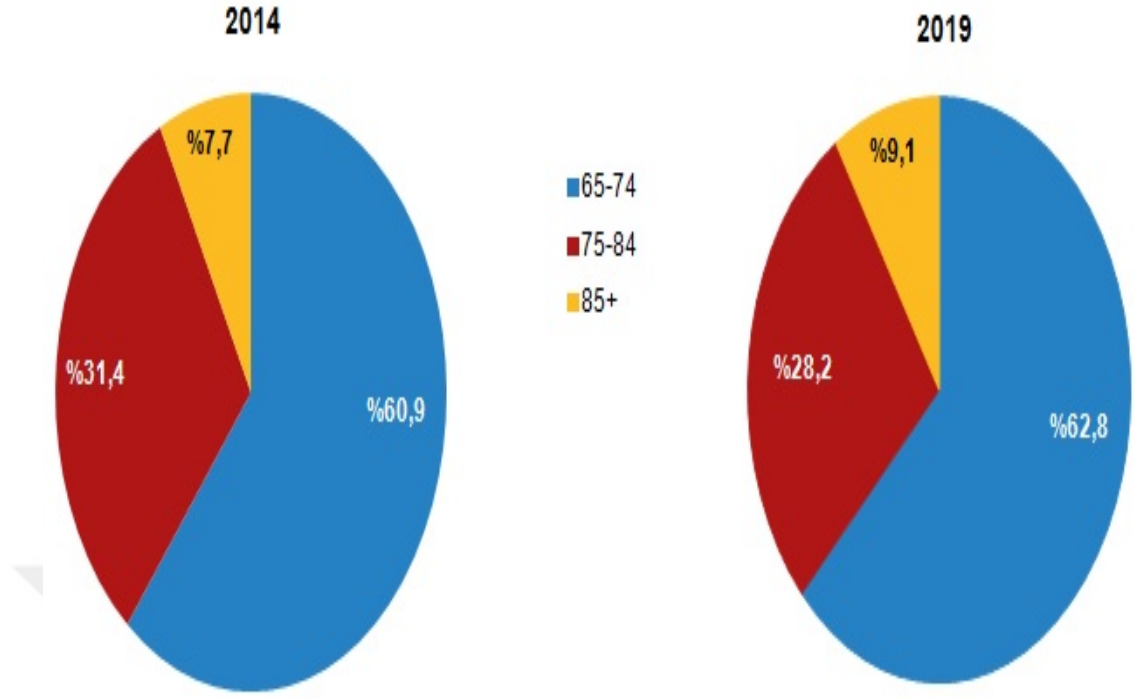
Şekil 4: Yaş Bağımlılık Oranları, 2015-2019 (TÜİK,2019)

Şekillerde de verildiği gibi yaşlı nüfus oranı hem dünyada hem de ülkemizde ciddi bir oranda artış göstermektedir. Değişen demografik yapı ile birlikte toplumsal hayatta da değişim ve dönüşümler meydana gelmiştir. Bu değişim sürecinde yaşlı nüfusun toplumdaki yeri her ülkede farklı konumlanmıştır. Bazı uzak doğu ülkelerinde ölüme terkedilen yaşlı bireyler tarım toplumlarında saygı duyulan ata faktörüne karşılık gelmektedir. Fakat süreç içerisinde, ailenin parçalanmasıyla aile büyüklerinin saygınlıkları ve söz sahibi oldukları konularda azalmıştır. Yaşlı bireyleri toplumdan bu denli izole eden, uzaklaştıran diğer bir faktör ise kuşak çatışmasıdır denilebilir. Yaşanan değişimlerle birlikte ayrılan yerleşim yerleri beraberinde ayrılan fikirleri ve dünyaları getirecektir. Türkiye’de özellikle köylerden kentlere geçiş sürecinde yaşanan bu durum yaşlı yalnızlaştırılmasının temellerini oluşturduğu gibi yalnız kalan bireyler ile ilgilenmesi gereken kurumlara da ihtiyaç doğurmuştur (Tezcan, 1982,s.174).

Ailenin küçülmesi ve fonksiyonlarının kurumlara devredilmesiyle yalnızca yaşlı bireylerin bakımında değil aynı zamanda çocukların bakımı ve eğitiminde de kurumlara ihtiyaç duyulmaktadır (Baran, 1996,s.22).

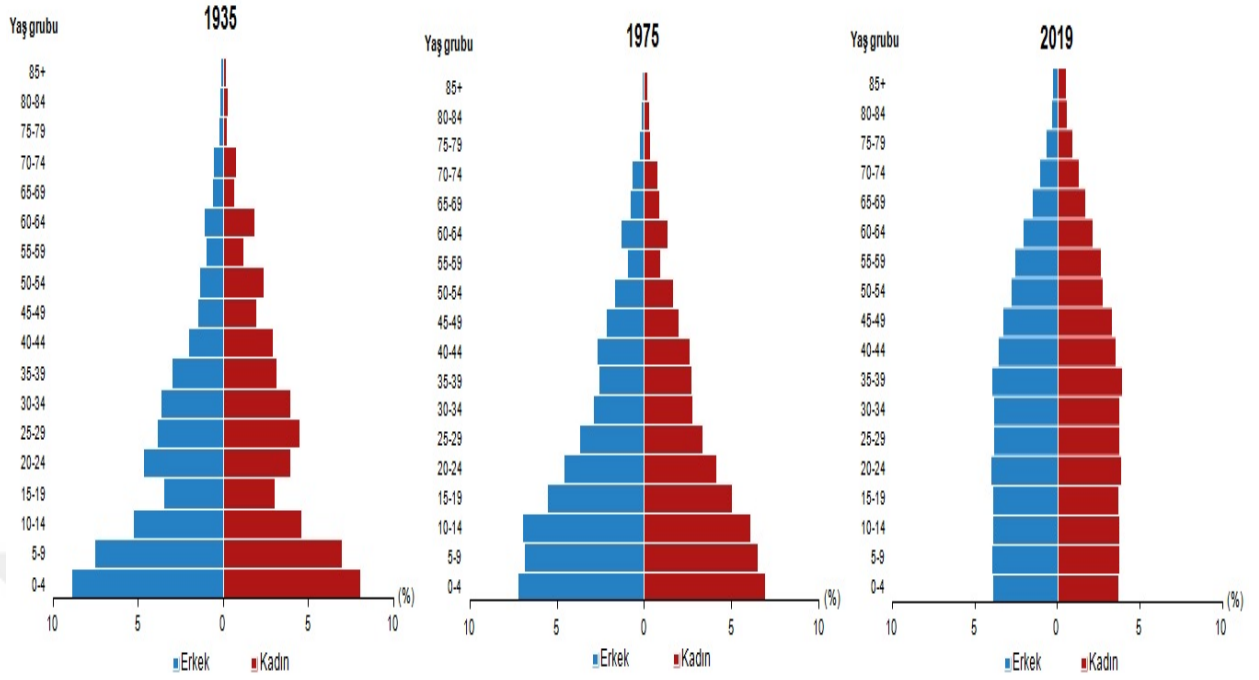
2.3. İstatistiksel Olarak Yaşlı Nüfus

Ülkemizde yaşlı nüfus olarak kabul edilen 65 ve üzeri yaştaki nüfus, 2014 yılında 6 milyon 192 bin 962 kişi iken son beş yılda %21,9 artarak 2019 yılında 7 milyon 550 bin 727 kişi olmuştur. Yaşlı nüfusun toplam nüfus içindeki oranı ise 2014 yılında %8 iken, 2019 yılında %9,1'e yükselmiştir. Yaşlı nüfusun 2019 yılında %44,2'sini erkek nüfus, %55,8'ini kadın nüfus oluşturmaktadır. Yaşlı nüfus yaş grubuna göre incelendiğinde, 2014 yılında yaşlı nüfusun %60,9'u 65-74 yaş grubunda, %31,4'ü 75-84 yaş grubunda ve %7,7'si 85 ve daha yukarı yaş grubunda iken, 2019 yılında %62,8'inin 65-74 yaş grubunda, %28,2'sinin 75-84 yaş grubunda ve %9,1'inin 85 ve daha yukarı yaş grubunda yer aldığı görülmektedir. (TÜİK, 2019)

Şekil 5: TÜİK, Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi, 2014, 2019

Yaşlı nüfusun her geçen yıl arttığı ülkemizde nüfus yapısı da hızla değişmektedir. Toplam nüfus içerisinde %10'u geçen yaşlı nüfus oranı nüfusun yaşlanıyor olmasının göstergesi olarak kabul edilebilir. Sağlık alanında yapılan iyileştirmeler, doğum ve ölüm oranlarındaki azalmalar, yaşam standartlarının yükselmesi ile doğuştan beklenen yaşam süresinin artmasıyla demografik bir dönüşüm yaşanmaktadır. Tüm bu gelişmeler çocuk ve genç sayısında azalmalara sebep olurken yaşlı nüfus oranında ciddi bir artışa yol açmıştır. 1935 yılından 2019 yılına kadar geçen süre içerisinde Türkiye Nüfus Piramidi'ne bakıldığında genç nüfuslu olma özelliği taşıyan ülkemizin yaşlı nüfus yapısına sahip ülkelerin piramitlerine doğru bir dönüşümü görmekteyiz. (Şekil,6)

Şekil:6: TÜİK, Genel Nüfus Sayımları,1935, 1975 (TÜİK, Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi, 2019)

Yaşlı bakımının aile içerisinde yapıldığı ülkemizde, yaşlıların bakımını yaşının eşi ve çocukları üstlenmektedir. Bakacak kimsesi olmayan bireyler ise kurumlara başvurmaktadır (Soysal, 2015,s.17). Ülkemizde yaşlı bakım ve yaşlıların korunması açısından yaşlılara yönelik hizmetlerin başında huzurevleri ve rehabilitasyon merkezleri gelmektedir (Huzurevleri İle Huzurevi Yaşlı Bakım ve Rehabilitasyon Merkezleri Yönetmeliği, 2001).

2.4. Huzurevi ve Yaşlı Bakım Merkezleri

Huzurevleri, 60 yaş ve üzerindeki yaşlı bireylerin huzurlu bir ortamda barınma, dinlenme, yeme, içme gibi ihtiyaçlarının karşılandığı ve bu kişilerin sosyal ve psikolojik gereksinimlerini karşılamak amacıyla gerçek kişiler veya özel hukuk tüzel kişileri tarafından kurulan yatılı sosyal hizmet kuruluşlarıdır.

Yaşlı Bakım ve Rehabilitasyon Merkezleri ise yaşlı bireylerin yaşamlarını sağlık, huzur ve güvenli bir şekilde sürdürmeleri amacıyla, kendi kendilerini idare edebilecek durumda rehabilitasyonlarının sağlandığı, tedavisi mümkün olmayan yaşlı bireylerin ise sürekli olarak özel bakım altında tutulduğu yatılı sosyal hizmet kuruluşlarıdır. (Huzurevleri İle Huzurevi Yaşlı Bakım ve Rehabilitasyon Merkezleri Yönetmeliği, 2001).

Huzurevleri ile Yaşlı Bakım Ve Rehabilitasyon Merkezleri Yönetmeliği'ne göre huzurevi ile bakım ve rehabilitasyon merkezlerine başvuru şartları şu şekildedir:

- “1) 60 yaş ve üzeri yaşlarda olmak,
  - 2) Kendi gereksinimlerini karşılamasını engelleyici bir rahatsızlığı bulunmamak yeme, içme, banyo, tuvalet ve bunun gibi günlük yaşam etkinliklerini bağımsız olarak yapabilecek durumda olmak,
  - 3) Ruh sağlığı yerinde olmak,
  - 4) Bulaşıcı hastalığı olmamak,
  - 5) Uyuşturucu madde ya da alkol bağımlısı olmamak,
  - 6) Sosyal ve/veya ekonomik yoksunluk içinde bulunduğu sosyal inceleme raporu ile saptanmış olmak.
- b) Bakım Merkezlerine kabul koşulları:
- 1) 60 yaş ve üzeri yaşlarda olmak,
  - 2) Bedensel ve zihinsel gerilemeleri nedeniyle süreli ya da sürekli olarak özel ilgi, desteğe, korunmaya ve rehabilitasyona gereksinimi olmak,
  - 3) Ruh sağlığı yerinde olmak,
  - 4) Bulaşıcı hastalığı olmamak,
  - 5) Uyuşturucu madde ya da alkol bağımlısı olmamak,
  - 6) Sosyal ve/veya ekonomik yoksunluk içinde bulunduğu sosyal inceleme raporu ile saptanmış olmak.” (Huzurevleri İle Huzurevi Yaşlı Bakım ve Rehabilitasyon Merkezleri Yönetmeliği,2001.)

2.4.1. Türkiye'deki Huzurevleri

Dünya da değişen demografik yapı ile artan yaşlı nüfus oranları ülkemizde de gözlemlenmektedir. Ülkemizde yaşlı nüfusun genel nüfus içindeki oranı her geçen gün artmaktadır. Bu artış beraberinde birçok değişimi ve yapılandırmayı gerekli kılmaktadır. Bu sebeple yaşlılara yönelik sosyal politikaların oluşturulması gerekmektedir. Yaşlı bakım ihtiyacının karşılanması bu anlamda verilecek hizmetlerin en önemli olanıdır. Ülkemizde huzurevleri, yaşlı bakım evleri bu hizmetleri karşılamaktadır. Ancak evde bakım hizmetleri henüz istenilen seviyeye ulaşmamıştır

(Karakuş, 2015,s.37). Ülkemizde bulunan huzurevleri istatistiklerine aşağıda verilmiştir.

Tablo:5 Bakanlığa Bağlı Huzurevi Sayısı, kapasitesi ve huzurevlerinde bakılan yaşlı sayısının yıllara göre dağılımı

Yıllar	Huzurevi Sayısı	Kapasite	Bakılan Yaşlı Sayısı
2020 (Ocak)	153	15.527	13.925
2019	153	15.385	13.888
2018	146	14.967	13.883
2017	144	14.793	13.692
2016	141	14.412	13.248
2015	132	13.488	12.299
2014	124	12.647	11.688
2013	115	12.241	11.293
2012	106	11.706	10.951
2011	102	9.783	10.590
2010	97	9.260	7.979
2009	81	8.126	7.220
2008	79	8.002	6.773
2007	70	7.552	6.477
2006	69	7.605	6.082
2005	66	7.173	5.603

2004	62	6.760	5.389
2003	63	6.580	5.188
2002	63	6.477	4.952

Kaynak: (Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Yıllık İstatistik Bülteni, 2020).

Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'nın yukarıda verilen verilerinden hareketle 2002 yılından bu yana huzurevi sayısında her geçen yıl artış yaşandığı gözlemlenmektedir. 2002 yılında Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'na bağlı olarak hizmet veren huzurevi sayısı 63 iken bu sayı 2010 yılında 97'ye yükselmiştir. 2020 Ocak ayına gelindiğinde ise bu sayı 153'e yükselmiştir. Huzurevleri sayısında gözlemlenen bu artış yaşlı bireylerin sayısının toplam nüfus içindeki artışıyla paralel olarak huzurevlerine yönelik talebin de giderek artacağı öngörülmektedir.

Tablo:6: Kamu, özel ve diğer kamu kuruluşlarının huzurevi sayısı, kapasitesi ve bakılan yaşlı birey sayısı

YATILI BAKIM HUZUREVLERİ 2020 Ocak	Huzurevi Sayısı	Kapasite	Bakılan Kişi Sayısı
AÇSHB Bakanlığına Bağlı Huzurevleri	153	15.526	13.925
AÇSHB Bakanlığına Bağlı Darülaceze (Yaşlı)	1	503	458
Diğer Kamu Kuruluşlarına Ait Huzurevleri	25	3.504	2.423

Özel Huzurevleri	247	15.981	10.557
TOPLAM	426	35.515	27.372
AÇSHB Bakanlığına Bağlı Huzurevleri Kapasitesine Dahil Olan Yaşlı Yaşam Evleri	28	121	119
Gündüz Hizmet Veren Kuruluşlar	30	-	301

Kaynak: Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü

Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'ndan alınan yukarıdaki verilere göre bakanlığa ait huzurevleri sayısının ve özel kamu kuruluşlarına ait huzurevi sayısının diğer kuruluşlara göre sayıca fazla olduğunu söylemek mümkündür. Ülkemizde toplamda 426 huzurevi bulunmaktadır. Bu huzurevlerinin toplam kapasitesi 35.515 huzurevinde hizmet verilen toplam 27.372 yaşlı birey bulunmaktadır. Günümüzde huzurevlerine ve yaşlı yaşam merkezlerine, bakım evlerine talep giderek artmaktadır.

Bu istatistiklere ek olarak Türkiye'de özellikle İstanbul, Ankara ve Kocaeli gibi büyükşehirlerde verilen evde bakım hizmeti de bu sektörde önemli bir aşamayı oluşturmaktadır. Yaşlı bireyi yaşadığı ortamdan ayırmadan ihtiyaç duyduğu bakımın uzman personeller tarafından karşılanmasıdır. Türkiye'de Sağlık Bakanlığı, İl Sağlık Müdürlükleri, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları, Belediyeler ve bazı özel kuruluşlar tarafından evde bakım hizmetleri verilmektedir. Evde bakım hizmetleri yaşlı bireylerin yaşam kalitelerini arttırmak için ihtiyaç duydukları tıbbi yardımların karşılanmasına ek olarak öz bakımlarının, günlük ev içi işlerinin ve ihtiyaç duydukları sosyal bakım hizmetlerinin de karşılanmasıdır (Selek Öz, 2010, s.119).

III. BÖLÜM

ARAŞTIRMA BULGULARI VE TARTIŞMA

3.1.Katılımcıların Olgusal Durumları

Nasılısınız, bize kendinizden biraz bahseder misiniz?(mesleğiniz, yaşınız vb.)

Araştırmamıza katılan bireylerin yaş ve cinsiyet dağılımına bakıldığında 50 – 55 yaş arasında 5 erkek ve 9 kadın görüşmeci, 55 – 60 yaş arasında 3 erkek ve 1 kadın görüşmeci, 60 – 65 yaş arasında 4 kadın görüşmeci, 65 – 70 yaş arasında 2 kadın görüşmeci, 70 yaş ve üzerinde ise 1 erkek ve 3 kadın ile görüşmeler tamamlanmıştır. Araştırmaya katılan bireylerin 17'si ev hanımıdır. Araştırmaya katılanların 2'si işçi, 3'ü memur ve 2'si de esnaftır. Araştırmaya katılanların 3'ü serbest meslekle ilgilenirken katılımcılardan 1'i emeklidir.

Tablo:7: Katılımcıların ikamet ettikleri şehirler ve kişi sayısı

Kişi sayısı	İkamet edilen il
10	İstanbul
4	Ağrı
2	Ankara
2	Adana
2	Batman
2	Kastamonu

1	Kahramanmaraş
1	Mardin
2	Nevşehir
1	Giresun
1	Sakarya
28 kişi	11 il

3.2.Katılımcıların Çocuk Sayısı

Kaç çocuğunuz var, çocuklarınızın cinsiyeti, yaşı, eğitim durum ve mesleği nedir?

Araştırmaya katılan bireylerin hepsinin çocuğu vardır.

Tablo:8: Çocuk sayıları

Çocuk sayısı	Araştırmaya Katılan Kişi sayısı
İki çocuk	3
Üç çocuk	6
Dört çocuk	7
Beş çocuk	3
Altı çocuk	3
Yedi çocuk	2
8 ve üzeri çocuk	4
Toplam	28

3.3. Katılımcıların Çocuklarının Çalışma Durumu

3. Şu anda çocuklarınız çalışıyor mu?

Araştırmaya katılan katılımcıların 21 inin çocukları çalışırken 6'sının çocukları okula devam etmekte ve çalışmamaktadır. 1 görüşmeci soruyu cevaplamamıştır.

3.4. Katılımcıların Çocuklarıyla İletişim Durumu

4. Çocuklarınızla görüşüyor musunuz? (ziyaretinize geliyorlar mı veya telefon ediyorlar mı? Ne sıklıkta görüşüyorsunuz?)

Görüşme yapılan katılımcıların tamamı çocuklarıyla sürekli olarak görüştiklerini belirtmiştir. Bazı görüşmecilerin cevapları şu şekildedir.

K:3: Çocuklarımla görüşüyoruz uzaktaki çocuklarım da geliyorlar bayramlarda hasta olursam gelemeyenlerle de telefonla görüşürüz. Düğünlerde falan mesela şimdi gelecekler düğün var pazartesi.

K:11: Çocuklarım benimle beraber kalıyor yalnızca kızım ayrı. Adapazarı'nda evli. Kızım hafta sonları görmeye geliyor çalıştığı için.

K:14: Çocuklarımla bu yıla kadar görüşemiyordum bu hastalık olunca görüştüm bu yıl. Bir tek on beş tatil bir de yazın birer hafta ya görür ya görmezdim. Telefonla irtibat kuruyorduk işte.

K:26: Oğlum her gün arıyor çünkü şehir dışında yaşıyor. Torunlarımızı gösteriyor. Kızım her gün burada sağ olsunlar ihtiyacımız olduğunda ilgileniyorlar.

K:22: Çocuklarımla görüşüyorum bir tanesi ile zaten beraber yaşıyoruz. Diğerleriyle de her gün sık sık yani görüşürüm.

K:28: Evli değilim, küçük kızla yaşıyoruz, büyük kızımın telefonla hemen hemen her gün görüşüyoruz.

Görüşmecilerden alınan cevaplara göre; görüşmecilerin bazılarının evli çocuklarıyla beraber yaşadığı bazılarının ise henüz evlenmemiş, okuyan veya çalışan çocuklarıyla birlikte yaşadığı anlaşılmaktadır. Görüşmecilerden biri çocukları üniversite okuduğu için yalnızca tatillerde bir hafta görüştüğünü belirterek, ilk defa salgın hastalık dolayısıyla bu kadar uzun süre bir arada olduğunu belirtmiştir. Görüşmecilerin görüşme esnasında sorulara verdikleri cevaplardan hoşnut olup

olmadıkları ses tonları, jest ve mimiklerinden anlaşılmaktadır. Yine bu soruya görüşmecilerin “*telefonla görüşüyoruz işte*” derken ki ifadelerinden bu durumdan pek memnun olmadıklarını anlamamıza sağlamıştır.

3.5. Katılımcıların Çocuklarına Bakma/ Baktırma Biçimi

Çocuklarınıza küçükken kim baktı?(örneğin; kendim baktım, bakıcı, anaokulu veya kreş).

Araştırmaya katılanların tamamı “Çocuklarınıza küçükken kim baktı?” sorusuna “Kendim baktım” cevabını vermiştir.

K:10: Kendimiz baktık kreşe ya da bakıcıya vermedik. Ama anaokuluna annesiyle beraber gittiler.

K:17: Eşim ve ben baktık. Anaokuluna ve kreşe de verdim yani.

K:19: Anneleri baktı ama anaokuluna da gittiler. Ben görev icabı bakamadım 8-5 çalışıyorum anneleri baktı hep. Anneleri ev hanımı olduğu için o baktı.

K:24: Allah baktı. Kimsem yoktu tarlada çalışırdım bahçede çalışırdım, her yere gittim çalıştım benim çocuklarıma babaannesi baktı. Kedim iş yüzünden bakamadım.

K:14: Ben baktım. Babaannen yardım etti. Ben kendi çabam ve Allah'ın sayesinde büyüdünüz.

K:6: Yok yok kendim baktım zaten o zamanlar böyle şeyler yoktu olsa da vermezdim. Şu salonumda bir odada beş çocuğumu büyüttüm kendim.

K:7: Yok hepsine ben baktım asla bakıcıya vermedim. Bakıcıyı nereden bulacaktık böyle yetiştik.

Katılımcılardan bazıları çocuğuma ben baktım ama anaokuluna da verdim cevabını vermiştir. Katılımcıların çocuklarını anaokuluna verdiklerinde de çocuklarına kendileri bakmış olduklarını vurgulamışlardır. Katılımcıların anaokulu ve kreş ayrımı yaptıkları anlaşılmaktadır. Katılımcılardan bazıları çocuklarına kendim baktım ama babaanneleri de yardım etti diyerek babaanne faktörünü vurgulamıştır. Babaannenin çocuklara bakması ve büyütmesi annenin bağ ve bahçe işlerinde çalışmasından kaynaklandığı anlaşılmaktadır. Bu bağlamda babaannenin bakmasının annenin bakması gibi kabul edildiği anlaşılmaktadır. Katılımcılardan bazıları ev hanımı olduğu

için anneleri baktı veya ben baktım cevabını vererek meslek faktörünü vurgulamıştır. Bu bağlamda anne çalışıyor ise çocuklar başkaları tarafından bakılabilir çıkarımı yapılabilir. Katılımcılardan biri o dönemde bakıcıyı nerden bulacaktık demiştir. Bu bağlamda yaşanan dönemde çocuk bakımının aile içinde yapıldığını ve kurumların yaygın olmadığını anlayabiliriz.

3.6. Katılımcıların Kreş/ Özel Bakıcı Algısı

Küçük çocukların bakıcıya baktırılması veya kreşe verilmesi sizce doğru mu?

Araştırmamıza katılan görüşmecilerin bakıcıya ve kreşlere yönelik algılarını anlamak üzere yöneltilen bu soruya verilen bir takım cevaplar şu şekildedir.

“K:7: İnsanlar hiç güvenip çocuğunu verebilir mi ya bakıcıya. Mesela benim kızım verdi ama hiç memnun değildi. Kendisi evde oturuyordu ev hanımıydı kızını da kreşe verdi kız salak gibi bir şey oldu. Küçük yaşta kreşe verildiği için çokta girişken değildi. Çocuk daha çok yalnızlık hissetti ve şu an çok asosyal. Kız şu an çok içine kapanık konuşması olsun hareketleri olsun.”

K:3: Ya Kim ne yapmak istiyorsa yapabilir onlar veriyorlar Biz ne diyebiliriz. Ben çocuğumu vermem vermekte istemem. Benim gelinlerim ev hanımı yani verseler biraz ilginç olur. Ben ne diyebilirim ki aynı zamanda. Ev kadını oldukları için kendileri bakmak zorundalar.

K:10: Doğru değil çünkü çocuklar mesela ilk eğitimini ailede aldığı için kreşe veya bakıcıya verilen çocuk bu eğitimden mahrum kalır. Kreşten bakıcıdan aldığı eğitimle insanın kendi verdiği için bir olmuyor yani.

K:9: Doğru değil kreş hadi neyse de bakıcıyı ben uygun görmüyorum. Kendin bakman daha iyi olur. Mesela ben şimdi torunlarıma baktım seve seve baktım isteyerek daha iyi oluyor anneanneninin babaanneninin bakması.

K:8: Hayat şartlarına bağlı imkanlara bağlı abi ki kreşlerde büyüyen çocuklar anne ve babasına özlem duyduğu için biraz daha kötü agresif ve sinirli oluyorlar. Kıskanç ve sevgisiz büyüyorlar. Bir çocuk annesinin yanında kendini daha güvende ve huzurlu hisseder her zaman. Yani ama imkanlarım bağla mecburen veriyorsun yani bazen durumu imkanı olup da verenler oluyor o da insanların kendi bakış açısı ile alakalı.

K:28: *Çalışan anne-babaysa mecburen kreş ya da bakıcı düşünülür. Hayat şartları zorluyor. Babaanne, dede, anneanne yoksa mecbur.*

K:11: *Hiç doğru değil. Çocuklara ceza veriliyor orada dövüyorlar iyi bakmıyorlar. Annenin bakması daha iyidir. Mecbur olanlarda var mesela benim kızım çalışıyor ben bakıyorum. Gelinim çalışıyor yine ben bakıyorum. Çok iyi bakıyorum yedirip içiriyorum. Oyundan oyuna çay verip kahvaltılarını veriyorum.*

Katılımcıların çocukların bakıcıya baktırılması ve kreşe verilmesi hakkındaki görüşlerine bakıldığında genel olarak verilmemesi gerektiği ve çocuğa aile içerisinde bakılması gerektiği anlaşılmaktadır. Bazı görüşmeciler kreş ve anaokulu ayrımı yaparak ikisinin farklı kurumlar olduğunu belirtmişlerdir. Görüşmecilerin bu cevabından anaokulunun kabul edilebilirliğinin daha çok olduğunu söyleyebiliriz. Görüşmecilerin bazıları ise kreşe ve bakıcıya verilen çocukların ailede almaları gereken ilk eğitimden mahrum kaldıklarını belirterek çocukların herhangi bir kurumdaki ziyade evde büyütülmeleri gerektiğini belirtmişlerdir. Görüşmecilerden bazıları ise çocuk büyütmenin hayat şartlarına bağlı olduğunu insanların çalışmak zorunda kaldıkları zaman mecbur kalıp çocuklarını kreşe veya bakıcıya verebilecekleri cevabını verirken; görüşmecilerden bazıları da annelerin mesleklerini vurgulayarak ev hanımı olan, dışarda çalışmayan annelerin ev içinde çocukların bakımını ve eğitimini sağlamaları gerektiğini belirtmişlerdir. Ev hanımı olan ve çocuğunu kreşe veya bakıcıya veren annelere karşı olumsuz yargılamalar yapan bazı görüşmeciler bu durumu tamamen absürt bulduklarını belirtmiş ve olumsuz örneklendirmeler yaparak durumu değerlendirmişlerdir. Görüşmecilerden bazıları da kendi torunlarına baktıklarını belirterek anneanne ve babaanne faktörünün önemini vurgulamışlardır. Görüşmeciler hem çocukların aile içerisinde bakılması gerektiğini vurgulayıp çocuklarına ben baktım ben büyüttüm vurgulaması yaparken hem de torunlarına bakıyor olmaları ve bunu kendi çocuklarına bakar gibi yapmalarını dikkatimizi çeken bir nokta olmuştur. Bu durum aile büyüğü tarafından büyütülen çocukların bakıcı veya kreş ortamında yine ebeveynleri dışında birileri tarafından büyütülmesinin tamamen farklı anlaşıldığını göstermektedir. Bu bağlamda çocuk büyütmede aile

büyüklerinin yardımının alınmasının dışardan alınan bir yardım olarak görülmediğini söyleyebiliriz.

Katılımcılardan bazıları verdikleri cevaplara bakıldığında;

K:26: “Kreşe verilmesi çok doğru yani keşke bende o zaman verseydim evde olmama rağmen. Çünkü çocuklar evde hiçbir şey öğrenemiyor. Toplumda öğreniyorlar. Daha böyle dini bilgiyi veren kreşler olsa daha iyi olur aslında. Oda biraz pahalı biraz fiyatını düşürseler iyi olur.”

K:24: “Belki doğrudur belki değildir. Bizim zamanımızda öyle şeyler nerde köy yerinde hiç öyle şeyler olmaz.”

diyerek kreşe veya bakıcıya verilmenin çocuk için daha iyi olabileceğini belirtmiştir. Katılımcılardan biri çocukların kreş ve anaokullarında sosyalleştiğini ve yeni şeyler öğrendiğini belirterek kendisinin de zamanında vermesinin daha iyi olabileceğini belirtmiştir. Diğer bir katılımcı ise köy yerinde bu tür kurumların yaygın olmadığını belirterek olsa belki verebilirdim demiştir. Alınan cevaplara bakıldığında katılımcıların çoğunun *bakıcı ve kreşe* karşı olumsuz düşüncelere sahip oldukları anlaşılmaktadır. Bu olumsuz algının oluşması bireylerin çocuk büyüme, annelik, aile, aile büyükleri gibi faktörlere karşı duygusal bir bağlılık hissetmesi ve toplumsallaşma alanının geleneksel aile yapısı içerisinde olmasından kaynaklandığı söylenebilir.

Size başkaları tarafından bakılarak büyüyen çocukların anne ve babaları arasındaki bağ nasıldır?

Görüşmecilerin başkaları tarafından bakılarak büyütülen çocuklar ve ebeveynleri ile ilişkilerine yönelik bakış açılarına bakıldığında;

K:9: Babaanne anneanne baksa anne babasıyla çocuk arasındaki bağ daha iyi olur ama bakıcı baksa aradaki bağ zayıf olur. Bakıcılar sadece parayı almayı düşünür. Ama biz severek bakıyoruz. Yani mecbursan baktırırsın ama mecbur değilsen babaanne anneanne daha iyi bence ben üçüne de baktım.

K:10: Ayrı olduklarından dolayı ilişkileri kopuk olur. Mesela diyelim ki çocuk özlem duyuyor bu sefer göremeyince o özlemi nefrete dönüyor daha sonraları

çocuk öyle oluyor ki küçükken yanında bulamadığı için ondan sonra da pek istemiyor yani ama ailede babaanne ve anneanne ne olması çok önemli bir şey onlar mesela kendi yaşadıkları tecrübeleri çocuklara aktarıyorlar mesela biz dedelerimizle yaşayıp büyüdüğümüz için öbür insanlardan farklıyız. Yani dedesiz ve ninesiz olanlardan... Bizim dedemiz bilgili olduğu için bilgileri ondan öğreniyorduk ortaokulda öğretilen her şeyi almıyorduk çünkü bildiğimiz şeyler vardı bilmediğimiz şeyler vardı. Dedemizin verdiği bilgi çok yüceydi o yüzden insanın büyüklerinden aldığı bilgi çok farklı oluyor.

K:11: *Aradaki bağ iyi olmaz. Anne baba gibi olmaz. Ben bakıyorum ama annelerinden daha iyi bakıyorum. Anneleri olsa da ben bakıyorum olmasa da.*

K:6: *İnsanın kendi büyüklüğü çocukla başkasının baktığı çocuğu hiç aynı olmaz. Allah kimsenin çocuğunu kimseyi koymasın gülüm. Annenin baktığı gibi olur mu kız. Bakıcı aç bırakır susuz bırakır sen deli misin ya. Mesela bizim sorunlarımız geliyor buradan ne isterlerse yapıyoruz ama anne baba gibi olmaz. Anne baba ve çocuğun iletişimi de soğuk olur yani bakmazlarsa kendileri yine de anne baba ama sabah gider akşam gelirse tabii ki evdeki gibi de olmaz.*

K:8: *Anne baba çocuğun her zaman ayırabiliyorsa ve bunu telafi edebiliyorsa Sorun olmayacağını düşünüyorum ama çok yoğun çalışıyorsa işten geldiği zaman çocuğuna ilgi gösteremiyorsa mutlaka çocuk annesinden bir kopuk olarak büyüyor yani. Bakıcısını daha çok seviyor ve annesini başka biri olarak görüyor yani bakıcım canım ama annem annem gibi yani böyle bir seviye var. Arada bir soğukluk ve kopukluk oluyor. Annem beni bırakıp işe gidiyor işini daha çok seviyor beni sevmiyor diye düşünüyor mesela. Yarın para kazanmaya gidiyor ama parayı benden daha çok seviyor diye düşünüyor. O zaman da paranın ne kadar önemli olduğunu bilmediği için bazen bazı çocuklar annesine karşı kin duyabiliyor yani.*

K:18: *Başkası tarafından büyüyen çocuk ona bakan kişiyi sever ve aileden biri olarak kabul eder.*

K:25: *Başkası tarafından bakılarak büyüyen çocuk daha şımarık oluyor. Kendi annesinin bakması daha iyi olur. Sevgisiz, şefkatsiz büyüyor. Aynı bir odun gibi oluyor kaç tane arkadaşım var çocuklarına kendisi bakmamış bakıcı bakmış çocuklarda sevgi var ne şefkat anneden babadan şefkat görmediği için kendisi de yansıtamıyor. O anne babayı da huzurevine verebilir yani.*

Alınan cevaplara bakıldığında görüşmecilerin çocukları ile ebeveynleri arasındaki bağın sağlanmasında vurgulanan faktörün anneanne, babaanne ve dedeler olduğu anlaşılmaktadır. Görüşmeciler çocuğa dede ve ninelerinin bakmasını anne ve babasının bakmasıyla eş değer olarak görmektedir ve kendi bakmalarının çocuk açısından faydalı olacağını belirtmektedirler. Görüşmecilerden bazıları insanın kendi baktığı çocuğu ile başkasının baktığı çocuk bir olmaz diyerek çocuklarına kendilerinin bakmaları gerektiğini vurgulamışlardır. Bu algının oluşmasındaki en önemli etkenlerden birinin bakıcıların çocuklara kötü davranabileceği önyargısının olduğunu söyleyebiliriz. Görüşmecilerden bazıları ise çocukların büyürken anne ve babalarıyla yakın ilişki kurduklarını ve bu ilişkinin çocuğu kim büyütürse doğal olarak onunla kurulacağını belirterek çocukla ilk iletişimin kurulmasının önemini vurgulamışlardır. Görüşmecilerden bazıları ise başkaları tarafından bakılarak büyüyen çocukların şımarık ve sevgisiz olabileceğini belirterek bu şekilde bir karakter oluşturacağını ve bu yüzden anne ve babası olan kişilere karşı da herhangi bir sevgi ve merhamet hissetmeyeceğini belirtmiştir. Görüşmeciler bu şekilde büyütülen bir bireyin yaşlandıkları zamanda ebeveynlerini huzurevine vermesinin kaçınılmaz olacağını belirtmişlerdir. Bu bağlamda alınan cevaplar doğrultusunda çocukların onlara verilen değer kadarını ebeveynlerine verdiğini ve bir karşılıklılık durumunun olduğunu anlayabiliriz.

3.7. Katılımcıların Temel İhtiyaçlarını Karşılama Durumu

İhtiyaçlarınızı kendiniz karşılayabiliyor musunuz? Size birileri yardımcı oluyor mu? Oluyorsa nasıl yardımcı oluyor?

Katılımcıların verdiği cevaplara bakıldığında;

***K:3:** Elhamdulillah Yani bu ameliyatta gelin yardımcı oluyor önceleri kendi kendime yapabiliyordum banyo falan. Ama bu ameliyattan sonra gelinim yardım ediyor. Şimdi ben en küçük oğlumun yanında kalıyorum.*

***K:4:** Evet. Bazen çocuklarım yardımcı oluyor ama çoğu zaman kendim yapıyorum.*

K:6: *Evet kendim karşılayabiliyorum yok kimse yardımcı olmuyor. Ben rahatsızım astımım var temizlik yapamıyorum arada gelinim ve kızım geliyorlar süpürüyorlar.*

K:11: *İhtiyaçlarımı kendim karşılayabiliyorum kızım 300 lira veriyor gelinim de 200 TL bununla kendi ihtiyacımı kendim görebiliyorum. Satışta yapıyorum öteberi satıyorum.*

K:28: *Kendimiz ve kızım birlikte karşılıyoruz. Kızım alışverişi görür. Sağlık hastane ihtiyaçlarımızda yardımcı olur.*

Katılımcılardan bazıları ihtiyaçlarımı kendim karşılayabiliyorum cevabını vermiştir. Bazı katılımcılar ise çocuklarım, gelinlerim yardım ediyor cevabını vermiştir. Birilerinin yardımını alan katılımcılar bu yardımların genel anlamda maddi olduğunu, kişisel ihtiyaçlarımı kendilerinin karşılayabildiklerini belirtmişlerdir.

Size, çocuklar, anne ve babaları yaşlandıklarında onlara bakmaları gerekir mi?

Katılımcıların “çocuklar, anne ve babaları yaşlandıklarında onlara bakmaları gerekir mi?” sorusuna verdikleri cevaplara bakıldığında;

K:4: *Evet gerekir çünkü anne babanın o zaman bakıma ihtiyacı olur. Bakmak zorunda değiller ama bakarlarsa iyi olur. Çocuğun küçükken anne babaya ihtiyacı olduğu gibi yaşlandıklarında anne babaların da çocukların ihtiyaçları olur.*

K:8: *Bir birey olarak çocuk yaşlandıkları zaman anne ve babasının yanında olmayı hissetmeli ve istemeli bu biraz inançla alakalı biraz da karakterle alakalı bir durum. Bir çocuk anne ve babası yaşlandığı zaman tabii ki bakmalı. Bakamıyorsa baktırır başka konudan yardımcı olur yani anne ve babasını bir köşeye atamaz atmaması lazım. Sen doğduğunda mesela annen seni kapıya mı atıyor. Her şey karşılıklı yani onlar bizi büyüttüler biz de onlara bakacağız tabii zaten sen bir vesilesin çocuğu dünyaya getiriyorsun. Müslüman olarak yetiştiriyorsun ve aynı şekilde bu döngü sen yaşlandığında yatağa düştüğünde devam ediyor. Sen onu yükseltiyorsun daha sonra sen alçaldığında o sana destek olmalı. Elbette bunun kişiler arasında karşılığı var illa anne babasına köle olsun demiyoruz. Herkes aynı değil yani haklı ya da haksız durumları olabilir. Ama hiçbir zaman da ben annemi babamı atayım da yani bu bir çözüm değil yani böyle diyemeyiz.*

K:10: *Bu devir daimdir bir basamaktır yani insan çıktığı basamakları keserse bir daha oradan inemez yani bu basamak gibi bir şeydir. İnsan nasıl çocukların benimle birlikte olsun diyorsa çocuklarda ailem benimle olsun demelidir. Mesela biz de dedemizle birlikte büyüdük her zaman yanımızdaldı o yüzden biz de babamızı annemizi her zaman yanımızda tuttuk ve bunu da çocuklarımızdan bekleriz. Çünkü çocuklarımızda bizim yanımızda anne ve babamızı gördü biz onlara sahip çıktık onlar da bu şekilde büyüdüler. Onlar da bize sahip çıktılar ve çıkacaklar da. Annene babana sahip çıkmadığı zaman bindiğin dalı kesmiş gibi oluyorsun Sen annene babana sahip çıkmadıysan çocuklarında sana sahip çıkmaz yani.*

K:14: *Merhametine kalmış bir şey. Gerekir tabi. O anne babasına bakmazsa çocukları da ona bakmaz. Ne ekersen onu biçersin hem dünyada hem ahirette.*

K:15: *Bence bakmaları gerekir ama günümüz şartlarında zor. Çocuklar çalışıyor eş çalışıyor kim bakacak.*

K:26: *Gerekir tabi ki evladı olduğun için mecbur bakacaklar. İlerde onlarda yaşlandıklarında onların çocukları da onlara bakacak. Huzurevine gidebilir ona da sıcak bakıyorum şöyle gidebilir. Oğlu kızı gelini damadı her neyse ailede kim varsa hepsi çalışıyorsa ya eve bir bakıcı tutacaklar öylesi daha iyi olur aslında ama şartlarını zorlayıp yapamıyorlarsa huzurevine götürürler orda ilgilenirler. Ama ben evde bakılması taraftarıyım.*

K:24: *Tabi bakacaklar. Anne sütü emdiler kana kana Allah Allah (sinirleniyor.) ama hayırsız olursa bakmaz oda başka.*

Görüşmecilerin tamamı “çocuklar, anne ve babaları yaşlandıklarında onlara bakmaları gerekir mi?” sorusuna “bakmalıdır, gerekir” cevabını vermiştir. Yukarıdaki bazı görüşmecilerin alıntılarına göre çocuk ve ebeveynlerinin birbirleriyle iletişimi karşılıklı bir fayda halidir. Bu bağlamda çocukken bakılan büyütülen evlat, yaşlandıkları zaman ebeveynlerine bakmalıdır, bakması gereklidir çıkarımı yapılabilir. Görüşmecilerden bazıları bunun zorunluluk olarak değil de isteyerek yapılması gerektiğini vurgulayarak çocuklara yük olduğu veya olacağı düşüncesinden uzaklaşmak istemektedir. Görüşmecilerden bazıları ise ne ekersen onu biçersin, arpa eken mercimek biçemez, devri daim, çıkılan bir basamak gibi tabirleri kullanarak kişilerin yaptıkları davranışlara karşı sorumluluk geliştirmelerini ve bu durumlarla

gelecekte mutlaka karşılaşacaklarını belirmişlerdir. Bu şekilde ikazlar ile büyüyen çocuklardan da davranışlarının ilerdeki karşılıklarını düşünerek davranması beklenir. Bireyler kendilerinin bu bilinçle büyüdüklerini ve çocuklarından da geleneksel aile formlarına bağlı olarak bu durumu devam ettirmelerini bekledikleri anlaşılmaktadır. Görüşmecilerden bazıları çocukların ebeveynlerine bakma durumlarını “*hayat şartlarına bağlı*” olarak değerlendikleri görülmüştür. Modern dünyada sürekli çalışması beklenen bireyin ev içinde geçirdiği zaman giderek azalmıştır. Bakıma ihtiyacı olan yaşlı bireyler ya bir bakıcı ya da bir kurumda bakılmalıdır. Görüşmecilerden bazıları da aile içerisinde gelin, damat, kız, oğul herkes çalışıyor bakıma ihtiyaç varsa kurum bakımına veya bakıcıya ihtiyaç duyulacağını belirtmiştir. Başka bir katılımcı da aynı şekilde birey kendisi bakamıyorsa baktırmalıdır diyerek anne babanın bir köşeye atılmış hissiyatı vermeden ebeveynlerinin bakıcıya baktırılması gerektiğini vurgulamıştır. Bu bağlamda modern dünyada yaşayan bireylerin kurumlara ihtiyaç duyduğunu söyleyebiliriz. Görüşmecilerin bazıları ise bu soruya merhamet, anne sütü, vicdan, Allah korkusu olmak gibi tabirleri vurgulayarak anne ve babanın kutsallığını öne çıkarmak istemişlerdir. Böylece kutsala karşı hissedilen o dokunulmaz saygının sürmesi beklenmektedir denilebilir.

Çocukların anne- babalarına bakmama nedenleri neler olabilir?

Katılımcılar, çocukların anne babalarına bakmamalarının birden çok sebebi olabileceğini belirtmişlerdir. Bu sebepler benzer cevaplar göz önünde bulundurularak temalar halinde verilmiştir. Katılımcılar anne ve babaya bakmamadaki en temel etkenin aile içerisindeki saygı ve sevginin olmayışına bağlamaktadırlar.

***K:17:** Çocukla anne ve babası arasındaki bağ zayıf olduğu için, doğru eğitim alamadıkları için bakılmadığı için.*

***K:8:** Annesini sevmiyor olabilir huylarını beğenmiyor olabilir. Her şeye karışıyor diyebilir. Karakter farklılığı olabilir. Kuşak farkı olabilir. Onun sevdiğini öbürü sevmeyebilir. Yani her şey olabilir ama bir çatı altında buluşmaları lazım. Herkes birbirine bir nebze olsun sabretmek zorunda. Hayatta bazen bazı şeylerde sabretmek zorundasın. Bakmama nedenlerinde bir sürü etken var yani maddiyat da olabilir imkânı olmayabilir. Bazı anne-babalar vardır*

çocuğuna imkânlar sunmuştur ve dolayısıyla çocukta anne ve babasına bu imkânı sunabilir ama bazı ailelerde bu imkânı bulunmadığı için çocuk kendine bile bakamaz durumdadır ve dolayısıyla ailesini anne ve babasını da bakamaz. Yani ne kadar çok sevse bile bakamayabilir yani. İki tarafın eşleri de istemeyebilir yani kızsı kocası erkekse karısı izin vermeyebilir. Yani istemek zorunda da değil yani.

K:12: Aile ortamı ve maddiyat yüzünden olabilir.

K:9: Ya sen çocuğa bir şeyler verirsen onlarda sana bakmak ister ne sunarsan onun karşılığını alırsın. Ben mesela onlara özen gösteriyorum onlarda bana değer veriyor.

K:6: İletişimleri olmuyor. Bir de evlendiklerinde bakmıyorlar.

K:7: Hayırsız evlat oldukları için ortalığa atarlar annelerini babalarını. Hayırlı evlat olsalar anne babalarına bakarlar. Şimdiki gençler diyorlar ki yani siz ne anlıyorsunuz anladığınız yok bilmiyorsunuz diyorlar eski kafalı diyorlar. Eskiden böyle miydi kaynananın yanında gelinler titrerdi.

K:1: Bunun tek sebebi çocuklara doğru dürüst bir eğitimin verilememesidir.

K:3: Sütleri haram neden olacak. Mesela kız istemeye gidiyorsun gelin diyor ki anne ve babanı istemiyorum. Yalnız olursan gelirim diyor.

K:10: Eğitim, bugün mesela herkes Avrupa kültürüne hevesleniyor. Avrupa kültüründe annesine babasına bakan yok. Hele bir de yani kreş de büyüdüyse hiç bakmıyorlar.

K:13: Başkalarının büyütmeleri yüzünden olabilir.

K:2: Ya ne bileyim internet çağı çocukları bütün vaktini sosyal medyada geçiriyor çocuk. Anne baba on çocuğa bakar ama çocuklar anne babaya bakmıyor.

K:4: Çevreye bakıyorlar ya da eşlerinden dolayı bakamıyorlar. Kızsı kocası izin vermiyor erkekse karısı izin vermiyor. Zorluk çektiklerini den dolayı bakmak istemiyorlar daha rahat hissediyorlar. Çocuk küçük olduğu zaman anne babasıyla sevgi saygı bağ oluşmadığı için yaşlandığında da bunu gerekli görmüyor çünkü bu bağ oluşmuyor.

K:5: Çok sebepleri olabilir. Mesela yaşam tarzları medyada yansıtılan çarpık yaşamlar. Temel nedenlerden biri aile bağının olmaması çocukların ayrı yerde

büyümeleri istediklerinde gelip istediklerinde evden çıkmaları oysa bizim kültürümüzde bütün aile aynı anda sofrada olmalıdır. Çocuk anne ve babadan izin alarak çıkmalıdır. Bunun dışında asla çıkmamalıdır ve ayrı büyümemesi lazım.

Yukarıdaki alıntılara bakıldığında; çocukların anne ve babalarına bakmama nedenleri ile ilgili şunlar söylenebilir. Katılımcılardan bazıları verilen eğitimin yanlış ve yetersiz olduğunu düşünmektedir. Bu şekilde büyüyen çocukların aile içinde yaşanan tartışmalardan daha çok etkileneceklerini ve anne babalarından uzakta yaşamak isteyeceklerini belirtmişlerdir.

Katılımcıların büyük çoğunluğu da, çocuklarının evlendikten sonra gelin veya damadın yaşlıyı istemediğini, gelinlerin anne ve babanın fikirlerini önemsemediğini belirtmişlerdir. Bu süreçte yaşlı bireylerin hala erkek çocuklarına kendilerine bakmak zorunda olduklarını kız çocuklarına ise evlenip giden biri olarak baktıkları çıkarılabilir.

Katılımcılardan bazıları çocukların anne ve babalarına bakmamalarının diğer bir nedeni olarak da maddi sıkıntıları belirtmişlerdir.

Araştırmaya katılan bireylerin bazıları çocukların başkaları tarafından büyütülmesinin de anne ve babalarına bakmama nedenleri arasında gösterilmiştir. Bu bireylere göre başkasının büyüttüğü çocuklar anne ve babalarına karşı herhangi bir yakınlık geliştiremez. Bu sebeple hayatlarının geri kalanında da anne ve babalarına karşı sorumluluk hissetmezler.

Araştırmaya katılan diğer katılımcılar ise çocukların aile içerisinde ne gördüyse anne babasına karşı aynısı gibi davranacağını belirtmişlerdir. Bu sebeple çocuklar aile içerisinde pasif olarak görülmemeli ve gerektiğinde fikri alınarak aile içinde değerli hissettirilmelidir denilebilir. Aile içindeki bu karşılıklı davranış çocuğun ve ebeveynlerinin hayatının devam eden süreçlerinde etkili olacaktır.

Size anne ve babaların çocuklara karşı davranışları ile çocukların anne-babalarına karşı davranışları arasında bir ilişki var mıdır?

Görüşmecilerin anne baba ve çocukları arasındaki ilişkileri anlamak için sorulan soruya verilen cevaplardan bazılarını bakıldığında;

K:2: *Ben çocuklarıma karşı sevgi doluyum onlarda bana karşı öyleler beni çok seviyorlar bende onları seviyorum.*

K:5: *Kesinlikle vardır. Anne ve baba her zaman çocuğa anne ve baba olduğunu hissettirmeli çocuklarda her zaman kendilerinin çocuk olduğunu kavramalı ve bu bağlar bu şekilde korunmalıdır.*

K:7: *Elbette ilişki vardır mesela kreşe veya bakıcıya verilen bir çocuk anne babanın kendisine emek vermediğini iddia edebilir.*

K:8: *Tabii ki vardır anne çocuğuna her zaman azarlayarak konuşursa ya da kızarak onu küçümseyerek konuşursa her zaman annem nasıl olsa her dediğime bir şey buluyor diye düşünür çocuk hiçbir zaman annesine saygı duymaz. Aynı şekilde baba için de geçerli yani bu şekilde olduğu zaman hiçbir zaman anlaşma şansın olmaz ve çocuk annesinden ne gördüyse bazı çocuklar onu yapabilir. Bazı çocukların da ne yaparsan yap karakteri farklı olduğu için hiçbir şekilde sen ona bir şey öğretemezsin ya da hiçbir şey olmaz. Tabii ki eğitim çok önemli zaten öğitebilirsen hayatın arasında uçuk bir fark olmaz. Aksi olabilir, agresif olabilir, içine kapanık olabilir, yalan söyleyebilir her şey yapabilir. İkisinin birbirine çok etkisi var ne ekersen onu biçersin demişler. Ama bazen Allah seni çocukların ile sınıyor olabilir. Ne yapsan da çocuğuna bir kelime öğretemezsin yine farklılık oluşur. Bazen çok kötü kalpli insanların çok merhametli çocukları da olabiliyor yani bu da Allah'ın bir lütfü.*

K:10: *Evet kesinlikle var. Çocuk anne ve babasının kalıbına girer. Onlar neyse çocuk da onları taklit eder aynısı olur.*

K:11: *Çocuklar saygı bilmiyor sevgi bilmiyor bu yüzden ailelerini atıyorlar bakmak istemiyorlar mesela benim çocuklar bana bir şey dedikleri zaman torunlar hemen savunuyor neden babaanneye bir şey dedin diye çünkü ben onlara bakıyorum. Onlar da bana sahip çıkıyor.*

K:25: *Bence bu çocuğun karakteri ile alakalı bir şey bazı çocuğa ne kadar iyi yaklaşırsan yaklaş en ufak bir şeye sinirlenebiliyor, tahammül edemiyor. Agresif oluyor şimdiki çocuklar zaten biraz değişik. Bu durumda bile biz çocuğa şefkat ve sabırla davranıp yaklaşıyoruz. Mesela ben Mustafa'dan(oğlu) çok çektim. O üniversitede böyle oldu. Çok değişti bizi istemez oldu beğenmez oldu. O biraz*

zayıf kaldı gelişmedi ve babasını suçladı hep benimle ilgilenmiyor sadece para veriyor diyordu. Babasına karşı hep önyargılıydı.

K:26: *Evlatla arkadaş olamazsın zaten olursan yanlış yaparsın arada bir seviyenin olması lazım çocuk anne babanın yanında ayak ayak üstüne atıp sigara içiyorsa rasgele konuşuyorsa o saygısızlıktır yani. Yani sen zamanında çocuğunla sıcak bir ilişki kurarsan iletişimin zaten iyi olur ama sen zamanında bu ilişkiyi kuramazsan götürüp kreşlere veya bakıcıya bırakırsan veya babaanneye anneanneye bırakır da ilgilenmezsen çocuğu bir yerlere bırakıp tatile tek başına çıkarırsan ne olacak o çocuk zaten senden kopar yani bir sıcaklık ve aile ilişkisi olmaz. Ha sen çocuğunla hep beraber olursun verirsin babaanneye anneanneye ilgilenirsin verirsin kreşe ilgilenirsin hafta sonunu da çocukla geçirirsin çocukların istediğine cevap verirsin öyle değil mi o zaman oluşur.*

K:28: *Aileye göre değişir. Çocuk ailenin aynısıdır. Anne-baba iyiye, çocuk da iyi şefkatli davranır. Ama bazen de iyi atadan kötü evlat, kötü atadan iyi evlat oluyor.*

Katılımcıların çoğu anne babanın çocuklarına karşı davranışları ile çocuklarının anne ve babalarına karşı davranışları arasında bir bağlantı olduğunu belirtmişlerdir. İlk sosyalleşmesi aile içinde başlayan çocuklar, bu süreçte en yakınlarını rol model olarak büyürler. Katılımcıların verdiği cevaplarda bu tezi doğrulamaktadır. Anne ve baba çocuğa karşı şefkatli, merhametli, anlayışlı olduğunda çocukta bu tavır karşısında ondan beklenen davranış sergiler. Aileleri tarafından baskılanan çocuklarda görülen agresif tavırlar, içine kapanıklık, sorun çözmede yaşanan sıkıntılar bu durumlarda gözlemlenebilen davranışlardır.

Katılımcılardan birkaçı anne ve babaların çocuklara karşı davranışları ile çocukların anne babalarına karşı davranışları arasında aralarında karşılıklı ilişki olduğunu fakat bazen durumun çocukların karakterleri yaşayışları ile değişebileceğini belirtmişlerdir. Günümüz dünyasında ebeveynlerin çocuklarına karşı karşılıksız verici, sürekli verici olma durumu bu sebeple sorgulanmalıdır. Görüşmecilerden alınan cevaplar doğrultusunda anne babanın çocuklarına karşı aşırı merhametli, affedici, yanlış görmezden geldiği durumlar çoğu zaman çocuklar tarafından yapılması zorunlu durumlar olarak görülmekte ve buna karşılık tam tersi bir davranış geliştirmelerine sebep olmaktadır çıkarımı yapılabilir.

Katılımcılardan bazıları anne ve babaların çocuklara karşı davranışları ile çocukların anne babalarına karşı davranışları arasında karşılıklı ilişki olduğunu belirterek aile yanında büyüyen çocukların ebeveynleri ile daha sağlıklı bağlar kurduklarını belirtmişlerdir. Bakıcıya veya kreşe verilen çocukların anne ve babalarına karşı daha az sorumluluk hissettiklerini belirtmişlerdir. Bu doğrultuda çocuk kendine bakanı sever ve saygı duyar diyebiliriz.

3.8. Katılımcıların Huzurevinde Kalma Nedenleri ile İlgili Görüşleri

Sizce insanlar neden huzur evinde kalıyor ya da çocukları onları huzur evine gönderiyor?

Katılımcılar “Sizce insanlar neden huzur evinde kalıyor ya da çocukları onları huzur evine gönderiyor?” sorusuna çeşitli cevaplar vermişlerdir.

***K:1:** Çok zor bir soru sordunuz bunun tek sebebi geçimsizlik ve yaşlıların huzurevini geçim kaynağı olarak görmesidir.*

***K:4:** Bakacak kimsesi olmadığı zaman insanlar oraya giderler Allah devletten razı olsun yapacak bir şey yok. Hiç olmazsa orada yiyip içiyorlar bakımları var hiç kimse isteyerek huzurevine gitmez.*

***K:8:** Bunun birçok sebebi var eşlerinin durumları, aile yapıları, hayat şartları çalışmak zorunda olmaları, maddi gücünün yeterli olmamaları. Artık insanların birbirine tahammül edememe durumları da var. Katlanamıyorlar. Aman huzurevine vereyim parasını da vereyim orada dursun diyorlar. Güzel olup orada daha rahat edebilir diye verenler var. Yani herkesin farklı ve düşüncesi ve karakteri var ama hiçbir anne ve baba huzur evinde olmak istemez diye düşünüyorum ben. Kendine bakan ya da baktırılan birileri olsa mutlaka evinde olmak ister ki huzur evinde olmak istemez.*

***K:15:** Günlük ihtiyacını karşılamada zorlanıyorlar. Evde tek başına kaldıkları zaman bakacak kimse yok dışardan birini getirmek isteseler olmuyor erkekse bayan gelecek kadınsa erkek gelecek evde üçüncü dördüncü bir şahıs istemediklerinden kaynaklanıyor. Bide yaşlılar huzurevinin daha rahat olacağını düşünüyorlar.*

K:23: Çocuk şunu düşünüyor olabilir onlar bana küçükken bakmadılar bakamadıkları için kreşe verdiler bana kreş baktı şuan işte bende büyüdüm benimde işim var hayatım var bende onlara bakamıyorum huzurevine veriyorum gibi. Büyüklerinde çocukların yanında kalmamasının sebebi çocukların onlara davranışlarıyla istenmediklerini düşünüyorlar ve o yüzden huzurevine gitmek istiyorlar.

K:26: Çünkü şimdiki gençler hep çalışıyor zamanları olmuyor bence ondan yani. Damat ve gelin faktörü de çok etkili şimdiki gelinler kayınvalideyi annesi gibi görmüyor onu bir yabancı olarak görüyor dışlıyor. Sadece evleniyor ama kocam olsun ama ailesi olmasın istiyor. Öyle olunca oğlанда soğuyor aileden çünkü gelinin davranışlarıyla, kelimeleriyle kendi ailesini ön plana koyuyor beyinin ailesini ikinci plana koyuyor hep eleştirip olumsuzluklarını söylüyor. Aynısı damat içinde geçerlidir.

K:28: Ailesinin huzuru bozulmasın diye çocuklar bakmıyor. Ya da tam tersi huzurevini büyükler istiyordur, daha rahat ediyordur belki, yaşlılarla bir arada olmak için dertlenmek için arkadaş ortamı iyi geliyordur. Gençlerin kendisini anlamadığını düşünüyordur belki.

Katılımcıların verdikleri cevaplar doğrultusunda çocukların anne babalarını huzurevine vermek istemelerinin başındaki neden gelinin veya damadın bakmak istemesi, onlarla yaşamak istememesi olduğu görülmüştür. Katılımcıların çoğunluğunun (14 kişi) 50 ve 55 yaş arasında olmasına rağmen huzurevlerine karşı olumsuz yaklaşımları olduğu belirtilebilir. Yaşlanan birey, yaşlılık sürecini ailesiyle birlikte çocukları ve torunlarıyla geçirmek istediği bir süreç olarak tanımlamaktadır. Katılımcıların durum ne olursa olsun huzurevinde kalmak istememeleri gözlemlenmiştir. Bireylerin kendi istemeleri veya çocuklarının onları huzurevlerine bırakması da bu bağlamda kendilerinin isteği dışında gerçekleşen faktörlerden kaynaklanmaktadır diyebiliriz. Katılımcılardan bazıları çocukların büyütülürken kurumlara bırakılmasının çocuklarda aileye karşı kurulması beklenen bağın zayıflamasına sebep olmaktadır. Bu sebeple aile bağları olmayan bireyler ebeveynlerini huzurevlerine bırakır demişlerdir. Bu cevaplardan da katılımcıların huzurevlerini bırakılan yer olarak gördükleri anlaşılabilir. Yine cevaplardan yola çıkarak bireylerin kurumlarda başlayan ebeveynliklerinin kurumlarda devam edeceği çıkarımı yapılabilir.

Katılımcılardan bazıları ise yaşlı bireylerin ihtiyaçlarını karşılayamaz duruma geldiklerinde, bakacak kimseleri olmazsa huzurevine yerleşmek isteyeceğini veya evlerinde bakıcı istemediklerinden dolayı huzurevlerine yerleşmek isteyebileceklerini belirtmişlerdir. Katılımcılardan bazıları ise gençlerin yalnız kalma isteğini vurgulayarak “evlenmek istiyorum ama annen baban olmasın, uzak olayım, kafam rahat olsun” diyerek yaşlanan bireyleri istemediklerini belirtmişlerdir. Bu bağlamda yaşlı bireylerde aile bütünlüğünün bozulmasından endişe ederek huzurevinde kalmayı tercih edecektir.

Siz huzurevinde kalmak ister misiniz? Çocuklarınız sizi huzur evine göndermek istese tepkiniz ne olurdu?

Katılımcılar, “Huzurevinde kalmak ister misiniz? Çocuklarınız sizi huzur evinde göndermek istese tepkiniz ne olurdu?” sorusuna genel olarak “istemem” cevabını vermişlerdir. Katılımcıların cevaplarından bazı alıntılar şöyledir;

K:5: Kesinlikle huzurevinde kalmayı asla istemem. Eğer bir gün çocuklarım benim huzurevinde kalmamı talep ederlerse demek ki ben bu çocuklarımı iyi yetiştirememişim diye düşünürüm. Bir gün böyle bir şey olursa ölümü isterim huzurevine gitmek istemem.

K:6: Yok gitmek istemem Allah'a şükür beş tane çocuğum var biri bakmazsa biri bakar. Onlarda bakmazsa kocamın aylığı var otururum onu yerim evimde. Huzurevine de tamam Allah nasip etmesin olanlar var ama demin ne dedim kimsesiz gider.

K:7: Asla asla gitmek istemiyorum çocuklarım dese bile onları evden atarım çünkü evler benim üzerime. Kocamın aylığını alır yerim kimseye muhtaç olmam.

K:8: İstemem. O zamanki duygularım ne olur bilmiyorum ama şu an bile istemem ya niye kalayım. Bence insan yaşlandığı zaman daha çok duygusallaşır ve sevdiği hayatın içerisinde ölmek ister bence yani huzurevinde herkes yabancı yalnızsın ve hiçbiri ile bir şey paylaşmamışsın. Elbette onlarla da bir şeyler paylaşırsın ama ikinci bir hayatınmış gibi oluyor çocukların ailen gibi hissettirmez. Bazıları paylaşmadan ölüyor yalnız bir şekilde. Hiç bir anne ve baba huzurevinde yaşamak ve ölmek istemez bence ama hayat şartları ne getirir çocukları bakmaz hastalıklardan dolayı huzur evine gidip orada kalmak zorunda olabilir. Onlara

bir şey diyemem ama huzurevi yalnızlık sadece, maneviyat denen hiçbir şey yok niye yok çünkü herkes yabancı ne kadar tanıyabilirsin seviyorsun ama bir zaman sonra seveceksin hatıralarınla çocuklarını büyüttüğün yaşadığın evde yaşamak ölmek daha güzel bence. Yani benim için herkes benim gibi düşünmek zorunda değil. Kimisi de ders ya çocuklarıma zahmet olmasın yani tabii ki de çocuklarıma hiçbir şekilde zahmet olmasın ama yine de onlarla olmak isterim. En azından görmek istedim arada bazı annelerin çocukları atıyorlar onları huzurevine aylarca senelerce gelmiyorlar.

K:15: *Şimdi bir şey söylemek yanlış olur şartlar gerekiyorsa gideriz. Şartlar değişebilir. Şimdi altına kaçırıyorsa hafızasında kayıp varsa ne yapacak çocuk çalışıyor bide.*

K:27: *Beni istemezlerse giderim devlet beni oraya koyup bakar ekmeğim neredeyse ben orada olurum.*

K:20: *Haşa ve kella ben istemem. Bilhassa Kürtlerde kimse böyle bir şeyi kabul etmez. Çocuğu bakmasa ailesi bakar ailesi bakmasa kardeşi komşusu bakar kolay kolay oraya göndermezler Allah bizi de göndermesin. Bana dünyaları verseler yine de istemem. Benim kardeşlerim var kızlarım var illa biri sahip çıkacak yani.*

K:28: *Asla İstemem. Ben onu büyüttüm, nasıl bakmaz diye gitmem huzurevine. Tepkimi kızarak belli ederim.*

Katılımcıların hepsinin çocukları olduğu için çocuklarının kendilerine bakmaları gerektiğini belirtmişlerdir. Çocuklarının onları huzurevine göndermeleri karşısında tepkim sert olur diye belirtmişlerdir. Katılımcılardan bazıları evlerinin, maaşlarının olduğunu söyleyerek çocukları beni oraya atamaz diye belirtmişlerdir. Bu bağlamda maaşları olduğu için kendilerini güvende hissettiklerini söyleyebiliriz.

Katılımcılardan bazıları mecbur kalırsam giderim diyerek huzurevine kendi istekleri dışında çok zorda kalırlarsa gidebileceklerini belirtmişlerdir.

Katılımcılardan birkaçı huzurevine asla gitmek istemem deyip çocuğum bakmazsa kardeşim bakar o bakmazsa komşum bakar diyerek bu konudaki tepkisini belirtmiştir. Bu cevaplardan bireylerin toplumsal hayattaki ilişkileri de anlamak mümkün olmaktadır. Geleneksel toplumlardaki aile, komşu, tanıdık kişiler bağının hâkim olduğunu söyleyebiliriz. Bu düşüncelere sahip bireylerin huzurevi kavramına karşı olumlu bir tavır geliştirmesini beklemek değerlerine saygısızlık olarak

görülmektedir çünkü birey ve yaşadığı toplumsal çevre sarsılmaz bir beraberlik bağı ile bağlıdır. Bireyin oradan koparılmasını düşünmesi bile tehdit olarak algılanır diyebiliriz.

Buradan da anlaşılacağı gibi geleneksel aile yapısının hâkim olduğu ailelerde huzurevi algısı hala katı görüntüsünü korumaktadır. Çünkü katılımcılara göre senden olmayanı, ihtiyacın olmayanı, yabancı olanı yanında istemezsin, uzak durursun.

Bu durum aileden biri için hele de anne baba için düşünülmesi ayıp bir durumdur. Katılımcılardan bazıları da yaşlı birey çok hastaysa kendine bakacak durumu yoksa çocukların yapabileceği bir şey olmaz diyerek huzurevine gitmeye olumlu bakacaklarını belirtmişlerdir. Bu bağlamda yaşlı bireyin bakım gerektiren bir sağlık problemi karşısında gerekli bakımın alınmasını ve bu yüzden kurumlardan gelecek yardımlara da açık olunacağı anlaşılmaktadır.

3.9. Katılımcıların Ebeveynlerin Çocuklarına Bakma/ Baktırma Biçimleri İle Huzurevine Gitme Durumları Arasındaki İlişki İle İlgili Görüşleri

Size çocuğunu kreşe veren ya da bakıcıya baktıran anne- babalar mı daha çok huzur evine gider? Sizce bu ikisi arasında bir ilişki var mı?

Araştırmamızın temel tezi ile paralel olan “Çocuğunu kreşe veren ya da bakıcıya baktıran anne- babalar mı daha çok huzurevine gider? Sizce bu ikisi arasında bir ilişki var mı?” sorusuna katılımcıların verdiği cevaplar genel olarak verilmiştir. Katılımcıların verdiği cevaplardan bazı alıntılar şöyledir;

K. 4: Çoğu öyledir diyemeyiz bazen kendi çocuğuna bakan anne babaları ile oraya bırakırlar. Yani illa ki tamamı çocuğu kreşe giden ailelerin aileleri değil. Bunun olma sebebi saygısızlıktan iletişimin kopuk olmasından anne babalarına bakmak istemiyorlar. İnsanlar çocuğunu kreşe bakıcıya daha iyi biri olsun daha iyi bir yere gelsin diye bırakıyor. Bazen bu çocuklar daha iyi oluyorlar ama bazen de erken gidiyorlar. Mesela hep okul hep okul olunca arada hiçbir sevgi sıcaklık olmuyor. Yani eğitim yönünden desteklenip bazı yönlerden de mahrum kalıyorlar.

K:5: Kısmen olabilir bu. Çocuğunu kreşe veya bakıcıya baktıran ebeveynler o ebeveynlik bağına oluşturmazsa çocuk için herkes anne ve baba sayılır. Bu yanlıştır ama aile kreşe gönderdiği çocuk ile bağlarını sağlamlaştırmalı ve kendilerini çocuğa ebeveyn diye kabullendirmeleri lazım. Çocukta kendinin evlat

olduğunu anlamalı. Hiç kimse hiçbir eğitimci çocuğun anne ve babası olamaz ve kimse de anne baba gibi çocuğa şefkat gösteremez.

K:8: Çocuğun karakteri ile alakalı bir durum Bununla hiçbir alakası olduğunu düşünmüyorum çünkü çocuk büyüyünce bir birey olarak hayatın ona ne getireceğini bilmiyor musun yani sen çocuğunu bakıcıya kreşe daha iyi mi iyi imkânlar sağlansın diye veriyorsundur. Çocuğun böyle bir imkânı olmayabilir. Senin yaptığın fedakârlıkları o da yapmak zorunda değil imkânı el vermiyor olabilir. Şartlar zordur senin gibi katlanamaz. Kuşak farkı vardır. Çağ sürekli değişiyor yenileniyor yenileri geliyor. Yani bazen de olabiliyor çocuk şöyle düşünüyor da olabilir; annem beni bıraktı işe gitti demek ki işi daha önemli diye düşünüyor olabilir. Öyle büyüyen çok insan var. Şimdi düşününce bu tezi doğruluyorum yani bence öyle çünkü aralarında bir soğukluk oluşuyor yani doğru çocuğunu kredi veren ya da bakıcıya baktıran anne babaların çocukları onları huzurevine verir. Hiçbir şekilde anne ile yakın bir bağ kuramadığı için bunu da bir hayat kuralı sanıyor olabilir yani kötü bir niyetle de vermiyor olabilir huzurevine.

K:9: Onunla ne ilgisi var ki. Yok, bence öyle değil durumun iyi olmaz bakanın olmaz gidersen yani yoksa durduğun yerde huzurevi çokta iyi bir şey değil yani.

K:10: Katılıyorum, Atalar boşuna mı demiş: Ne doğrarsan aşına o gelir kaşığına. Bu gerçekten doğru sen mesela şimdi çorbana pirinç koy da gel oradan başka bir şey bekle bu olmaz yani ne koyduysan onu yiyeceksin yani. Bence huzurevine gönderilme sebeplerinin yüzde doksanı bu sebepten ötürü. Ama farz edelim adam elden ayaktan düşmüş yatalak kimsesi yok. Bunlar gibi insanlar da var yani.

K:11: Doğru çocuklar huzur görmüyorlar ki anne baba görmüyorlar ki. Ben kaç gündür sıkıntıdayım diye torunlarım uyuyamıyor neden çünkü beni seviyorlar. Eğer öyle olmasaydı babaanne git başımızdan derlerdi. Onların anne babaları ile arasındaki sevgi ve benim ne aralarındaki sevgi fark eder. Akşam olduğu zaman anne babalarının gelmesi ile ilgilenmiyorlar. Onlara ben baktığım için bana daha çok ilgi gösteriyorlar. Etrafında soruyorlar çay getiriyorlar ama anneleri geldiği zaman anneleriyle ilgilenmiyorlar. Yani bence anne baba az dursun tarhana çorbası içsin çocuğuna evinde baksın. Ben 30 yaşında dul kaldım gittim Eminönü'nden çul çaput getirdim sattım. Bir gece kondum vardı üstten akardı ama çocuklarıma baktım yani ne mutlu bana.

K:12: *Aylen. Bakıcının baktığı farklı eğitıyor farklı yetiştiriyor. Ailenin kültürüne göre davranmıyor. Onun yetiştirdiği huzurevine de gönderir.*

K:17: *Bence çocuğuna başkası bakanlar daha çok gider çünkü çocuk artık alışmıştır bir kurumda bir yerde kalmaya ve bu durum ona normal gözükür.*

K:18: *Çocuğunu başkasına veren kişiler daha çok gider çünkü senin yetiştirdiğin baktığın çocukla arandaki ilişki ile başkası tarafından bakılarak büyütülen çocuğun ailesiyle ilişkisi bambaşkadır.*

K:19: *Çok doğru bir ilişki var çocuğunu kreşe bırakan bakıcıya bırakan anne baba ihtiyarlayınca kesinlikle doğrudan huzurevine bırakılır ama çalışmak zorundalarsa da geçinebiliyorlarsa birinin maaşı yetiyorsa anne ya da babanın mutlaka birinin çocuğa bakması gerekir. Eğer olmazsa yakınlar ninesi falan bakabilir. Ama yabancıya kesinlikle bırakılmamalıdır. Türkiye'deki bakıcıların çoğu okumamış eğitim almamış kesim olduğu için çocukları menfi yönde yetiştiriyor. Buda ileriki yaşantılarında onları olumsuz olarak etkiliyor.*

K:20: *Hepsi değildir. Dünyanın bin bir türlü davası var bir tek bu yok bin bir türlü dava vardır. Hep ben çocuğuma bakmadım da bu başıma geldi diye bir şey yok mesela bakarsın adam kendini övüyor zenginim şöyleyim falan Allah onu çevirir el ayağa düşürür. Çünkü öyle olmazsa insanlar birbirine bakmaz kızım.*

K:25: *Kimsesizler de gider kendisi bakmayanlar da gider yani tamamen çocuklar kendi bakmayan ailelerdir diyemeyiz. Çocuğun karakteri ile alakalı aile ne kadar iyi olursa olsun ne kadar ilgileniyorsa ilgilensin bakmak istemiyorsa veriyor. Yani ne kadar iyi olursan ol karşındaki seni anlamıyorsa yapacak bir şey yok. Çocuğu en iyi şekilde büyütüyorsun 18 yaşına geliyor okula gönderiyorsun daha iyi olacağını düşünce sana tepkili bir şekilde geri dönüyor ona da yapacak bir şey yok artık. Onların merhametine insafına kalmış artık.*

K:28: *Bence ilişkisi yok. Şimdi çıktı kreş, çünkü mesele. Eskiden herkes kendi büyütürdü ama yine huzurevleri vardı. Bence yapı-karakter meselesidir.*

Alınan cevaplara bakıldığında katılımcıların bazıları çocuklarını kreşe veren anne babaların çocukları, yaşlandıklarında anne ve babalarını huzurevine verir cevabını vermişlerdir.

Katılımcılardan bazıları ne eklersen aşına o gelir kaşığına tabirini kullanarak ebeveynler ve çocukları arasındaki karşılıklılık faktörünü vurgulamışlardır. Katılımcılar kreşte, bakıcıda, aileden uzak büyüyen çocukların ailenin kültürünü

öğrenememesi ve bu yüzden aile bireylerinin değerlerini tanımaması söz konusu olmaktadır diyerek bakıcıya ve kurumlara karşı olduklarını belirtmişlerdir.

Katılımcılardan bazıları ise ebeveynler ve çocukları arasındaki bağı oluşturulması gerektiğini vurgulamıştır. Eğer bu bağ kurulmazsa çocuk anne ve babanın ne olduğunu kimler olduğunu kavrayamazsa ona bakan kişi veya kurum ne olursa bu durumda çocuk için herkes anne baba olacaktır. Bu sebeple anne ve baba olmanın ne demek olduğu ve bunun çocuğa hissettirilmesini vurgulayan görüşmeciler aile içindeki rollerin önemine değinmişlerdir.

Katılımcılardan bazıları ise çocuklarını kreşe veren anne babaların çocukları yaşlandıklarında anne ve babalarını huzurevine verir tezinin yetersiz olduğunu huzurevine gitme veya gönderme durumunun çeşitli sebeplere bağlanabileceğini belirtmişlerdir.

Katılımcılardan bazıları bu durumun tamamen çocuğun karakteri ile alakalı olduğunu vurgulamışlardır. Anne ve babaların çocuklarının eğitimi için çabaladıklarını onları yetiştirmek için sürekli uğraştıklarını belirten görüşmeciler çocuğun sosyalleştiği çevre, örnek aldığı kişiler, aldığı eğitim gibi faktörlere bağlı olarak ebeveynlerine karşı yumuşak olmayan tutumlar geliştirebildiklerini belirtmektedir. Bu durumda bireyin yaşam boyu devam eden gelişim sürecinde karşılaştığı durumlar dolayısıyla ebeveynlerine yaklaşımı da değişkenlik gösterebilmektedir diyebiliriz.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Modern dünya tüm toplumsal kurumları dönüştürdüğü gibi aile kurumunu da yeniden yapılandırmıştır. Aile kurumunda meydana gelen bu değişimler bireylerin aile içindeki rol ve statülerini doğrudan etkilemiştir. Küçülen ailelerin beraber geçirdikleri zaman dilimi de büyük oranda azalmaktadır. Sanayileşme ve artan şehirleşme ile birlikte toplumun neredeyse her kesiminden insanlar çalışma hayatına katılmaktadır. Ebeveynlerin ikisinin de çalıştığı bir aile de çocuklar ve aile ile birlikte yaşayan yaşlı bireyler modern hayatın zorunlu kıldığı kurumlara ihtiyaç duymaktadır. Üretkenliğini yitiren, bağlı nüfus olarak görülen yaşlı bireylerin ihtiyaçlarının evde bakımdan ziyade herhangi bir bakım kurumuna veya bakıcıya devredilmesi yaşlı bireyler için kolay kabul edilebilir bir durum değildir. Yaşanan bu değişimler her toplumun gelenek ve değerlerine göre farklı şekillenmektedir.

Türkiye’de yaşlılara yönelik algı geleneksel toplumdaki modern topluma dönüş arasında yeniden şekillenmektedir. Geleneksel toplumların en önemli karakteristiği olan yaşa hürmet, bu toplumdaki yaşlı bireylerin statüsünü anlamamıza yardım etmektedir. Buna karşın modern toplumlarda yaşlanan birey yerini daha aktif olana bırakmalıdır anlayışı hakimdir. Yaşlı birey yavaş yavaş toplumsal hayattan çekilmekte ve dahası aile kurumu dışında bakımını da zorunlu kılmaktadır. Modern toplumların ciddi ve en önemli kurumlarından olan huzurevleri, bakımevleri, kreşler ve anaokulları ailenin dönüşümünü de anlamamızı kolaylaştıracaktır. Türkiye’de huzurevi kavramının ilk olarak ‘düşkünler evi’ kullanımından kaynaklı olarak aile dışında yaşlı bakımına olumsuz bir algı olduğu söylenebilir. Bu algının toplumsal hafızada yer edinmesinde bir diğer faktör ise medyada yansıtılan olumsuz haber içerikleri olduğu bilinmektedir. Huzurevlerinin şehirden uzak olması, personelinin duyarsız olması, türlü yasak ve kısıtlamaların olduğu bilgisi medya aracılığıyla topluma yansıtılmıştır. Bu bağlamda toplumun büyük çoğunluğunun katıldığı negatif düşüncelerin yersiz olmadığı söylenebilir. 20. yy itibariyle bu bakış ülkemizde de olumlu yönde yeniden

şekillenmiştir. Üretkenliğini kaybetmiş olarak görülen yaşlı bireyler, geliştirilen politikalar ile hem üretici hem de önemli bir tüketici kesime dönüştürülmeye çalışılmaktadır.

Araştırmamızda yaşlı bireylerin toplumdaki yerine değinerek, yaşlı bireylerin modernleşme ile birlikte ihtiyaç haline gelen yaşlı bakım kurumlarına bakış açıları üzerinde durulmuştur. Araştırmanın temel problemi olan ‘çocuklarını bakıcıya, kreşe veya anaokuluna veren ebeveynlerin çocukları yaşlandıklarında ebeveynlerini huzurevlerine, bakım merkezlerine verir’ ile yaşlı bireylerin çocuklarına kendilerinin bakmaları ile paralel olarak, çocuklarının büyüdüklerinde ebeveynlerine karşı yaklaşımı anlaşılmasına çalışılmıştır. Araştırma yaşadıkları şehirler ve sosyo-ekonomik düzeyleri farklılık gösteren 28 kişi ile yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın ‘Yaşlıların kendi çocuklarına bakma biçimlerini nasıl anlamlandırmaktadır?’ alt sorusu araştırmaya verilen cevaplar doğrultusunda: Araştırmaya katılan yaşlı bireylerin çocuklarına kendileri baktıkları zaman aralarındaki bağın daha kuvvetli olacağını düşündükleri anlaşılmaktadır. Araştırmanın bir diğer alt sorusu olan ‘Yaşlılar, yaşlıların çocukları tarafından bakılmasını nasıl anlamlandırmaktadır?’ sorusuna örneklem kitlesinin neredeyse tamamı bakmak zorundadır diyerek katıldıklarını belirtmişlerdir. Görüşmecilerin verdikleri cevaplardan geleneksel ailevi değerleri korudukları anlaşılmaktadır. Geleneksel aile yapısı içerisindeki yaşlı bireyin statüsünün korunması gerektiği anlaşılmaktadır. Yaşlı bireyler çocuklarımıza baktık onlarda bize bakacaklar bu bir devir daimdir diyerek kurum bakımını veya aile dışındaki diğer bakımlara sıcak bakmadıklarını belirtmişlerdir. Erkek çocuk ve kız çocukların ebeveynlerine karşı davranışlarıyla ilgili değerlendirme yapılırken geleneksel aile yapısının baskın olduğu görülmüştür. Kız çocukları evlenip giden olarak görüldüklerinden dolayı yaşlandıklarında anne ve babaya erkek çocuğun baktığı belirtilmiştir. Bununla birlikte evlendiklerinde oğullarının eşlerinin onları istemediklerini belirtmişlerdir. Gelin için elin kızı tabirini kullanmışlardır. Bu verilerden geleneksel aile yapısı içinde büyüyen çocukların anne ve babalarına karşı tutumlarının değişiklik göstermesinin farklı yetiştirilme ve ailede farklı davranımlarından kaynaklandığını söyleyebiliriz. Bir diğer araştırma al sorusu olan ‘Yaşlılar, yaşlıların huzur evlerinde bakılmasını nasıl anlamlandırmaktadır?’ örneklem kitlesinin tamamı huzurevine gitme fikrine karşı

çıkmiştir ve sert bir dille tepkisini ifade etmiştir. Araştırmaya katılan yaşlı bireyler huzurevlerinde yaşlı bireylere kötü davranıldığını, yaşlı bireylerin yalnızlığa terk edildiğini düşünmektedirler. Huzurevine bırakılma fikrine karşı olumsuz düşüncelerin diğer bir nedeni de araştırmaya katılan bireylerin tamamının çocuk sahibi olmasıdır. Çocukları olup da huzurevine bırakılmak yaşlıya hem çocuklarını yetiştiremediğini hem de kendi ailesi tarafından istenilmediğini hissettirmektedir. Bu bağlamda yaşlı bireylerin, çocuklarının onları bir kuruma bırakmalarına asla normal olarak bakmadıklarını ve huzurevi vb. kurumlara kimsesizlerin ihtiyaç duyduğu anlayışının sürdüğünü anlayabiliriz. ‘Yaşlılar, ebeveynlerin çocuklarına bakma biçimleri ile çocukların ebeveynlerine bakma biçimleri arasında nasıl bir ilişki kurmaktadır?’ araştırma alt sorusuna alınan cevaplar doğrultusunda: Görüşmecilerin on yedisi çocuklarına kendileri bakmayan bakıcıya, kreşe veya anaokuluna bırakan ebeveynler ve çocuklarının sağlıklı ilişki kuramadıklarında veya çocukları için kalan zamanı telafi edemedikleri takdirde; çocukları da yaşlandıklarında ebeveynleriyle bir yakınlık, bağ hissetmediklerinden dolayı ebeveynlerinin bakımı için kuruma ihtiyaç duyacaktır demiştir. Araştırmanın sahaya çıkılması planlanan dönemde tüm dünyaya yayılan Covid-19 virüsü dolayısıyla kurumlardan alınması gereken izinler son aşamada iptal edilmiştir. Bu süreçte araştırma yapılması planlanan huzurevi sakinleri ile görüşmeler gerçekleştirilememiştir. Bu durum araştırmamızın sınırlılığıdır. Alandaki bilgi eksikliğinin giderilmesi için araştırmanın huzurevlerinde kalan bireylere de uygulanması gerekmektedir.

ÖNERİLER

- Huzurevlerine karşı toplumda yer edinmiş ön yargılı düşüncelerin azaltılmasına yönelik bilimsel araştırmalar yapılmalıdır.
- Huzurevlerine yönelik olumsuz algının oluşmasındaki en büyük etken basın ve yayın organları aracılığıyla sunulan bakımsız, yetersiz, kenara itilmiş huzurevleri profilidir. Bu durumu düzeltmek adına bireyleri huzurevleri ve bakımevleri hakkında bilgilendirmek için çeşitli TV programları yapılabilir, yaşlı sorunlarının dinlenip çözüm üretilmeye çalışıldığı halka açık konferans ve seminerler düzenlenmelidir.
- Huzurevlerine karşı oluşan önyargıların bir diğer sebebi olan kurum çalışanlarının yeterince eğitilmiş ve özenli olmaması durumudur bu sebeple kurum hizmetleri düzenlenmelidir.
- Huzurevleri ile ilgili tanıtım çalışmaları yapılmalıdır. Huzurevleri şehir yaşamından uzakta oluşturulmamalı yaşlı bireylere terk edilmiş bir yer hissiyatı uyandırmaması için mimarisi ve oluşturulan yerler düzenlenmelidir.
- Yaşlı bireyleri toplumsal hayatta aktif kılmak için boş zamanlarını kaliteli bir şekilde geçirebilecekleri sosyal alanlar oluşturulmalıdır.
- Yaşlı sağlığı konusunda yaşlı bireyler ve aileleri için bilgilendirici broşürler hazırlanmalı seminerler düzenlenmelidir.
- Yaşlı bireylerin evlerinde yaşlanmak istemeleri ile birlikte evde bakım uygulamaları yaygın hale getirilmeli ve iyileştirilmelidir.
- Üniversitelerde yaşlılar için yapılan çalışmalar artırılmalıdır.

KAYNAKÇA

Achenbaum, W. A., & Bengtson, V. L. (1994). Re-engaging the Disengagement

Theory of aging: On the history and assessment of theory development in gerontology. *The Gerontologist*, 34(6), 756- 763. doi: 10.1093/geront/34.6.756

Aging Changes In The Senses (2017). “Medical Encyclopedia”, MedlinePlus: Trusted Health Information for You içinde, U. S. National Library of Medicine, Atlanta (GA): A.D.A.M.,Inc.,;alıntı tarihi 05 Şubat 2020],
<https://medlineplus.gov/ency/article/004013.htm>

Akpolat, F. M.(2018). *Türkiye’de artan yaşlı nüfus ve huzurevlerinin sürdürülebilirliği: İstanbul ili özel huzurevleri örneği* .(Yayınlanmamış yüksek lisans tezi) İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Apak E. (2017). *Etkinlik ve geri çekilme kuramları çerçevesinde yaşlıların yaşam doyumlarının incelenmesi -Bingöl ili örneği* .(Yayınlanmamış yüksek lisans tezi) Yalova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yalova.

Artan T. (1996). *Aile içi fiziksel yaşlı istismarı*. İstanbul Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü Sosyal Bilimler Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

Atchley, R. C. (1989). A Continuity Theory of normal aging. *The Gerontologist*, 29(2), 183-190. doi: 10.1093/geront/29.2.183

Atila S. (2006).*Toplumsal değişimin aile ve yaşlılar üzerine etkisi(İstanbul’daki beş huzurevinde inceleme)*.(Yayınlanmamış yüksek lisans tezi) Sakarya Sosyal Bilimler Enstitüsü. Sakarya.

- Baran, A. (1996). Kurum bakımındaki yaşlıların sosyal yaşam koşulları: Ankara örneği. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 13 (1-2), 0-0. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/huefd/issue/41181/50841>.
- Baran M. Yılmaz A. Yıldırım M. (2007) Okul Öncesi Eğitimin Önemi Ve Okul Öncesi Eğitim Yapılarındaki Kullanıcı Gereksinimleri Diyarbakır Huzurevleri Anaokulu Örneği. *D.Ü.Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi* 8, 27-44 s.28
- Cevizci, A. (2010). Felsefe Tarihi, İstanbul: Say Yayınları.
- Cowgill, D. O. (1974). The aging of populations and societies. *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 415(1), 1-18.
- Çetin, E.(2017). *Gündelik Hayata Sosyolojik Bakmak*. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Çetin, E. (2018). Death of The Subject In The Modern World And Manifestation Without Truth As A Struggle For Existence; Exhibition. *Afro Eurasian Studies*, 7 (1), 304-337. Retrieved from <http://dergipark.gov.tr/afes/issue/39789/471240>.
- DPT. (2007). Türkiye’de Yaşlıların Durumu ve Yaşlanma Ulusal Eylem Planı, <https://docplayer.biz.tr/29147-Yayin-no-dpt-2741-turkiye-de-yaslilarin-durumu-ve-yaslanma-ulusal-eylem-plani.html>. Erişim Tarihi (10.12.2019)
- Dreher, J. (2011). Alfred Schutz. Ritzer, G ve Stepnisky J. (ed) *The Wiley-Blackwell Companion to Major Social Theorists*, I içinde (489-510) ISBN -978-1-444-33078-6.
- Eryılmaz, A. (2011). Yaşam Boyu Gelişim Yaklaşımı, *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar* 3(1):49-66 eISSN:1309-0674 pISSN:1309-0658
- Fadıloğlu Ç, Şenuzun A. F (2012). Yaşlıda istismar ve ihmale yaklaşım. *Ege Tıp Dergisi*,51(0),0-0.Retrieved from <http://egetipdergisi.com.tr/en/pub/issue/31434/343961>
- Husserl, E. (1982). *Cartesian Meditations: An Introduction To Phenomenology*, (D. Cairns, Çev.). The Hague&Boston&Lancaster: Martinus Nijhoff Publishers.

Husserl, E.(1995). Kesin Bir Bilim Olarak Felsefe (Çev. Tomris Mengüşođlu).

İstanbul :Yapı Kredi Yayınları.

Huzurevleri İle Huzurevi Yaşlı Bakım ve Rehabilitasyon Merkezleri Yönetmeliği.

(21.02.2001). Erişim Tarihi 27.12.2019.

<http://www.mevzuat.gov.tr/Metin.Aspix?MevzuatKod>

=7.5.4414&MevzuatIliski=0&sourceXmlSearch=

Hühnerfeld, Paul.(2002). Heidegger: Bir Filozof, Bir Alman, (Çev. Dođan Özlem),

İstanbul: Paradigma Yayınları.

Karakuş, B. (2015). Türkiye’de Yaşlılara Yönelik Kurumsal Bakım İhtiyacı “Tespit

Ve Öneriler”. Engelli Ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü Yaşlı Bakım Hizmetleri Dairesi Başkanlığı. Ankara

Kılıç, S. (2012a). Toplumsal ilişkiler alanı olarak sanal âlem üzerine schutzcu bir

çözümleme. Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 14 (1) , 139-150.

Kılıç, S. (2012b). Örnekleme Yöntemleri, Gülhane Askeri Tıp Akademisi, Ankara.

Kısal A, Beşer A. (2009). Yaşlı istismar ve ihmalinin değerlendirilmesi, TAF

Preventive Medicine Bulletin, 8(4):357-64.

Koçak, O. (2020). Aktif Ve Sağlıklı Yaşlanma, Yaşlı Bakımı. İstanbul Üniversitesi

Açık ve Uzaktan Eğitim Fakültesi.

Kurtkapan, H. (2018) *Kentleşme Sürecinde Yaşlılık ve Yerel Yönetim Uygulamaları:*

İstanbul Örneği, İstanbul: Nobel Bilimsel Eserler.

Kurt G. (2008) *Türkiye’de yaşlılık olgusuna sosyolojik bir bakış (Sivas il örneği)*

(Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı, Toplumsal Yapı ve Değişme Bilim Dalı, Sivas.

Lai, W.L, D. (2011). Abuse and Neglect Experienced by Aging Chinese in Canada,

Journal of Elder Abuse & Neglect, 23(4), 326-347

Lynott, R. J. & P. P. Lynott; (1996), "Tracing the Course of Theoretical Development in the Sociology of Aging", *The Gerontologist*, Vol. 36, No. 6, pp. 749-760.

MEB (2013). Hasta ve Yaşlı Hizmetleri: Yaşlı Psikolojisi, Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınevi.

Moynahan, Z.(2015), *Ageing Well at Different Standards of Living: Experiences of Older People*, Unpublished Master Thesis, Massey University Psychology, New Zealand.

Özbilen, T. (1997). Fenomenolojik Sosyoloji Anlayışının Lejitimasyonu, *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt XLIII, Sayı:1-4 Özel Sayı, s. 221-296.

Özkan S. (2017). Türkiye Aktif ve Sağlıklı Yaşlanma Zirvesi (Ed. İ. B. Akçakaya, E. Özmete). T. C. Sağlık Bakanlığı Sağlık Geliştirilmesi Genel Müdürlüğü ve Ankara Üniversitesi Yaşlılık Çalışmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi (YAŞAM). Ankara

Özmete, E.& Hussein, S. (2017). Türkiye’de Yaşlı Bakım Hizmetleri Raporu Avrupa’dan En İyi Uygulama Örnekleri ve Türkiye İçin Bir Model Tasarımı. T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, T.C. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı – Çankaya-Ankara.

Parlak K. N. (2020) Toplumsal Cinsiyet Bağlamında Aktif ve Sağlıklı Yaşlanma, (Ed. O. Koçak (s.167-193) *Yaşlı Bakımı*. İstanbul Üniversitesi Açık ve Uzaktan Eğitim Fakültesi. İstanbul.

Ritzer G. (2014) Klasik Sosyoloji Kuramları. (Çev. Himmet Hülür). Ankara: DEKİ Basım Yayım LTD.

Selek-Öz, C. (2010), *Sosyal Belediyecilik Bağlamında Evde Bakım Hizmetleri:*

İstanbul, Ankara ve Kocaeli Büyükşehir Belediyeleri Örnekleri (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Sakarya: Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Soysal, H.(2015) *Yaşlılık Olgusu Bağlamında Yaşam Memnuniyetine Sosyolojik Bir Bakış: Karabük Yücel Huzurevi Örneği*.(Yayınlanmamış yüksek lisans tezi).

Slattery, M. (2010). *Sosyolojide Temel Fikirler* (Çev. Ümit Tatlıcan- Gülhan Demiriz), İstanbul: Sentez Yayınları .

Şavran, T. G. (2013). *Modern Sosyoloji Tarihi*. T. G. Şavran, S. Uğur , F. A. Koçak Turhanoglu, E. Gökalp, ve N. Karkıner içinde, *Fenomenoloji ve Fenomenolojik Sosyoloji*, 116-142. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayınları.

Şentürk, M. & Ceylan, H. (Ed.) (2015). *İstanbul'da yaşlanmak: İstanbul'da yaşlıların mevcut durumu araştırması*. İstanbul Ü. Edebiyat F. Sosyoloji Araştırma Merkezi & İstanbul Kalkınma Ajansı, İstanbul: Açılım.

Şimşek, A. (2012). *Araştırma Modelleri*, Ali Şimşek (Ed.) *Sosyolojide araştırma yöntem ve teknikleri* içinde (s.80-107) Eskişehir, Anadolu Üniversitesi Yayını No:1619

Tezcan, M. (1982). *Toplumsal Değişme ve Yaşlılık*. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 15(2), 169-177.

Tereci, D, Turan, G, Kasa, N , Öncel, T , Arslansoyu, N . (2016). *Yaşlılık Kavramına Bir Bakış*. *Ufkun Ötesi Bilim Dergisi* , 16 (1) , 84-116 . Retrieved from <https://dergipark.org.tr/en/pub/uobild/issue/42561/513077>

Tufan, İ. (2001). *Yaşlanan Dünyada Bir Delikanlı: Türkiye*. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 12 (3) , 27-49. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/tsh/issue/48414/613410>

Türkiye'de Yaşlı Bakım Hizmetleri Raporu Avrupa'dan En İyi Uygulama Örnekleri ve Türkiye İçin Bir Model Tasarımı.(2017) T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı. Çankaya, Ankara.

Türkiye’de Yaşlıların Durumu ve Yaşlanma Ulusal Eylem Planı. (2013) T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı. Çankaya, Ankara.

TÜİK, 2013. Nüfus Projeksiyonları, 2013-2075. Türkiye İstatistik Kurumu Haber Bülteni, Sayı:15844, 14 Şubat 2013. Türkiye İstatistik Kurumu, Ankara.

TÜİK,2018 İstatistiklerle Yaşlılar,

https://hsgm.saglik.gov.tr/depo/birimler/kronik-hastaliklar-engelli-db/hastaliklar/Yasli_Sagligi/raporlar_istatistikler/TUIK_Yasli_Istatistik_2018.pdf Erişim Tarihi:22.11.2020.

TÜİK,2019. Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları, Türkiye İstatistik Kurumu Haber Bülteni, Sayı:33705, 04 Şubat 2020. Türkiye İstatistik Kurumu, Ankara

Walton, C. G., Shultz, C. M., Beck, C. M., Walls, R. C. (1991). Psychological correlates of loneliness in the older adult. Arch Psychiatr Nurs, 5(3), 165-170.)

Wan, Wylie & Antonucci, Toni. (2016). Social Exchange Theory and Aging. 10.1007/978-981-287-080-3_285-1.

World Health Organization, Active Ageing: A Policy Framework, Geneva: World Health Organization. A contribution of the World Health Organization to the Second United Nations World Assembly on Ageing, Madrid, Spain, April 2002.

UNFPA. 2012. Ageing in The 21st Century: A Celebration And A Challenge. New York: United Nations Populations Fund.

United Nations, Department of Economic and Social Affairs, Population Division (2019). *World Population Ageing 2019: Highlights (ST/ESA/SER.A/430)*.

Yerli G.(2017). Yaşlılık dönemi özellikleri ve yaşlılara yönelik sosyal hizmetler *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi Cilt: 10 Sayı: 52 Ekim www.sosyalarastirmalar.com Issn: 1307-9581 s.1279.*

Yertutan C. (1991). Yaşlılıkta Ortaya Çıkan Fiziksel Değişiklikler. *Aile ve Toplum Yıl: 1 Cilt: 1 Sayı: 2. Haziran ISSN: 1303-0256.*

Yuvakgil Z. (2020). Yaşlılığa İlişkin Yaklaşımlar ve Teoriler. Deniz Say Şahin (Ed), Yaşlılık Sosyolojisi içinde, (s.107-124), Ekin Basım Yayın Dağıtım. Ankara.

Zirek E, Namlı A.(2010) Aktif Ve Sağlıklı Yaşlanmada Önleyici Ve Koruyucu Yaklaşımlar. Orhan Koçak (ed.), *Aktif ve Sağlıklı Yaşlanma, Yaşlı Bakımı* içinde (250-270 ss.) İstanbul Üniversitesi Açık Ve Uzaktan Eğitim Fakültesi.

Web Siteleri:

<http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=30567> Erişim Tarihi: 10.11.2020

<https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Adrese-Dayali-Nufus-Kayit-Sistemi-Sonuclari-2019-33705> Erişim Tarihi:25.11.2020

<https://okul.com.tr/okul-oncesi/makaleleri/kres-nedir-31> Erişim Tarihi:15.06.2020

https://en.wikipedia.org/wiki/Elderly_care Erişim Tarihi:10.11.2020

(<https://www.icisleri.gov.tr/65-yas-ve-ustu-ile-kronik-rahatsızligi-olanlara-sokagacikma-yasagi-genelgesi>) Erişim Tarihi:15.06.2020

(<https://ec.europa.eu/social/main.jsp?langId=en&catId=1062>)Erişim Tarihi:12.11.2020

https://de.wikibooks.org/wiki/Soziologische_Klassiker/_Soziale_Ordnung/_Sch%C3%BCtz,_Alfred Erişim Tarihi:13.11.2020

(<https://www.nursinghomeabusecenter.com> Erişim Tarihi:12.11.2020

<https://www.who.int>). Erişim Tarihi:20.11.2020

(http://file.atuder.org.tr/_atuder.org). Erişim Tarihi:12.11.2020

(World Health Organization World report on ageing and life- course, elder abuse. 2020/ <https://www.who.int>). Erişim Tarihi:18.11.2020

Ekler

Ek-1. Huzurevi Dışında Yaşayan Bireylerle Yapılan Görüşme Formu

1. Nasılsınız, bize kendinizden biraz bahseder misiniz?(mesleğiniz, yaşı vb.)
2. Kaç çocuğunuz var, çocuklarınızın cinsiyeti, yaşı, eğitim durum ve mesleği nedir?
3. Şu anda çocuklarınız çalışıyor mu?
4. Çocuklarınızla görüşüyor musunuz? (ziyaretinize geliyorlar mı veya telefon ediyorlar mı? Ne sıklıkta görüşüyorsunuz?)
5. Çocuklarınıza küçükken kim baktı?(örneğin; kendim baktım, bakıcı, anaokulu veya kreş). (Cevap kendim baktım olmazsa, neden kendilerinin çocuklarına bakamadığını sorarak soruyu açmak gerekir.)
6. Küçük çocukların bakıcıya baktırılması veya kreşe verilmesi sizce doğru mu?
7. Sizce başkaları tarafından bakılarak büyüyen çocukların anne ve babaları arasındaki bağ nasıldır?
8. İhtiyaçlarınızı kendiniz karşılayabiliyor musunuz? Size birileri yardımcı oluyor mu? Oluyorsa nasıl yardımcı oluyor?
9. Sizce, çocukları, yaşlandıklarında anne ve babalarına bakmaları gerekir mi?
10. Çocukların anne- babalarına bakmama nedenleri neler olabilir?
11. Sizce anne ve babaların çocuklara karşı davranışları ile çocukların anne- babalarına karşı davranışları arasında bir ilişki var mıdır?
12. Sizce insanlar neden huzur evinde kalıyor ya da çocukları onları huzur evine gönderiyor?
13. Siz huzurevinde kalmak ister misiniz? Çocuklarınız sizi huzur evinde göndermek istese tepkiniz ne olurdu?
14. Sizce çocuğunu kreşe veren ya da bakıcıya baktıran anne- babalar mı daha çok huzur evine gider? Sizce bu ikisi arasında bir ilişki var mı?